

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BATI DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI

ÇOCUK EDEBİYATI ÇEVİRİSİNDE YARATIM: JULES
VERNE'İN "SEKSEN GÜNDE DEVRİ ÂLEM" ESERİNİN
TÜRKÇEYE ÇEVİRİLERİNİN İNCELENMESİ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Ashı ÇELİK

Danışman
Prof. Dr. İlhami SİĞİRCİ

Temmuz-2018
KIRIKKALE

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BATI DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI

**ÇOCUK EDEBİYATI ÇEVİRİSİNDE YARATIM: JULES
VERNE'İN "SEKSEN GÜNDE DEVRİ ÂLEM" ESERİNİN
TÜRKÇEYE ÇEVİRİLERİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Ashı ÇELİK

Danışman
Prof. Dr. İlhami SİĞİRCİ

Temmuz-2018
KIRIKKALE

KABULONAY

Prof. Dr. İlhami SİĞİRCİ danışmanlığında Aslı ÇELİK tarafından hazırlanan “Çocuk Edebiyatı Çevirisinde Yaratım: Jules Verne’in “Seksen Günde Devri Âlem” Eserinin Türkçeye Çevirilerinin İncelenmesi” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Batı Dilleri ve Edebiyatları Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

19/07/2018

[..... Prof. Dr.] (Danışman) (Başkan)

İlhami SİĞİRCİ

[..... Dr. Öğr. Üyesi] (Üye)

Yasın POYRAZ

[..... Dr. Öğretim Üyesi] (Üye)

Ziya TOK

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../2018

Prof. Dr. İsmail AYDOĞAN
Enstitü Müdürü

KİŞİSEL KABUL

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “*Çocuk Edebiyatı Çevirisinde Yaratım: Jules Verne’in Seksen Günde Devri Âlem Eserinin Çevirilerinin İncelenmesi*” adlı çalışmanın tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve faydalandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak faydalanılmış olduğunu belirtir ve bunu şeref ve haysiyetimle doğrularım.

19/07/2018

Aslı ÇELİK

ÖN SÖZ

Yüksek Lisans eğitimim boyunca ilminden faydalandığım, insani ve ahlaki değerleri ile de örnek edindiğim, öğrencisi olmaktan onur duyduğum, bu çalışmanın ortaya çıkmasında bana hep öncülük eden ve ayrıca tecrübelerinden yararlanırken de göstermiş olduğu büyük hoşgörü ve sabrından dolayı değerli hocam Prof. Dr. İlhami Sığırcı'ya en içten duygularıyla teşekkür etmek isterim.

Ayrıca, bu günlere gelmemde çok büyük pay sahibi olan ve her zaman yanımda olan kıymetli anneme ve babama; beni her zaman destekleyen, sevgileriyle değerli hissettiren ablam Neslihan'a ve kardeşim Hatice'ye sonsuz teşekkürler...

ÖZ

ÇELİK, Aslı, Çocuk Edebiyatı Çevirisinde Yaratım: Jules Verne'in ‘‘Seksen Günde Devri Âlem’’ Adlı Eserinin Türkçeye Çevirilerinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale, 2018

Bu çalışmanın amacı Türkçeye aktarılmış aynı hikâyenin iki farklı çevirisinin yaratıcılık, eşdeğerlik, yerelleştirme kavramları bağlamında incelenerek, hedef metinlerde farklı ifadelerle anlamın yeniden üretilmesi sürecini ortaya koymak, bu süreçte oluşan sorunları tespit ederek çözüm önerileri sunmak ve karşılaştırmalı bir çeviri çözümlemesi yapmaktır.

İnceleme sonucunda yaratımın hedef dilin yapısına ve anlamına uygunluk açısından ve metnin, metinsel bütünlüğünü korumak amacıyla gerekli olduğu, kaynak metinde yer alan kimi zaman bir sözcük, bir cümle ya da bir söz öbeğinin hedef metinler de yeniden yaratım yoluyla ifade edildiğini tespit ettik. Çevirmenlerin yaratım kavramı bağlamında deyimlerden yararlandıklarını ortaya koyduk. Sadece sözlüklerde olmayan, yaşayan Türkçede kullanılan deyimler tercih edilmiş olsa da hedef kitle okuyucularının yaş aralığı göz önüne alındığında kimi zaman anlamı zorlaştırabileceği, akıcılığı olumsuz etkileyebileceği kanısına varmaktayız. Olumlu tarafı ise, çocukların hikâyeyi okurken yeni deyimleri de öğrenebilecek olmalarıdır.

Anahtar Sözcükler: Çocuk Edebiyatı, Hikâye, Çeviri, Çevirmen, Yaratıcı Çevirmen, Yerelleştirme, Eşdeğerlik, Yaratım, Yaratıcılık, Yeniden Üretim, Yeniden Yaratma

ABSTRACT

ÇELİK, Aslı, Creation in the Children's Literature Translation: The Examination of Jules Verne's Translations of "Around the World in Eighty Days", Master's Thesis, Kırıkkale, 2018

The aim of this study is to investigate the process of reproducing the meaning of different expressions in the target text by examining the two different translations of the same narrative in the context of creativity, equivalence and localization concepts and to propose solutions to the problems in this process by analyzing and making a comparative translation analysis.

As a result of the examination it has been found that the creation is needed in terms of the suitability to the target language's structure and meaning for the preservation of its textual integrity. We determined that sometimes a word, a sentence or a phrase in the source text is reproduced in the target text. We have shown that translators make use of idioms in the context of creation. Although the idioms used in the living Turkish languages, which are not only in the dictionaries are preferred, when the age interval of the the target audience is taken into account, we reach the conclusion that it can make understanding more difficult and also can negatively affect the fluency.

The positive side is that children can learn the idioms while they are reading the story.

Keywords: Children's Literature, Story, Translation, Creative Translator, Localisation, Equivalence, Creation, Creativity, Reproduce, Reproduction

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	i
ÖZ	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	iv
GİRİŞ	1
1. KURAMSAL BÖLÜM.....	5
1.1. Dil.....	5
1.1.1. Dil Nedir?	5
1.1.2. Dil ve Kültür.....	6
1.1.3. Dil ve Ulusun Ayrılmazlığı	8
1.1.4. Dil ve Anlatım	8
1.1.5. Dilin Önemi.....	10
1.2. Tüm Yönleriyle Çocuk Edebiyatı.....	12
1.2.1. Çocuk Edebiyatının Özellikleri	13
1.2.2. Çocuk Edebiyatının Amacı	15
1.2.3. Çocuk Edebiyatının Çıkma Sebebi.....	16
1.2.4. Çocuğa Görelik İlkesi.....	17
1.2.5. Çocuk Kitaplarında İçerik	18
1.2.5.1. Çocuk Kitaplarında Konu.....	18
1.2.5.2. Çocuk Kitaplarında Kahraman	19
1.2.5.3. Çocuk Kitaplarında Olay Örgüsü	20
1.3. Bir Çocuk Edebiyatı Türü Olarak Hikâye	21
1.3.1. Hikâye Nedir?.....	21
1.3.2. Çocuk Hikâyelerinin Nitelikleri	22
1.3.3. Çocuk Hikâyelerinin Konuları	22
1.3.4. Hikâye Okumanın Çocuklara Sağladığı Faydalar	24
1.4. Çeviri.....	25
1.4.1. Dünden Bugüne Çeviri	25
1.4.2. Başarılı Bir Çevirinin Koşulları	32
1.4.3. Çeviride Anlatı Dili	34
1.4.4. Çeviri Türleri.....	34

1.4.4.1. Sözcüğü Sözcüğüne Çeviri.....	35
1.4.4.2. Anlamına Göre Çeviri	37
1.4.5. Çeviri Kuramları.....	38
1.4.5.1. Yorumlayıcı/Açıklayıcı Anlam Çeviri Kuramı.....	38
1.4.5.2. Skopos Kuramı	40
1.4.5.3. Çoğul Dizge Kuramı	41
1.4.5.4. Betimleyici Çeviri Kuramı	43
1.4.5.5. İşlevsel Çeviri Kuramı.....	45
1.4.6. Çeviride Yerelleştirme.....	45
1.5. Çeviride Yaratıcılık / Yeniden Oluşum / Kreasyon	50
1.5.1. Çeviride Yaratıcılık	50
1.5.2. Yazar / Çevirmen / Yaratıcı Çevirmen.....	57
1.5.3. Yaratıcı Çeviride Yeterlik Algısı.....	60
1.5.4. Yaratıcı Çeviride Çözümleme	61
2. İNCELEME BÖLÜMÜ	64
2.1. Eserin Yazarı Jules Verne Hakkında.....	64
2.2. Eserin Çevirmenleri Bertan Onaran ve Ayşe Meral Hakkında	65
2.3. Seksen Günde Devri Âlem Eserinden Seçilen Örneklerin Yaratıcılık Kavramı Bağlamında İncelenmesi	66
SONUÇ	111
KAYNAKÇA	114

GİRİŞ

“Çeviride yorum kadındaki makyaja benzer; dozunda olursa güzelliğe güzellik katar, aşırı olursa tanınmaz kılar.”

İlhami Sığircı

Bu çalışmada Jules Verne’in “*Seksen Günde Devri Âlem*” adlı eserini özellikle “yaratım” eksenini bağlamında, “eşdeğerlik”, “yeterlik”, “kabul edilebilirlik” ve “yerelleştirme” kavramları çerçevesinde çeviri stratejisi açısından birbirinden tamamıyla ayrılan iki farklı çevirisini karşılaştırmalı bir yöntemle inceleyeceğiz.

Çocuk Edebiyatı, iki yaşından başlayarak ergenlik dönemine kadar olan süreçte çocukların ilgilerine, ihtiyaçlarına, gelişim ve algılama düzeylerine uygun olan bütün eserleri kapsar. Birçok türü olan bu alanda Türkiye’de çocuk edebiyatına hizmet eden çeviri faaliyetleri kapsamında çok fazla çeviri yapılmıştır ve yapılmaktadır. Dünya çocuk edebiyatı klasikleri arasında yer alan Jules Verne’in “*Seksen Günde Devri Âlem*” adlı eseri Türkçeye birçok çevirmen tarafından aktarılmıştır. Bu kaynak metnin, anlamını veren onlarca farklı çeviri bulunabilmektedir. Tezimizde bu eserin Ayşe Meral (Çev.1) ve Bertan Onaran (Çev.2) tarafından yapılan iki farklı çevirisini özellikle çeviride “yaratım” kavramı açısından inceleyeceğiz.

Tezimizin uygulama konusu “*deyimler ile yaratım*”, her iki çeviri eserinde kullanılan ikilemeler, zarflar, sıfatlar, ünlem cümleleri, bağlaçlar, söz sanatları ve özel adların çevrilmesi gibi geniş bir yelpaze içerisinde anlamsal ve söz dizimsel açıdan incelenen cümleler ve ifadeler arasından seçilmiş bir konudur. Bu doğrultuda, iki çeviri metni ile karşılaştırmalı bir inceleme yürüteceğiz. Zikredilen konuların da araştırılıp, incelenerek, üzerinde çalışılması muhtemel konular olduğunu tespit etmiş bulunmaktayız.

“*Seksen Günde Devri Âlem*” adlı eser için, özellikle B. Onaran ve A. Meral’in çevirilerini seçmemizin gerekçesi olarak B. Onaran’ın çevirisinde kaynak metne sadık kalmadan yeniden yaratım kavramını etkili ve yoğun bir biçimde kullandığını, A. Meral’in çevirisinde ise sadakat kavramını gözeterek kaynak metne bağlı kalmış olduğunu söyleyebiliriz. B. Onaran, kendine özgün bir ifade biçimiyle kaynak metin

cümlelerini yorumlamış ve hedef dilde sıklıkla yaratım stratejisiyle anlamı yeniden oluşturma yoluna gitmiştir. A. Meral ise kaynak metnin işlevini hedef metne taşıyabilmeyi amaçlamış, çoğu zaman kendinden iz bırakmadan metni çevirme anlayışıyla, eseri hedef dile aktarmayı tercih etmiştir. Bu doğrultuda, çevrilecek eserin kaynak metne sadık oluşunun yanında hedef dile de uygun olması gerekmektedir. Yani “*kabul edilebilirlik*” kriterlerini taşıması gerekmektedir.

“*Çeviride yaratıcılık*” konusu üzerine yapılan çalışmalar Türkiye’de oldukça sınırlı sayıda kalmaktadır. Bu nedenle bu araştırma Türkiye’de yapılmış özgün ilk çalışma niteliğini taşımaktadır. Çeviri ile ilgili çok sayıda çalışmanın var olmasına rağmen, bu konu üzerine çalışmaların yeterince yapılmamış olması, özgün bir konu oluşu bizi bu alanda araştırma yapmaya yönlendirmiştir. Buna karşın yurtdışında konu ile ilgili yazılmış bazı makaleler ve sınırlı sayıda tezler bulunduğunu belirtmemiz gerekir.

Çeviride yaratım, kaynak metindeki sözcüğü, cümleyi ya da söz öbeğini hedef metinde o anlamı karşılayabilecek başka ifadelerle anlatma yöntemidir. Çeviride yaratım, hedef dilde anlamı karşılayan bir deyim ya da atasözü ile yapılabilir. Bazen de anlamı karşılayan farklı bir sözcük kullanılır. Mine Yazıcı’ya göre (2010:133); “*yaratım yoluyla üretilen yeni ifadenin çeviri metnine kabul edilebilirlik ve yeterlik sıfatlarını kazandıran öğeleri barındırması gerekmektedir. Kabul edilebilirlik; hedef dizge yazılı geleneğine yakınlık anlamına gelirken, yeterlik; kaynak dizge yazılı geleneğine yakınlık*” anlamına gelir. Biz de yaratıcılık kavramı doğrultusunda incelediğimiz hikâyede “*kabul edilebilirlik*” ve “*yeterlik*” stratejilerine göre bir inceleme yürüteceğiz. Yaratıcılık, yeniden üretim, eşdeğerlik kavramlarının hikâyeden örnekler üzerindeki yansımalarını incelediğimiz tezimiz temelde beş bölümden oluşmaktadır:

Birinci bölümde, dilin tanımı, dil ve kültür, dil ve ulusun ayrılmazlığı, dil ve anlatım, dilin önemi konularını ele alacağız.

İkinci bölümde, tüm yönleriyle çocuk edebiyatı başlığı altında çocuk edebiyatının özelliklerini, amacını, ortaya çıkma sebebini; çocuğa görelilik ilkesi ve çocuk kitaplarında içerik başlıkları altında inceleyerek, doğru bir yaklaşımla oluşturulan eserlerin çocuğa ana dil ve okuma sevgisini kazandıracığı, tam tersi durumda ise çocuğu okuma alışkanlığından uzaklaştıracağı ve bundan dolayı da bu

alanın ayrı bir özen gerektirdiğine dair değerlendirmeler yapacağız. Çocuk kitaplarında akıcılık, duruluk ve açıklık gibi kavramların göz önünde bulundurulmasının önemi üzerinde duracağız.

Üçüncü bölümde, çocuk edebiyatı alanında önemli bir tür olan hikâyelerle ilgili genel bir açıklama yapıp, çocuk hikâyelerinin nitelikleri, çocuk hikâyelerinde tercih edilen konular ve hikâye okumanın çocuklara sağladığı faydaları dört başlık altında ele alacağız.

Dördüncü bölümde; dünden bugüne çeviri başlığı altında çeviri tarihini ele alacak, çevirinin amacı, başarılı bir çevirinin koşulları, çeviride anlatı dili, çeviri türleri ve çeviri kuramlarını inceleyecek ve yerelleştirme kavramını hikâyeden örneklerle ortaya koymaya çalışacağız.

Beşinci bölümde ise, çeviride yaratıcılık, yazar/çevirmen/yaratıcı çevirmen, yaratıcı çeviride yeterlik algısı, yaratıcı çeviride çözümleme başlıkları altında, yaratıcılığın önemi, yazar ve çevirmen arasındaki ayırım ve yaratıcı çevirmenin niteliklerini açıklayarak, yaratıcı çeviride çözümlemenin nasıl yapılması gerektiği gibi konuları ele alacağız.

Tezimizin uygulama bölümünde, kaynak metnin iki farklı çevirisini ele alarak, hedef metinlerdeki yansımalarını inceleyeceğiz. Bu bölümde ortaya koyacağımız sonuçları tartışarak, değerlendirmelerin alana yapacağı katkılar üzerinde duracağız. Hedef metnin kaynak metne sadakati ya da özgürlüğü gibi kavramları irdeleyerek, iki farklı çeviride aktarım özelliklerini ‘*yeniden yaratım*’ kavramına göre değerlendireceğiz. Sadık çeviri, özgür çeviri gibi terimlerle açıklamalar yapıp, hedef okuyucu kitlesi açısından ele alacağız.

Çevirmenin kaynak metinden ayrılmaya ve bağımsız davranmaya hakkı vardır ve özgün metinler yaratmak uğruna özgürlük, yeniden oluşum, yaratım gibi kavramlara dayanarak hedef metinde anlamı üretebilecektir. Fakat bunu yaparken hitap ettiği hedef kitleyi göz önünde tutması da ayrı bir yetenek ve yeterlik gerektirmektedir. Yaratıcı çevirmen, sadık çevirmenin aksine kaynak metne bağlı değil, kaynak metinden bağımsızdır. Kaynak metni bir bütünlük olarak algılar. Bu doğrultuda B. Onaran’ı yaratıcı çevirmen olarak adlandırılabiliriz.

Yaratıcı çevirmen aynı zamanda kaynak kültür ve hedef kültür arasındaki dengeyi koruyup, çeviriye yön vererek çeviriyi ortaya koyar. Sadık çevirmen ise kaynak metindeki sözcük ya da cümle düzeyinde aktarımı gerçekleştirir. Kaynak metne bağlıdır. Sadakat ilkesine göre çeviri eylemini gerçekleştirir. Dolayısıyla çeviri sadece dilden dile yapılan basit bir eylem değil, kültürden kültüre gerçekleşen çok yönlü bir emek ve çok büyük çaba gerektiren bir iştir.

Tezimiz çocuk edebiyatı çevirisinde yaratıcılık ve anlatım dili üzerine yapılmış bir çalışma olarak ülkemizdeki çeviri alanında yapılan çalışmaların gelişimine bir nebze katkıda bulunabilmeyi ve yeni ufuklar açabilmeyi amaçlamaktadır.

1. KURAMSAL BÖLÜM

1.1. Dil

1.1.1. Dil Nedir?

TDK'de yer alan tanımda dil; *“insanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için sözcüklerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan, zeban”* olarak yer almaktadır (TDK, 2011:664).

Berke Vardar'a göre (2007:71-72), *“Açıklamalı Dilbilimleri Terimleri Sözlüğündeki”* tanımda dil: (Alm. Sprache, Fr. langue, langage, İng. language). *“belli bir insan topluluğuna özgü, çift eklemli sesli göstergeler dizgesi”* olarak tanımlanmaktadır ve anlatım aşağıda yer alan açıklamayla devam etmektedir:

“F. de Saussure'ün yaptığı ve birçok dilbilimcinin benimsediği ayrıma göre, dilyetisinin toplumsal ürünü olan dil, bu yetinin bireylerce kullanılabilmesini sağlayan ve toplumca benimsenmiş olan uzlaşım sal bir düzendir. Hem gösterenlerle gösterilenlerin birleşmesiyle oluşan bir dizge, hem de bu birleşimin ürünü olan göstergelerle bunları oluşturan ve bunların oluşturduğu öğelerin işleyiş kurallarını içeren bir düzenektir. A. Martinet'nin ünlü tanımına göre bir dil, insan deneyiminin, topluluktan topluluğa değişen biçimlerde, anlamsal bir içerikle sessel bir anlatımı kapsayan birimlere, başka bir deyişle anlam birimlerine ayrıştırılmasını sağlayan bir bildirişim aracıdır; bu sessel anlatım da, her dilde belli sayıda bulunan, öz nitelikleriyle karşılıklı bağıntıları bir dilden öbürüne değişen ayırıcı ve ardışık birimler, başka bir deyişle sesbilimler biçiminde eklenir. Bildirişim sağlama aracı olarak kullanılan ve doğal diller dışında kalan her türlü göstergeler dizgesi, anlatım yöntemi (örn. sinema dili, alan dili)” biçiminde detaylı bir açıklama yer almaktadır.

Alman filozof ve dilbilimci Wilhemn von Humboldt'un düşüncesine göre; ulusların karakterini ve kültürlerini dillerinde araştırmak gerekmektedir. Humboldt,

dilin bir ulusun kültür düzeyini gösteren en önemli araç olduğunu benimsemektedir. Dolayısıyla ana diline dayanan ve anadilinde ilerlemeler yapan bir ulus kendine özgü bir kültüre de sahip olabilir. “*Dil tamamlanmış bir yapıt (ergon) değil, bir etkinliktir (energeia)*” (Akarsu, 1998:21) diyen Humboldt aslında dilin kalıplaşmış bir yapısı olmadığını sürekli gelişmeye devam edebileceğini ifade etmektedir. Yani dil canlı bir yapıdır ve toplum içinde kullanımla yaşar. Bu bağlamda toplum içinde o dili kullanan insanların dilin gelişimine katkıda bulunabileceklerini söyleyebiliriz.

Zaman içinde tarihsel, sosyal, kültürel değişimler ve etkileşimler dilin gelişmesine ya da değişmesine sebep olabilmektedir. Dili canlı tutan özellik toplumda kullanılması ve kendine has bir yapıya sahip olmasıdır. Dil bir toplumun içyapısının dışa yansımalarıdır. O toplumda yaşayan insanların ve kültürün özelliği toplumun diliyle gösterilir. “*Dil, yaşamın bütün alanlarında, günlük yaşamın en yalın olaylarında, bilimin ana form’larında, görenek ve törelerde, inançlarda ortaya çıkar; dil her türlü maddesel yaşamın, tekniğin, ekonominin de koşuludur; dinde, hukukta, felsefe ve sanatta yeri vardır*” (Akarsu, 1998:80). Dil sosyal bir varlıktır ve kuşaklar arasında da önemli bir bağıdır. Her dilin belli kural ve kanunları vardır. Bu kural ve kanunlara göre dil, toplum içinde zamanla değişimler ve ilerlemeler gösterebilir. Kullanılmayan sözcükler değerini kaybederken dile yabancı dillerden sözcükler girerek o dilin bir parçası haline gelebilir. Diller toplumların ortak malı olduğundan, toplum tarafından sürekli bir kullanım ve değişim söz konusudur. Toplumlar dil ile düşünürler, bu sebeple düşüncenin gelişimi dilin de gelişimine bağlıdır.

1.1.2. Dil ve Kültür

Dil iletişimi sağlayan bir araçtır. Kültür de bir ulusun sahip olduğu maddi ve manevi değerleridir. Kültürün gelecek kuşaklara aktarımı dil ile mümkündür.

TDK’ de yer alan tanıma göre kültür “*tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmeye kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin*” olarak yer almaktadır (TDK, 2011:1558).

Burada Mustafa Kemal Atatürk'ün bir sözüne yer vermek uygun olabilir: *“Kültür, okumak, anlamak, görebilmek, görebildiğinden anlam çıkarmak, uyanık davranmak, düşünmek, zekâyı terbiye etmektir.”* Bu sözden anlaşılacağı üzere bir ulusun kültürünü tanıması için okuyup anlaması ve düşünmesi gerekir. Kültürel değerlerin oluşmasında ve sonraki kuşaklara aktarılmasında dilin önemi büyüktür. Çünkü okuyup anlamak dil ile mümkündür.

Dil ve kültür birbirlerine sıkı sıkıya bağlıdır. Kültüründe gelişen bir ulus, dilinde de zaman içinde gelişme gösterebilecektir. Bu doğrultuda dilinde bir gelişmeye sahip olmayan ulusların kültürleri de gelişemeyecektir. Aynı zamanda kültür değişimleri geçiren bir ulusun zaman içinde var olan bu değişimlere bağlı olarak dilinde de bazı değişimlerin olabileceğini ve bu değişimlerin olumlu ya da olumsuz yansımalarının olabileceğini söyleyebiliriz. Bu doğrultuda, değişen yaşam tarzlarının, kullanılan teknolojilerin ve toplumların inanışları gibi birçok etmenin dilde kendini göstermesi mümkündür. *Humboldt'a göre, “dilde bir kendi kendine etkinlik yoktur, dil insanın tinsel gücünün sürekli bir etkinlik içinde ortaya çıktığı yönlerden biridir. Diller özgür olarak doğmazlar, ilişkin oldukları insan topluluklarına bağlı olarak belli sınırlar içinde ilerlerler. Diller durmadan uluslarla birlikte gelişirler, onların tinsel özelliklerinden oluşurlar”* (Akarsu, 1998:45).

Anadiline hâkim olan bir birey aynı zamanda o dilin kültürünü de öğrenebilecektir. Çünkü anadili öğrenmek, içinde bulunduğu toplumun kültürünü öğrenmeyi de beraberinde getirir. Dil sayesinde kültürel bilinç düzeyi gelişirken, kültürün sonraki nesillere de aktarımı söz konusu olacaktır. Dil bu aktarımın taşıyıcısıdır. Çünkü birey, dil sayesinde ulusunun dünya görüşünü, anlayışını ve düşünce yapısını da tanımış olabilecektir. Dolayısıyla dil ve kültürü birbirinden ayrılamayan iki unsur olarak kabul edebiliriz. Dil, kültürü; kültür de dili etkiler, geliştirir ve taşır. Dil ve kültür daima bir etkileşim içindedirler.

Kültürün dil ile edebi anlamda aktarımı masal ile başlar. Boratav'ın da dediği gibi *“çocuğa anadilinin, bir işçi elindeki alet gibi, nasıl kullanıldığını ilk öğreten, ona bu dilin türlü hünerlerini; kıvraklığını, zenginliğini, inceliğini ilk gösteren, kişiye kendi dilini konuşmayanlardan uzaklaştırıcı, onu konuşanlara yakınlaştırıcı duyguyu*

ilk aşıl原因an masaldır” (Boratav, 1998:14). Masallar; içinde bulunulan topluma özgü, o toplumu en iyi yansıtan ortak kültür unsurlarından biridir. Bu kültürel zenginlik dil aracılığıyla gelişip nesilden nesile aktarılmış ve yüzyıllar boyunca toplumun manevi serveti olmuştur. Bu masallar dil aracılığıyla birbirini beslemiş, zenginleştirmiş, geliştirmiş, eksilterek ya da artırarak değiştirmiştir. Bir ulusun sahip olduğu maddi ve manevi değerler ve nitelikler dil sayesinde öğrenilir.

1.1.3. Dil ve Ulusun Ayrılmazlığı

Dil ve ulus birbirini tamamlayan ve taşıyan ayrılmaz bir bütündür. Burada taşımak sözcüğüyle anlatmak istediğimiz birbirinin özelliklerini barındırmasıdır. Dile baktığımız zaman ulusun, ulusa baktığımız zaman da dilin karakteristik özelliklerini görmemiz mümkündür. Her ulusun bireyleri ortak dil kullandığından, uluslar dil ile birlikte gelen ortak bir de düşünce ve değer yapısına sahiptir. Bu da ulus bilincinin doğmasını sağlar.

“Her dilin ulusal bir yapısı vardır. İçinde o ulusun özelliklerini yansıtan unsurlar bulunur. O halde dile bu ulusal biçimi veren nedir? Hangisinin önce geldiği bilinmemekle beraber Humboldt'a göre dil incelemeleri de bize dilin mi ulusun mu önce geldiğini göstermez. Fakat Humboldt'a göre dille ulus birbirinden ayrılmaz biçimde birbirlerine bağlıdırlar ve ulusun karakterini en net bir biçimde gösteren o ulusun dili olmaktadır. Ulus ve dili ayrı düşünemeyiz. Her dil, kullanılan ulusun sahip olduğu niteliklerle biçimlenir. Dilin de ulusun üzerinde güçlü bir etkisi vardır. Yani, birbirlerini etkiler, geliştirir ve ilerler” (Akarsu;1998: 50-51). Ulus olmanın temeli dildir. Dil birliği bir ulus için vazgeçilmez özelliklerdendir. Yani dilin varlığı ve ulusun varlığı ayrılmaz bir bütündür. Bir ulusun yaşam tarzı, sahip olduğu maddi manevi özellikleri, gelenek görenekleri ve inançları dil aracılığıyla paylaşılır ve bu sayede gelecek kuşaklara aktarılması da mümkün olur.

1.1.4. Dil ve Anlatım

Çocuk kitaplarında kullanılan anlatım biçimi ve dilin kullanımını büyük önem taşımaktadır. Dilin ilgi çekici, eğlendirici ve düşündürücü bir biçimde kullanılması; bu kullanımın da çocuğun algılama ve kavrama düzeyine uygun, yalın ve açık bir

anlatımla gerçekleştirilmesi gerekmektedir. *“Her yazarın kendine özgü bir dili, bir anlatım biçimi vardır. Ancak, çocuk kitapları söz konusu olduğunda dil ve anlatım bakımından özellikle bir iki noktanın göz önünde bulundurulması yerinde olur. Çocuklar yalın ve duru bir anlatımdan hoşlanırlar. Günlük dilde pek kullanılmayan sözcük ve deyimleri anlamakta güçlük çekerler. Uzun ve karmaşık paragrafları zor okur ve kavrarlar. Yersiz benzetme ve tasvirlerden canları sıkılır. Çok kez metinde bu bölümleri atlama eğilimi gösterirler. Çocuk kitabı yazarı, bu hususları daima dikkate alarak ve eserlerinde duru, yalın ve akıcı bir dil kullanarak Türkçemizin anlatım gücünü ortaya koyan örnekler vermeye çalışmalıdır. Çünkü iyi bir çocuk kitabının içerik bakımından üstünlüğünü sağlayan etmenlerin başında dil ve anlatımda gösterilen özen gelir”* (Şirin, 1998:212). Çocuk kitaplarının dili anlaşılır olmalı, kitaplarda kullanılan kavramlar günlük hayattan sözcükler olmalı, karmaşık ya da soyut ifadeler olmamalıdır. Çocuğun yaşına ve kavrama gücüne uygun, basit ve somut ifadeler tercih edilmelidir. Yabancı sözcüklerden kaçınılmalı ve dilimizde karşılığı bulunan sözcükler kullanılmalıdır. Günümüzde hâlâ kullanılmayan sözcüklere çocuk kitaplarında yer verilmemelidir. Argo ifadelerden kaçınarak ve Türkçeyi doğru biçimde kullanarak öğretici bir anlatım tercih edilmelidir.

Çocuk kitaplarının çocuğun anlayacağı biçimde kurgulanması ve yazılması en önemli unsurdur. Çocuğa uygun konular kurgulanmalı ve bu konular çocuk için kolaylıkla anlaşılır düzeyde olmalı, hikâyeye çocuğun kendisini hikâyenin içine koyabileceği ya da hikâyeden ders çıkarabileceği bir biçimde ilgi çekici bir dille anlatılmalıdır. Evrensel ve insanlık değerlerine uygun olmalı, ayrıca vatan sevgisi, insan sevgisi, aile birliği, arkadaşlık ilişkileri, yardımlaşma duygusunu da ele almalıdır. Önyargı içeren düşüncelerden uzak olmalı ve herhangi bir ayrıma sebep olabilecek fikir içermemelidir. Tüm bunları anlatırken kullanacağı dil yalın ve anlaşılır olmalıdır. Cümleler uzun kurulmamalı, sözcük ve deyimlerden hitap ettikleri yaş kitlesine göre yararlanılmalıdır.

“Kitaplarda yazım kurallarına da çok önem vermek gerekmektedir. Aksi takdirde bu durum anlatılanın inandırıcılığını etkileyebilecektir. Nitelikli bir çocuk kitabı hem dil yapısına hem de dilin kullanımına özen göstermelidir. Dolayısıyla dil, kitabın değerini ortaya koyan en önemli içyapı özelliklerinden birisidir” (Kantemir,

1998:21). Yazarların cümle kurarken, paragraf oluştururken, mecazi anlatımdan, benzetmelerden yararlanırken, deyim ve atasözlerini seçerken hitap ettikleri yaş düzeyini düşünerek algılama yetilerini de göz önünde bulundurmaları gerekmektedir. Yanlızca çocukların bildiği sözcükleri seçmeyi değil onlara yeni kelime ve ifade yapılarını da öğretmeyi amaçlamalıdır. *“Yöresel deyim ve ifadeler de bazı okurlar için anlama güçlüğü doğurabilir. Öğretici yazıların dışında sık sık terim kullanmak yerine kavramları kolay ve anlaşılır biçimde açıklama yolu seçilmelidir. Soyut sözcükler değil, çocuğa somut olarak tarif edilebilecek sözcükler kullanılmalıdır”* (Çılgın, 2006:85). Beş duyu organından biriyle algılanamayan, zihinde bir görüntü ve tasavvuru olmayan kavramsal ifadeler ve soyut sözcükler çocuklar için anlaşılması güç olabileceğinden somut sözcüklerle anlatımın sağlanması uygun olacaktır. Dolayısıyla çocuklar için yazılan ya da çevrilen kitaplarda dil açık, anlaşılır; kavramlar ise somut olmalıdır.

1.1.5. Dilin Önemi

Kendisine özgü kurallara sahip olan, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan dil kişilerin düşüncelerini, duygularını ifade etmek için kullandıkları doğal bir araçtır. Dil insanlar arasında anlaşmayı ve insanların dünya görüşlerini bildirmelerini sağlar. Nesiller boyunca kullanılan dil ayrıca insanlar arasında kültürel bir bağ olma özelliğine de sahiptir. O kültüre özgü nitelikleri nesilden nesile aktarırken dilin koruyucu ve birleştirici özelliği devreye girer. Aynı toplum içindeki insanları dil birliği çatısı altında toplar ve bütünleştirir. Dil milletin kültürüyle ve tarihiyle iç içedir. Dil bir milletin maddi ve manevi değerlerini millet olabilmek için sahip olması gereken özellikleri de bünyesinde barındıran bir olgudur.

Ünlü filozof, eğitimci ve yazar Konfüçyüs’ün dilin önemi üzerine söylemiş olduğu bir söze yer vermenin burada uygun olacağı düşüncesindeyiz: *“Konfüçyüs’e sormuşlar; bir ülkeyi yönetmeye çağrılıydınız, yapacağınız ilk iş ne olurdu? diye, Ünlü filozof şöyle cevap vermiş: “Hiç şüphesiz, dili gözden geçirmekle işe başladım. Eğer dil kusurlu olursa, sözcükler düşünceyi iyi anlatamaz. Düşünce iyi anlatılmazsa, yapılması gereken işler doğru yapılamaz. Ödevler gereği gibi yapılmazsa, töre ve kültür bozulur. İşte bunun içindir ki hiçbir şey dil kadar önemli*

değildir” (Uygur,2001: 23). Konfüçyüs’ün bu sözünden anlaşıldığı gibi hem devlet, millet hem de birey için dil, önemli bir konudur. Dili bireyler kullanır. Bireylerdeki dil eksikliği de dilin kusurlu olmasına sebep olabilir. Dilin kusurlu olması da toplumda birçok aksaklığı beraberinde getirebilir. Ulusun gelişmesi, ilerlemesi ve doğruyu yanlış ayırt edebilmesi o ulusa ait dilin varlığıyla mümkün olabilecektir. Dolayısıyla her şey dile bağlı olarak gelişme gösterir. Dil, toplumların varacağı noktayı gösteren en temel unsurdur. Dilin doğru öğrenilmesi ve öğretilmesi çok önemlidir. Bu da o toplumdaki çocukların aldığı eğitimle başlar. Dilini doğru öğrenen nesiller düşüncelerini doğru aktarabilir, dilini güzel kullanabilir, aldıkları sorumlulukları da doğru anlayıp doğru bir biçimde uygulayabilir.

Çocuklar dil bilincini küçük yaşlarda öğrenip kazanabilirler. Bunun için doğru bir anadil eğitimi ve dilin önemli olduğu bilinci verilmesi gerekmektedir. “*Çocuklar için edebiyat, her şeyden önce dildir. Edebiyat çocuğun dünyasına zenginlik katar iyi bir edebiyat ürünü, çocuğa güzeli sevmeyi, dilini en iyi biçimde kullanmayı, hayal gücünü arttırmayı, sözcük hazinesini zenginleştirmeyi, dil bilgisi kurallarını pekiştirmeyi öğretir*” (Şirin, 1998:103). Çocuğun dil gelişimi açısından önemli olan araçlardan biri doğru seçilmiş kitaplardır. Çocuk kitaplarının, çocukların dil gelişimine önemli bir katkısı vardır. Çocuk kitapları çocukların dile hâkim olmalarını sağlar, yeni sözcükler, deyimler, atasözleri gibi dilin zenginliklerini onlara öğretir. Dili doğru bir biçimde kullanan kitap, çocuğun düşünce dünyasının gelişimine de katkı sağlar. Çocuğun dil gelişimini önemli ölçüde etkileyen kitaplar, çocuğu hem eğlendirmeli hem de çocuğa yeni şeyler öğretebilmelidir. Dil gelişimi çocuk için tamamlanması gereken önemli bir gelişim sürecidir. Yaşına uygun seçilmiş kitaplar çocuğun dil gelişimine önemli ölçüde katkı sağlayacak ve yeni kelimeler öğrenimini de hızlandıracak ve düşünce dünyasını geliştirecektir.

Anadil bilincine sahip yazarlar, şairler ve sanatçılar da dil gelişim sürecinde çocuklara eserleriyle doğru örnek teşkil etmektedirler.“*Türkçeyi iyi kullanan sanatçılar çocuğa anadili sevgisi ve bilinci kazandırırken çocuklar deyimleriyle, atasözleriyle, mecazlarıyla, nüanslarıyla çok zengin olan Türkçemizi de öğrenirler. Türkçenin doyumsuz lezzetini anlamalarını sağlarlar. Sözcük dağarcığını zenginleştirirler*” (Çılgın,2006:16-17). “*Edebiyatı; çocukların eğitimi, olgunlaşması,*

sosyalleşmesi ve diğer ruhi ihtiyaçlarını karşılaması gibi konularda en büyük yardımcı olarak gören Ziya Gökalp edebiyat-çocuk ilişkisini çok önemli bulur. Çocukların müspet özellikler kazanabilmesi için edebiyat önemli bir araçtır” (Ateş, 2005:103). Kitaplar sayesinde dil gelişir ve kullanılan sözcükler, ifade kalıpları canlılığını kaybetmez.

Düşüncelerini doğru ifade edebilen bir çocuğa dil gelişim sürecinde çevresinin, ailesinin ve aldığı eğitimin de büyük ölçüde katkısı vardır. Türkçeyi doğru kullanan bireyler arasında çocuk sözcükleri yerinde ve uygun bir biçimde kullanmayı öğrenecektir.

1.2. Tüm Yönleriyle Çocuk Edebiyatı

Tezimiz çocuk edebiyatının çevirisi ile ilgili olduğundan öncelikle çocuk edebiyatının tanımlarına yer vermek uygun olacaktır. Biz bu çalışmamızda bunlar arasından önemli gördüğümüz beş farklı tanıma almayı tercih ettik.

- a) TDK'nin (2011:557) tanımında çocuk edebiyatı: *“çocukların hayatı kavramasına yardımcı olacak, hayal gücünü geliştirici, okuma sevgisini aşılayan, eğitici bir edebiyat türü, çocuk yazını” olarak yer almaktadır.*
- b) *“Çocuk edebiyatı, çocukların büyüme ve gelişmelerine, hayal, duygu, düşünce ve duyarlılıklarına, zevklerine, eğitilirken eğlenmelerine katkıda bulunmak amacıyla gerçekleştirilen çocuksu bir edebiyattır. Gerçekçi ya da düşler dünyasını konu alan anlatımında çocuğun kitaba katılımını ve özdeşleşmesini gerçekleştirebilen edebiyat, çocuk edebiyatıdır” (Şirin, 1998, s.9-11).*
- c) *“Çocuk edebiyatı, erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştirilen, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adıdır” (Sever, 2007:9).*
- d) Oğuzkan ise bu edebiyat için *“Eğitim Terimleri Sözlüğü”nde iki tanım vermektedir: “1.Usta yazarlarca, özellikle çocuklar için yazılmış olan ve üstün sanat nitelikleri taşıyan yapıtlardan oluşan yazın. 2.Çocukların*

yararlanabileceği her türlü yayını kapsayan bir yazın alanı.” (Oğuzkan, 1981:42)

Görüldüğü üzere çocuk edebiyatına dair tanımlar birbirine benzemektedir. Sadece yukarıdaki tanımları ele alarak değerlendirmemizi yaptığımızda aşağıdaki gibi bir sonuç ortaya çıkmaktadır:

Çocuk edebiyatı, çocuklar için konuların ve karakterlerin özel olarak seçildiği, dilin özel bir biçimde kullanıldığı edebi eserlerden meydana gelen edebiyat türüdür. Olay, düşünce ve duygunun 2-14 yaş arasındaki yaş gurubuna dâhil olan kimselere hitap edecek bir biçimde oluşturulabilmesiyle meydana gelen bir edebiyat alanıdır. Çocuk edebiyatının; belli yaş aralığına hitap eden, bu yaş aralığındaki çocukların duygu, düşünce ve iç dünyasını geliştirmeyi amaç edinen; gerçek dünyayla ilişki kurmalarına yardımcı olarak olgunlaşmalarını, sosyalleşmelerini sağlarken, keyif alarak eğlenmelerine de katkıda bulunabilen bir edebiyat türü olduğunu söyleyebiliriz. Kendine özgü özelliklere sahip olan bu dönemde çocuklara özgü edebi eserler çocukların dil gelişimini de önemli ölçüde etkilemektedir. Bu eserler, dili doğru biçimde kullanma, yeni sözcükler öğrenme ve dilbilgisel yapıları özümseme konularında çocukları geliştirebilmektedir.

1.2.1. Çocuk Edebiyatının Özellikleri

Edebiyat, toplumun farklı kesimlerine hitap eden bir alandır. Bu alanın hitap ettiği gruba göre farklı özellikler taşıdığı yadsınamaz. Bu özellikler hem tümce düzeyinde hem anlam düzeyinde hem de kavramsal düzeyde olabilir. Bu açıdan bakıldığında çocuklara hitap eden edebiyatın da farklı dilsel ve biçimsel özellikleri vardır. Buna şu soruyla başlayabiliriz. Çocuk kitaplarının genel niteliği ne olmalıdır? Bu nitelikleri Enise Kantemir (1979:196)'e dayanarak altı maddede toparlayabiliriz.

- a. Çocuk kitapları, çocuğun gelişme düzeyine uygun konuları işlemeli,
- b. Dili açık seçik ve anlaşılır olmalı, zor kavramlardan kaçınmalı,
- c. Konular ilgi çekici, eğlendirici, öğretici ve düşündürücü olmalı,
- d. Konunun işlenmesi, bilimselliğe ve evrenselliğe uygun olmalı,

- e. İnsanı ve çevresini gerçekçi açıdan tanıtmalı, yurt sevgisini, insan sevgisini ve yardımlaşma duygusunu güçlendirici olmalı,
- f. Çocuğun kendini tanımasına ve kişiliğini geliştirmesine katkıda bulunmalıdır.

Dil ve anlatım özellikleri yönünden çocuk edebiyatının özellikleri şu biçimde olabilir:

Dilimizde karşılığı bulunan yabancı sözcüklerden kaçınan daha çok Türkçe sözcükler kullanan, dil beğenisini geliştiren, çocuğun kendi sözcük dağarcığını zenginleştiren, anlatımda çocukların anlama ve algılama yetisine katkı sağlayan, yaş ve yaşam düzeylerine uygun kavramları kullanan özellikleri taşıması son derece önemlidir. *“Çocuklar için yapılan edebiyat öncelikle çocuğa göre olmalı ve çocukların dünyasını yansıtmalıdır. Çocuğa göre’liği çocuksu tema, tip, dil ve anlatım bütünlüğe ulaştırır. İçindeki çocuğu sanatına ve edebiyatına katabilen sanatçı ve yazar duyarlılığı çocuğa ulaşmayı başarabilir. Çocuğa göre yapılacak edebiyat, türleri çocuksu bir alana yakınlaştırır. Çocuklar için şiir, hikâye, masal ve roman çocuksu edebiyata en uygun türlerdir”* (Şirin, 1998:20).

Çocuk edebiyatında, kitapların öncelikle çocuğun gelişimine katkı sağlayacak nitelikteki konuları ele alması gerekmektedir. Bu konular çocuğun dikkatini dağıtmayacak biçimde ele alınmalı, öğretirken eğlendirmeli ve aynı zamanda çocuğu düşünmeye, muhakeme gücünü kullanmaya itmelidir. Düşünceler nesnel, bilimsel ve evrensel gerçeklere uygun olmalıdır. Genel olarak ahlak kuralları doğrultusunda çocuğun bakış açısını geliştirerek insan sevgisine, yardımlaşmaya ve güzel duygulara yer vermelidir. Dili sade, açık, anlaşılır olmalıdır. Çocuğun kişiliğini geliştirecek, sahip olduğu özellikleri ortaya çıkaracak ve çocuğa katkı sağlayacak biçimde hazırlanmalıdır. İyi bir çocuk kitabı çocuğun gelişimine model olacağı için kitaptaki sözcük bilgisi, karakterlerin kullandığı üslup ve anlatım önemlidir. Çocuk günlük yaşamında bunların etkisini hissedecektir.

“İyi bir çocuk kitabı, çocuğa yaşamın değişik yönlerini öğrenmesinde, türlü insan tiplerini tanımasında, başka ülkeler ve toplumlar üzerinde bilgi edinmesinde çok zengin imkânlar sağlar” (Şirin, 1998:215). Çocuğun hayatta iyiliklerin olduğu kadar

kötülüklerin de bulunduğunu fark etmesine olanak sağlar. Çocuk, değişik karakterde insanların olduğunu ve yaşamın her alanında bazı mücadeleler içinde bulunması gerektiğini anlayabilir. Farklı kültürlerdeki insan tiplerini öğrenir, o kültürlere ait özellikler hakkında bilgi sahibi olur. Bu sayede, aslında çocuk olgunlaşarak yaşama da yaşı doğrultusunda hazırlanmış olur. Doğru biçimde hazırlanmış çocuk kitapları iyiyi, kötüyü; güzeli, çirkini; doğruyu, yanlış; çalışkanlığı, tembelliği vb. kavramları çocuklara öğretir ve çocukların karakter gelişimine katkıda bulunur. Ayrıca çocuklar, iyi kitaplar sayesinde anadil özelliklerini keşfederek sözcük bilgisini ve dil yeteneklerini geliştirirler. Anadilin dilbilgisi özelliklerinin doğru kullanıldığı bir kitap büyük ölçüde çocuğun dil gelişimine katkı sağlar. *“Edebiyat vasıtasıyla çocuk kendi yeterliliklerini keşfederken bazı becerileri de elde etmenin zaman aldığını anlamaya başlar”* (Çılgın, 2006:16). Bu süreç içerisinde çocuk kendinde var olan özellikleri fark edebilir ve hatta bu sayede yeni özellikler de edinebilir. Hayata dair pek çok kavramı ve durumu anlayacak, kavrayacak ve benimseyebilecek olgunluğa da erişilebilir.

İyi ve nitelikli çocuk kitabı, çocuğa bunları ve dahasını kazandırabilir. Bu nedenle çocuk edebiyatı yazarlarının bu gelişimleri ve süreçleri göz önüne alarak eserlerini dikkatli bir biçimde hazırlamaları gerekmektedir. Çünkü belirtilen yaştaki çocuklar güçlü algıları ve olağanüstü hayal güçleri sayesinde verilen mesajın ya da anlatılmak istenilenin tam tersini anlayabilir. Bu da çocuğun, edinilmesi istenen doğru davranış yerine yanlış bir davranışı benimsemesine ya da kötü karaktere özenerek olumsuz davranışlar sergilemesine, dili yanlış ya da bozuk kullanmasına neden olabilir.

1.2.2. Çocuk Edebiyatının Amacı

Çocuk edebiyatının en temel amacı çocuklara kitap okuma sevgisini, isteğini ve alışkanlığını kazandırmak diyebiliriz. Bu amaç doğrultusunda çocuklara güzele dair duyguları öğretip, çocuklarda yeni düşünce ufukları geliştirip, anadil bilinci ve farkındalığını kazandırabiliriz.

“Çocuğun duygu, düşünce, hayal, istek ve özlemlerine cevap vermek amacıyla oluşturulan bir edebiyattır” (Çılgın, 2006:13).

“Dünya edebiyatında çocuklar için hazırlanmış eserler öncelikle o toplumun kendi dünya görüşünü, inançlarını kendinden sonraki nesillere aşılama amacıyla yazılmışlardır” (Çılgın, 2006:37).

Bu iki düşünceyi göz önünde bulundurarak aşağıdaki yorumu yapabileceğimiz kanısındayız:

Bir toplumun kendi kültürüne ait çocuk edebiyatı eserleri o toplumun kendi kültürünü, inançlarını yeni nesillere öğretmek ve yeni nesilleri bilgilendirmek amacıyla yazılır. Bu sayede de bazı evrensel ve insani değerleri öğretmek de amaçlanabilir. Diğer bir amacın ise; çocuklara kitap okuma alışkanlığının kazandırılması ve kitap okuma sevgisinin aşılması olduğunu söyleyebiliriz. Çocukta düşünme, hayal gücünü geliştirme, merak duygusunu canlı tutmaya da yardımcı olabilir. Ayrıca, çocuğun okurken hoş vakit geçirmesini, eğlenmesini ve düşünmesini de amaçlar diyebiliriz. Çocuk bu sayede anadil özelliklerini öğrenirken, dili de güzel ve doğru kullanma becerisini geliştirebilir.

1.2.3. Çocuk Edebiyatının Çıkma Sebebi

Çocuklar geleceğe dair umutlardır. Toplumlar için çocuklar ve çocukların eğitimi son derece önemlidir. Zihinsel ve sosyal açıdan bir çocuğun gelişimi için gerekli unsurlardan biri de kitaplardır. Bu sebepten ötürü de bir ihtiyaç olarak çocuk edebiyatı oluşmuş ve gelişme göstermiştir. Çocuklar kitaplar aracılığıyla kültürünü ve anadilini öğrenerek sahip olması gereken ahlaki ve evrensel kuralların farkındalığını kazanabilirler.

“Çocuk edebiyatı sanıldığı gibi çocukların küçümsenmesinden doğmamıştır. Çocuğun gündeme gelmesi sonucu, edebiyatın içinden doğan çocuksu bir anaforudur. Yenilikçi anlatım biçimidir.” (Şirin, 1998:12).

Yakın çağda gelişme göstermiş bir edebiyat türü olan çocuk edebiyatının çıkma sebebi olarak şunları sıralayabiliriz:

Esas amacın anadil kullanımı ve becerisini geliştirerek çocukları kitaplara ilgi duymaya ve okumaya yönlendirmek olduğunu söyleyebiliriz. Böyle bir alanın gelişim göstermesi beraberinde hedefte olan çocuklara yönelik eserlerin farklı türlerde gelişim göstermesini de getirmiştir. Aynı zamanda çocuklara özgü bu eserler, okurken çocukların keyif almasını ve eğlenceli vakit geçirmesini sağlamayı da hedeflemektedir. Çocuğun dil gelişimine önemli katkı sağlayan çocuk edebiyatı eserleri çocuğun hayal gücünü geliştirir. Çocuğa düşünmeyi ve eğitici yönüyle de bir şeyler öğretmeyi hedefler.

1.2.4. Çocuğa Görelilik İlkesi

Çocuğa göre'lik ilkesi deyince, çocuklar için hazırlanacak eserlerin çocuğun fiziksel ve zihinsel gelişimine, psikolojisine, sözcük dağarcığına, anlama düzeyine uygun bir hassasiyet akla gelebilir. Çocuk kitapları hazırlanırken farklı yaş grupları dikkate alınarak cümleler yaş düzeylerine uygun olarak kurulmalı ve görsellerden yararlanılmalıdır. Dikkate alınması gereken bu hususlar çocukların hayal dünyasını geliştirerek zenginleştirir.

Çocuğa görelilik ölçüsü ancak çocuğun gözünden nasıl görülebileceğinin kestirilebilmesiyle mümkün olabilir. *“Çocuk gerçekliği, çocukların gerçekleşmiş gibi alımladıkları; fakat hiç de nesnel olmayan alımlama farklarının yakalanmasıdır”* (Dilidüzgün, 2002:9). *“Çocuğa görelilik, çocuğun düşlem gücüne seslenen, onun rahatça ve tat alarak okuyup anlayabileceği dili ve anlatımı içinde barındıran, ilgi duyabileceği konuları işleyen, onu duygu ve düşünce yönünden besleyen, kurgusu ve olay örgüsü karmaşık olmayıp onun kavrayabileceği bir düzeyde olan, dikkat dağıtıcı ayrıntılardan arıtılmış olandır”* (Yurtaş, 1995:3). *“Çocuğa görelilik ilkesi; çocuğun ilgilerini, gereksinimlerini, dil evrenini göz önünde tutmayı, hazırlanacak metni bunlarla örtüştürmeyi gerektirir”* (Sever, 2012:17). *“Çocuk, klasik eserleri bu eserlerde çocuksu tad bulabilirse okuyabilir. Alexandre Dumas 'nın “Üç Silahşör”ü, Jules Verne'in “80 Günde Devri Âlem'i, R.L. Stevenso'un “Define Adası “serüven edebiyatı örnekleridir ve türünün klasikleri sayılıyorlar, okunmalarını sağlayan en belirgin unsur çocuksu duyarlılıklarıdır”* (Şirin, 1998:26).

Çocuğa görelilik ilkesi denilince konu, kahraman, olay, iletilen mesaj ve anadil gibi kavramların tümünün çocuğa uygunluğunun kast edildiğini anlamalıyız. Bu doğrultuda oluşturulan nitelikli eserler çocukları geliştirebilmeli, çocukların ilgilerini ve ihtiyaçlarını karşılayabilmeli çocukların anadilini doğru öğrenmelerini sağlayabilmeli, çocuğa yeni sözcükler öğretebilmeli, çocuğun hayal dünyasını zenginleştirebilmeli ve çocuk duyarlılığına uygun olabilmelidir. İşte bu özellikleri taşıyan eserlerin çocuğa görelilik ilkesine uygun oluşturulmuş eserler olduğunu söyleyebiliriz.

1.2.5. Çocuk Kitaplarında İçerik

1.2.5.1. Çocuk Kitaplarında Konu

Konu, çocuk kitaplarında önemli bir unsurdur. Konuların; gerçek yaşama uygun, çocukların hayal güçlerini geliştiren, ahlak değerlerini çocuğa aşıl原因, insani değerleri öğreten nitelikte olması gerekmektedir. Çocuk kitaplarındaki konular çocuğu hem eğlendirmeli hem de düşündürebilmelidir. Muhakeme gücünün gelişmesine katkı sağlamalıdır. Aile sevgisi ve değerlerini önemsemeli, vatan sevgisini öğretmeli, yardımlaşma, arkadaşlık ilişkisi, hayvan sevgisi gibi bazı kavramları da çocuğa benimsetebilmelidir.

Çılgın'ın da belirttiğine göre (2006:14); “Çocuğun anlayabileceği her olay, çocuğa uygun olan her duygu, çocuklar için yazılan eserlerin konusu olabilir. Bu noktada edebiyat -yani yetişkinler için kaleme alınan edebi eserler- ile birbirinden ayrılırlar. Ancak birleştikleri bir nokta vardır. O da konuyu işleyiş tarzının önemidir. Çocuklar kendilerine anlatılan güzel bir masal veya hikâyeyi ilgiyle ve zevkle dinlerler. Beğendikleri bir kitabı ellerinden bırakmak istemezler. Bunun sebebi, sanatın insanı derinden etkileme ve ruha nüfuz etme gücüdür. Bu güçten, çocuğu eğitirken ve hayata hazırlarken mutlaka faydalanmak lazımdır”. “Çocuğa yönelik her konu çocuk edebiyatı içinde yer alabilir. Önemli olan nelerin yazılacağı değil, nasıl yazılırsa çocuğa göre olacaktır. Çocuk kitabı yazarı çocuksu duyarlılığı yansıtarak günlük yaşantının gerçeğini de yazabilir” (Şirin, 1998:189). Bu yüzden, çocuk kitaplarında konu gerçekçi ve içinde bulunduğumuz hayata uygun, anlaşılabilir olmalı ve çocukların hayal güçlerini canlı tutmalıdır. Çocuğa kendi

kültürünü öğretirken evrensel ve bilimsel gerçekleri de göz önünde bulundurabilmeli, insani ve ahlaki değerleri de çocuğa aşılayabilmelidir.

Her çocuk için farklı konular ilgi çekici olabileceğinden çocuğa uygun her konuya önem verilmelidir. Çocuk kitapları çocuğu hem eğlendirmeli hem de düşünmeye yöneltmelidir. Düşündürürken farklı yorumlara sebep olabilecek ifadelere yer verilmemesine dikkat edilmelidir. Konular; aile kavramı ve aileye bağlılık, arkadaşlık ilişkileri, inanç ve değerleri öğretmek, görgülü olmak, büyüklere karşı saygılı olmak, hoşgörü, dürüstlük ve kibarlık gibi ahlaki değerleri geliştirmek, girişken ve yeni fikirler üretebilmeye yatkın olabilmek ve hayvan sevgisinin önemini öğretebilmek biçiminde sıralanabilir. Çocukların yaş düzeyine göre, kültürel değerleri de göz önünde bulundurularak konular belirlenebilir. Kısacası, konu ve ana fikir arasında bağ kurulmalı ve karmaşık konulara ayırışmadan verilmek istenen fikre güçlü bir biçimde yer verilmelidir.

1.2.5.2. Çocuk Kitaplarında Kahraman

Çocuk kitaplarında kahramanlar önemli bir yere sahiptir. Kahramanlar, çocukları olumlu ya da olumsuz özellikleriyle etkileyebilmektedir. Çocuklara doğruyu öğretebilmek amacıyla kahramanların olumlu özellikleri ön plana çıkarılmalıdır. Ayrıca evrensel ve toplumsal değerler çocuklara bu kahramanlar aracılığıyla öğretilir. *“Çocuklar kahramanları benimseyerek model alabilir. Bu yüzden öğretilmesi istenilen düşünce doğru kahraman özellikleriyle aktarılmalıdır. İnanırdıcı, eğlendirici, başarılı bir çocuk kitabında hikâye boyunca gelişen ana kahramanlar olmalıdır. Hayal gücü ile hayat tecrübelerini birleştiren yazar geçmişleriyle, gelecekleriyle, aileleriyle, umutlarıyla, korkularıyla, üzüntüleriyle, mutluluklarıyla okuyucunun kendisini özdeşleştirebileceği kahramanlar yaratmak zorundadır. Çünkü çocuk okuduğu eserlerdeki kahramanlarla özdeşleşmek ister. Özdeşleşme çocuğun sosyal gelişimi açısından son derece önemlidir. Ve özdeşleşmenin gerçekleşebilmesi için örnek olarak sunulan kahraman ile çocuk arasında duygusal bir bağın oluşması gerekir”* (Çılgın, 2006:81).

Çocuklar kahramanlar aracılığıyla insanları tanır, onlarla düşsel yoldan arkadaşlık kurar ve çoğu zaman sevdiği kahramanlar gibi düşünmek ve davranmak

ister. Kahramanların problem çözmeye izledikleri yol çocuğu etkileyerek, çocuğa bir model oluşturabilir. Bu sebeple kahramanların ruhsal ve fiziksel özellikleri güçlü yansıtılmalıdır. Bu biçimde çocuğu olumlu etkilemesi sağlanabilir. Ayrıca kahramanlar da gerçek hayattaki insanlar gibi hata yapabilmeli, başarısız olabilmeli, korkabilmeli, tehlike içinde olabilmelidir. Burada yazar kahramanların böyle durumlarda nasıl davranması gerektiğini ve çözüm bulma konularını ön plana çıkararak çocuk için zor durumlara başa çıkabilme gücünü öğretebilmelidir.

1.2.5.3. Çocuk Kitaplarında Olay Örgüsü

Olay örgüsü, birden fazla olayın sebep sonuç ilişkisine bağlı bir biçimde bir bütün olarak sunulmasıyla oluşturulmaktadır. Bir eserde yer alan, yaşanan olayların tümü biçiminde ifade edilebilir.

“Çocuklar için eser hazırlayan yazarların, ortaya koymayı düşündükleri bir eserin olay örgüsünü kurarken veya geliştirirken okurların bilgi seviyelerini, anlayış güçlerini ve ilgilerini hesaba katmaları gerekir. Çocuk eserlerinde olay örgüsüne çok önem verilmelidir. Zira hoşlandıkları bir hikâyeyi anlatmaları istendiğinde çocuklar genellikle hikâyenin planını veya aksiyonun düzenini naklederler. Çocuklar iyi bir planı olan kitap isterler. Hareket, heyecan, biraz merak, ilgiyi devam ettirecek kadar çatışma. İyi bir olay örgüsü çocukların kendilerini de o olayın içinde hissetmelerine, olaylar meydana gelirken heyecanın en yüksek derecesinin farkına varmalarına ve mutlu sona izin verir” (Çılgın, 2006:8).

Eğer iyi bir olay örgüsü kurulamazsa kitap çocukların ilgisini çekmeyeceğinden bu durum çocuklarda kitabı okuma isteğinin söndürülmesine sebep olabilecektir. Olayların içinde kendisini hissedemeyen çocuk, kitaba karşı bir merak duymayacak ve kitaba olan ilgisini yitirecektir. Olay örgüsünün iyi kurulmadığı ve olayların birbirini takip etmediği eserlerde olaylar akıcı değildir. Anlam bütünlüğü sağlanmamıştır. Dolayısıyla merak ve heyecan da uyandırmaz. Bu durum aynı zamanda kafa karışıklığına sebep olur. Kitabı okuyan çocuklar, okuduğu eserden bir şey anlamaz. Bu yüzden, çocuğun ilgisini ve isteğini devamlı tutacak, anlam bütünlüğü ve olayların akışı iyi düzenlenmiş eserler tercih edilmelidir. Bu tür eserler

çocukta kitap okuma sevgisi ve isteğini arttıracığından kitap seçiminde bu nitelikler göz önünde bulundurulmalıdır.

1.3. Bir Çocuk Edebiyatı Türü Olarak Hikâye

1.3.1. Hikâye Nedir?

Yaşanmış veya yaşanabilecek olayların okuyucuya etkileyici bir dille anlatıldığı, mekânın, zamanın, olayların ve kişilerin bulunduğu kısa edebî yazılara hikâye denir.

Hikâyelerde sürükleyici ve etkileyici bir anlatım vardır. Düşündürmekten ziyade heyecanlandırmak ve merak uyandırmak söz konusudur. Hikâyelerde genellikle yazarlar anılarını ya da deneyimlerinden yola çıkarak kurguladıkları olayları anlatır. Kısa bir edebiyat türüdür ve detaylara fazlaca yer verilmez. Okurun düş gücünü canlı tutarak okurun, olaylar ve durumlar ile ilgili kanılara ulaşmasını sağlayabilir.

TDK sözlüğünde yer alan tanıma göre “*hikâye, gerçek veya tasarlanmış olayları anlatan düzyazı türü ya da öykü*” anlamına gelmektedir (TDK, 2011:1100).

Sözcüğün köken bilgisine bakacak olursak; Arapça “*hky*” kökünden gelen “*hikâya*”, “*anlatma, anlatı*” sözcüğünden gelmektedir. Arapçadaki bu sözcük Arapça “*hakâ*”, “*anlattı, hikâye etti, taklit etti*” fiilinin mastarıdır.

Çocuk edebiyatındaki hikâyelerde okuyucu kitle, okudukları hikâyeler sayesinde çeşitli konular ile alakalı bilgi edinebilir, merak ettikleri soruların yanıtlarını bulabilir ya da sebep sonuç ilişkisini öğrenebilir. Hikâyeler çocukların sınırlı hayat tecrübelerini zenginleştirir. Ayrıca, hikâyeler çocuklara çeşitli insan karakterlerini ve farklı kişilik özelliklerini tanıma fırsatı bulmalarına yardımcı olabilir, çocukların sahip oldukları değerleri de geliştirerek bazı kültürel mirasları edinmelerine katkı sağlayabilir. Çocuklar, başka şehirlerde, ülkelerde ve hatta uzak kıtalarda yaşayan insanlar hakkında bilgi ve fikir sahibi olabilirken, kendi kültürüne ya da başka kültürlerle ait yeni bilgiler de öğrenebilir. Dolayısıyla saydığımız bu

faydalar, içinde yaşadıkları toplumsal ve kültürel ortama uymalarında çocuklara önemli ölçüde katkı sağlar.

1.3.2. Çocuk Hikâyelerinin Nitelikleri

Çocuk hikâyeleri sözcüklerin tercih edilişi, olayların kurgulanışı, anlatım uslûbu ve en önemlisi dilin kullanımı bakımından çocukların anlayabileceği sadelikte olmalıdır. Çocuklar bu hikâyeleri okuduklarında cümleler doğru anlaşılacak bir biçimde net, açık ve akıcı olmalıdır. Tüm bunlar, anlatımın güçlendirilmesi amacıyla görsel olarak da çocuğun ilgisini çekecek biçimde desteklenmelidir. Elbette kurgudan anlatıma, sözcük tercihinden dil kullanımına kadar bütün unsurlar çocuğun ilgisini canlı tutacak, çocukta okuma isteği ve heyecanı uyandıracak biçimde yazılmalıdır.

Çocukların zevkle okuyabilecekleri roman ve hikâyelerde, çocuk yayınlarının genel nitelikleriyle beraber şu özelliklerin de bulunmasına dikkat edilmelidir (Gökşen, 1985:113):

1. Sağlam ve mantıklı bir plana göre yazılmış olmalı
2. Çocuğun yabancı olduğu konular (cinsel, politik...) işlenmiş olmamalı
3. Heyecan, merak ve edebi zevk uyandıracak olaylara önem verilmeli
4. Paragraflar kısa, konuşmalar bol olmalı
5. Tasvir ve tahliller uzun olmamalı, canlı olmalı
6. Resimli olmalı

Tüm bunlarda amaç çocuğun hikâyeye olan ilgi ve merakını artırmak, okumayı sürekli kılmak ve bu esnada dilin doğru kullanımı sayesinde dil öğrenimini ve gelişimini sağlamak olmalıdır.

1.3.3. Çocuk Hikâyelerinin Konuları

Konu seçimi çocuğun yaşına uygun ve okurken keyif alacağı, ilgisini çekecek nitelikte olmalıdır. Ancak cümleler uzun olmamalıdır. Çocuk hikâyelerinde olay

örgüsü iyi kurgulanarak olayların oluş sırası mantıklı ve etkili bir biçimde serim, düğüm, çözüm bölümleriyle verilmelidir.

Çocuk hikâye ve romanlarını, konuları bakımından şöylece bölümlemek mümkündür (Gökşen, 1985:114):

1. *Hayvanlar âlemi hikâye ve romanları, örneğin; Kurt Kanı, Riki Tiki Tavi.*
2. *Seriüven hikâye ve romanları, örneğin; Robenson, Define Adası.*
3. *Gülünç hikâye ve romanlar, örneğin; Don Kişot, İnatçı Kahraman Ağa.*
4. *Çocuk hayatıyla ilgili hikâye ve romanlar, örneğin; Pal Sokağı Çocukları, Pollyanna.*
5. *Aile konulu hikâye ve romanlar, örneğin; Gizli Bahçe, Küçük Kadınlar.*
6. *Sıla ve memleket konulu hikâye ve romanlar, örneğin; Heidi, Türk İkizleri.*
7. *Hayali- bilimsel hikâye ve romanlar, örneğin; Jules Verne 'in bütün eserleri.*
8. *Duygunun ağır bastığı hikâye ve romanlar, örneğin; Pol ve Virgini, Jane Eyre.*
9. *Tarihi hikâye ve romanlar, örneğin; Korkusuz Kahraman, İvanhoe, Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun eserleri.*
10. *Gezi hikâye ve romanları, örneğin; Nils Holgersson'un İsveç Gezisi, Bir Çalgıcının Seyahati, İki Çocuğun Dünya Gezisi.*
11. *Biyografik hikâye ve romanlar, örneğin; Tom Sawyer'in Maceraları, Mustafa Kemal Atatürk'ün Romanı.*
12. *Kahramanlık hikâye ve romanları, örneğin; Ömer Seyfettin'den hikâyeler, Kurtuluş Savaşı'nın Kahraman Çocukları, Tarihimizden Hikâyeler.*
13. *Kovboy, dedektif hikâye ve romanları*

Görüldüğü üzere dünya çapında çocuk edebiyatı alanında birçok başarılı eser yazılmış ve bu eserler vasıtasıyla türünün öncüsü sayılabilecek pek çok yazar, ismini dünya dillerine çevrilen eserleriyle duyurmuştur. Öncelikle önemli olan çocukların okurken keyif alabilecekleri ilgi alanlarına göre okuyacakları kitapları tercih etmeleridir. Çocuklar, ilgi alanlarına, hayal güçlerine ve zevklerine uygun bir biçimde seçecekleri bu eserlerle dil öğrenimlerini ve gelişimlerini hızlı bir biçimde

ilerletebilirler; kendilerini geliştirip, dünya hakkında fikir sahibi olabilirler. Sıkılmadan okuyarak kendi tercihlerinin de farkına varabilirler.

1.3.4. Hikâye Okumanın Çocuklara Sağladığı Faydalar

Hikâye okumanın çocuklara sağladığı birçok fayda vardır. Hikâye okumak çocukların dünyaya bakış açısını, bilgi dağarcığını ve hayal gücünü geliştirir. Olay ve kişiler gerçeğe uygun olduğu için çocuk dünyayı ve insanları hikâyeler aracılığıyla tanıyabilir. İyiyi kötüyü ayırt eder. Ahlaki değerleri ve evrensel gerçekleri öğrenir. Olaylar serim, düğüm ve çözüm biçiminde verildiğinden sebep sonuç ilişkisini kavramasına yardımcı olabilir ve anlatımda sürükleyicilik, çocuğun ilgisini ve merak duygusunu artırabilir.

Sağladığı başka bir fayda ise, hikâyenin içerdiği unsurlar ve anlatım biçimi sayesinde (dilinin akıcı ve anlaşılır olması, deyim, atasözü, ikileme ve söz öbekleriyle zenginleştirilmiş olması vb.) çocuğun dil öğrenimine ve gelişimine olan katkısıdır. Çocuk yeni sözcükler öğrenerek, sözcük dağarcığını geliştirebilir ve zamanı doğru kullanmanın önemini kavrayabilir. “*Çocukların çok sevdikleri türlerden olan roman ve hikâye, onlara başkalarının serüvenlerini, denemelerini göstererek hayatı tanıtır, boş vakitlerini değerlendirir, zevkli ve heyecanlı vakit geçirmelerini sağlar*” (Gökşen, 1985:112).

Kısaca nitelikli bir hikâye kitabı sayesinde çocuk yeni bilgiler edinir ve deneyimler kazanır okuduğu kitaptaki karakterleri gerçek dünyayla bağdaştırabilir ve bu sayede benzerlikleri ve farklılıkları görebilir. En önemlisi de bu hikâyeler, çocukların dil gelişimi için çocuklara önemli bir fayda sağlarken; yeni sözcük, deyim ve atasözlerini de öğrenmelerini mümkün kılar. Hikâyelerde güzel bir Türkçenin kullanılması, çocuklarda anadili kullanma becerisinin gelişimine katkıda bulunur. Çocuk da bu sayede kendini daha güzel ve etkili sözcüklerle ifade edebilir.

1.4. Çeviri

1.4.1. Dünden Bugüne Çeviri

Çeviri türlerini incelemeye geçmeden önce çeviri tarihi hakkında kısa bir bilgi vermek uygun olur düşüncesindeyiz.

Çeviri ihtiyacı, farklı dillerin var olmasıyla ortaya çıkmıştır. Dillerin yüz bin yıl önce ortaya çıktığını, yazının bundan yaklaşık beş bin yıl önce bulunduğunu varsayarsak çeviri tarihinin de oldukça eskilere dayandığını söyleyebiliriz. Yüzyıllar içerisinde insanların ihtiyaçları ve çeviri etkinliği de aynı doğrultuda ilerleme göstermiştir. Ticari, siyasi, hukuki olaylar ve iletişimler, devletlerarası ilişkiler, dini inançlar, doğa olayları, tıbbi bilgiler gibi konularda çeviri zorunlu bir ihtiyaç halini almıştır.

Sözlü çeviri çok daha eskilere dayanırken ilk yazılı çeviri örneklerine Sümerlere ait tabletlerde rastlanır. Farklı dillere sahip toplumların yaptığı resmi antlaşmaların farklı dillerde yazılması gereksinimi ilk çeviri örneklerinin ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Çevirinin gelişmesini sağlayan ikinci önemli gereksinim dinsel metinlerin başka dillere aktarılmasıdır. Tevrat ve Zebur'u kapsayan Musevilik dininin kutsal kitabı Tanah'ın en eski Antik Yunanca çevirisi İbranice'den Eski Yunanca'ya yetmiş iki çevirmen tarafından yetmiş iki günde bitirildiği rivayet edilen Latince'de yetmiş anlamına gelen Septuaginta, milattan önce 247 yılında ortaya çıkmıştır. Hiyerogliflerin çözülmesinde önemli role sahip Rosetta Taşında (M.Ö. 196) aynı metnin hem Mısırca hem de Eski Yunanca olarak yer almasından dolayı Mısır'da yaşayan Yahudiler için çevrildiği düşünülmektedir.

Pammakyus'a çeviri ile ilgili düşünce ve ilkelerinden bahsettiği mektubunda Hieronymus şöyle der:

“Sadece kabul etmekle kalmıyor, ayrıca itiraf da ediyorum ki Yunanca metinleri çevirirken -kutsal kitaplar hariç, çünkü onlarda kelimelerin dizilişi bile

başı başına bir giz- sözcüğü sözcüğüne çevirmek yerine anlamı aktarıyorum” (Kızıltan, 2001:78). Hieronymus, sözcüklerin dizilişinin dahi bir gizem içerdiğini belirttiği kutsal metinlerin çevirisinde kaynağa bağlı kalmanın doğruluğunu savunmuştur. Kutsal metinler haricindeki metinlerde Cicero’yu örnek almış sözcüğü sözcüğüne çeviriyi değil, anlam çevirisini tercih etmiştir.

Cicero (M.Ö. 106-43), iyi bir hukuk öğrenimi görmüş, daha sonraları ise edebiyat ve felsefeyle ilgilenmeye başlamıştır. Romalı düşünürlerin yabancı eserleri kendilerine göre uyarlama ve yerleştirme eğiliminin önde gelen temsilcilerindendir. Söz ve içerik ayrımını bir sisteme oturtmuştur. Yabancı eserlere karşı oluşturulacak bu yeni tutum için *“yorumlayıcı olarak değil hatip olarak”*(*nec ut interpres ut orator*) (Kızıltan, 2001:76) tanımını kullanmıştır. Cicero’ya göre, çevirmen kaynak metne yorumcu olarak katılabildiği gibi dinleyiciye hitap eden bir hatip gibi de yaklaşır. Eserin söz sanatları ve üslûbunu aktarırken, hatiplerin yaptığı gibi hedef dilin olanaklarından yararlanmak gerektiğini şu sözlerle ifade eder:

Cicero, “fikirleri, biçimleri veya başka deyişle figürleri, bizim alışkanlıklarımıza uygun düşecek bir dile çeviriyorum” demiştir (verbis ad nostram consuetudinem aptis) (Kızıltan, 2001:76).

Cicero’nun “çevirmen gibi” (ut interpres) ve “hatip gibi” (ut orator) çeviri kavramlarını öne sürerek ilk çeviri kuramcısı sıfatını kazanan kişi olduğu söylenebilir (Bengi, 1990:137-138).

Cicero sözcüğü sözcüğüne değil anlamın esas alındığı çeviri üzerinde durmuştur. Taklitten kesinlikle kaçınılması gerektiğini hedef dili kullanan insanların ve kültürlerin özelliklerine göre hareket edilmesinin gerekliliğini savunmuştur. Ancak terimlerin, kavramların ya da ideolojilerin aslına uygun olarak aktarılması gereken felsefi ya da dini eserlerde sözcüğü sözcüğüne çevirmeyi uygun bulmuştur.

Milattan sonra 9. ve 10. yüzyıllarda Eski Yunanca metinler Arapçaya çevrilmiş ve yapılan bu çalışmalar bilimin gelişmesine çok büyük katkıda bulunmuştur. O yüzyıllarda Bağdat önemli bir çeviri merkezi haline gelmiştir. Avrupalılar Eski Yunan metinlerini keşfederek Latince ve İspanyolcaya aktarmışlardır.

Johann Gutenberg tarafından matbaanın keşfedilmesiyle birlikte çeviri hareketleri hızlanmış, Avrupa'yı etkileyen Katolik Kilisesine karşı yapılmış Reform hareketi ile Latince eserler Almanca ve diğer dillere aktarılmıştır.

19. yüzyılda Romantik akımla birlikte çeviri çalışmaları yeni bir boyut kazanmıştır. Bu yüzyılda çevrinin ne olduğu ve nasıl yapılması gerektiği konusundaki çalışmalar da yoğunlaşmıştır.

20. yüzyılda Sanayi Devrimi ve uluslararası ilişkilerin önem kazanmasıyla teknik metin çevirileri gibi özel alan çevirilerinde artış görülmüştür. İkinci Dünya Savaşından sonra yaşanan Soğuk Savaş döneminde makine çevirisiyle çeviri yeni bir boyut kazanmıştır. Bu yüzyılda çeviribilim, çeviri sürecini ve çeviri ürününün özelliklerini araştıran ayrı bir bilim alanı olarak gelişme göstermiştir.

Çevirinin kısa bir tarihini ve geçirdiği aşamaları verdikten sonra bu noktada çeviri sözcüğünün kökeni ile ilgili birtakım bilgilere ve çevirinin tanımlarına yer vermek gerektiği düşüncesindeyiz.

“*Tercüme*” sözcüğünün kökeni Arapça'dan gelmektedir. Bu sözcük günlük kullanımda çeviri sözcüğü ile aynı anlamda kullanılmaktadır. Dilimizde genel olarak çeviri yapan kişi anlamında çevirmen sözcüğü kullanılmakta olup yazılı çeviri yapan kişi için “*mütercim*” sözcüğü; sözlü çeviri yapan kişi için ise “*tercüman*” sözcüğü kullanılmaktadır. Çeviri sözcüğü için İngilizcede “*translation*”, Fransızcada “*traduction*”, İtalyancada “*traduzione*” sözcükleri; “*tercüman*” sözcüğü için İngilizcede “*translator*”, “*mütercim*” sözcüğü için ise “*interpreter*” sözcükleri; Fransızcada “*mütercim*” ve “*tercümanı*” da kapsayan “*traducteur*” sözcükleri; İtalyancada ise “*çevirmen*” sözcüğü için “*traduttore*”, “*mütercim*” sözcüğü için ise “*traduzione*” sözcükleri kullanılmaktadır.

Çeviri kavramının tanımına gelince, bu kavram için farklı tanımlar yapılmaktadır. Biz bu çalışmada bu kavramla ilgili on farklı tanımlamayı aşağıda veriyoruz:

İlk olarak Türkiye'deki çeviri çalışmalarından hareketle TDK'nin yapmış olduğu çeviri tanımını vermek uygun olacaktır diye düşünüyoruz; “*çeviri bir dilden başka bir dile aktarma, çevirme, tercüme; bir dilden başka bir dile çevrilmiş yazı veya kitap, tercüme*” olarak iki farklı biçimde yer almaktadır (TDK, 2011:525).

Berke Vardar'ın “Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğünde” ise “*çeviri; bir dilde (kaynak dil) düzenlenmiş bildirileri anlam ve biçim bakımından eşdeğerlik sağlayarak bir başka dile (hedef dil) aktarma işlemi; bu işlemin gerçekleşmesiyle ortaya çıkan ürün biçiminde yer almaktadır. Çeviri eyleminin başarılı olabilmesi için dil içi ve dil dışı bağlamları, düz anlamın yanı sıra yan anlamı göz önünde bulundurmak gerekir. Kimi durumlarda insansal çeviri/özdevimli çeviri, dil içi çeviri /dillerarası çeviri, sözlü çeviri/yazılı çeviri gibi ayrımlar yapılır*” (Vardar, 2015: 60).

Bu tanımlara baktığımızda birbirine benzer tanımlar olduğu görülmektedir. Genel olarak bir metnin bir dilden bir başka dile aktarılması eylemi olduğu her iki tanımda da ifade edilmektedir.

Yurtdışında alanın önde gelen isimlerinden Nida ve Taber'in tanımına göre ise “*çeviri kaynak dildeki bir iletinin en doğal eşdeğerinin hedef dilde yeniden üretilmesine dayanır*”(Nord, 2008:18) biçiminde verilmektedir.

Diğer çeviri tanımlarında ise;

“*Çeviri hedef dil metni ile kaynak dil metni arasında bir çeviri (ya da eşdeğerlik) ilişkisi oluşturularak, bir kaynak dil metninden bir hedef dil metnine doğru giden dilsel ve metinsel bir işlemin sonucudur*” (Koller, 1992:16).

“*Aktarım, dil davranışının özel türüdür*” (Vermeer, 1978:99).

“*Çeviri, yabancı kültürlü metnin, hedef dile yerleştirilmesidir*” (Toury, 1989:103).

“*Çeviri, iletiye iletişimsel varlık atfetmek demektir*” (Stolze, 2003:207).

“Çeviri, “dilsel davranışın ve davranmanın özel biçimidir” (Wills, 2003:207).

“Çeviri “toplumsal ve bilişsel uzman davranışdır” (Risku, 1998:79).

Son olarak da Fransızların önemli sözlüklerinden biri olan “Le Robert Micro”da (1998:1346-1347) yer alan tanımda çeviri yapmak eylemi (traduire) “bir dilde yazılanın diğer bir dilde olması, her iki ifadenin de anlam ve değerine göre eşdeğer olma eğilimi” biçiminde yer almaktadır.

Yukarıdaki farklı biçimde yapılmış tanımları ele aldığımızda; çevirinin, bir duygu, düşünce ya da anlamın bir dilden bir başka dile aktarımı olduğunu söyleyebiliriz. Bu aktarım sürecinde duygu, düşünce, anlam ya da durum hedef dilde yeniden oluşturulur. Özgün metnin, kaynak dilden hedef dil düzlemine aktarılarak, tamamıyla yeniden oluşturulduğu bir eylem olduğunu da söyleyebiliriz. Çevirmenin girişimi dâhilinde bu yeniden oluşturma hedef dildeki kültürel farklılıklar göz ardı edilerek sözcüğü sözcüğüne çevrilebilir ya da bu farklılıklara uyum sağlamak ve anlaşılabilirliği artırmak için anlam aynı kalarak hedef dilin dil yapısında ve dil kurallarıyla yeniden oluşturulabilir.

Çeviri, bir dilden diğer bir dile aktarma işidir. Kaynak dildeki bir metnin hedef dile dilbilgisel, anlamsal ve biçimsel aktarımı çeviri eylemi olarak nitelendirilmektedir. Dolayısıyla çevirinin bir dildeki bir metnin başka bir dile aktarılması işlemi olduğunu ve bu süreç sonucunda da elde edilen ürünü ifade ettiği sonucuna varabiliriz. Aslında çeviri; bir dildeki belli bir metinde bulunan anlamın, başka bir dilde yeniden kurulmasını sağlayacak biçimde oluşturulan dilsel aktarım ve yorumlama işlemidir. “Çeviri bir aktarım işidir. Zira insan aktarır; makine çevirir” (Sığırcı, 2015). Bu doğrultuda tezimizde de aktarma ifadesini tercih etmekteyiz. Zira aktarma çok yönlü bir eylemdir. Aktarma, çeviriyle karşılaştırıldığında çeviri küçük bir eylem olarak durmaktadır. Çeviri, aktarmaya kıyasla yapılan işin basit olduğu ve ayrıntılarının çok fazla dikkate alınmadığı izlenimini doğurmaktadır. Çeviri kuramının öncülerinden rahip, tarihçi ve çevirmen Hieronuym’sun deyimiyle de çeviri “anlamı aktarma” eylemidir.

Bir yapıtı farklı bir dile aktarmak aslında herhangi bir dilde yazılmış bir yapıtta iletilmek istenilen mesajın, başka bir dile bütün yönleriyle birlikte iletilebilir duruma getirilmesidir. Çeviriyi, belli bir dilde yazılmış metnin aslını koruyarak, anlamını ve dilsel özelliklerini başka bir dilde aktarmak olarak da ifade edebiliriz. Aktarımı gerçekleştirirken anlamsal, mantıksal, dilbilgisel özellikler göz önünde bulundurularak kaynak dilde söylenmek istenen, hedef dilde doğru bir anlatımla verilebilmelidir. Bazı sözcükler, ifadeler birebir aktarılabilse de o dile özgü bazı ifadelerde çoğu kez birebir aktarım söz konusu olamayabilir. “Çeviri, genellikle sanıldığından çok daha karmaşık, açıklanması güç bir olgudur. Bu nedenle, dilden dile kuru bir bilgi aktarımı olarak nitelendirilmesi yanlış, en azından yetersiz olur” (Göktürk, 1998:103). Çeviri sadece dilden dile bir aktarım değil aktarımı gerçekleştirirken dikkat edilmesi gereken önemli esasların olduğu bir eylemdir. İfade edilmek istenen anlamın dilbilimsel ve biçimsel olarak doğru ve kurallarına uygun bir biçimde verilmesi gereken ciddi bir iş olduğunu da söyleyebiliriz. Bu doğrultuda hedef dildeki anlamı karşılayacak farklı tümceler, sözcükler ya da ifade biçimleri yoluyla anlam karşılanabilir.

Antlaşmalar, dini metinler ve teknik düzeydeki çevirilerde her sözcüğü karşılayacak doğru sözcüklerle aktarım sağlanmalıdır. Akademik metinlerde de bu durum aynıdır. Yorum yapma ya da çeviri metnine özgünlük kazandırmaya çalışmak gereksiz bir uğraş olur. Çevrilen metnin alan ile ilgili çevrelerin kullandığı dile, terimlere ve deyimlere dikkat edilerek yapılması gerekir.

Şiir, destan, ağıt gibi edebi türlerdeki eserlerde ise çevrilecek esere sözcüğü sözcüğüne bağlılık söz konusu olmayabilir. O duyguyu, o çağrışımı verebilmek adına anlamı karşılayacak hedef dildeki farklı ifade kalıpları, o kültüre özgü nitelikleri içeren tümceler kullanılabilir. Bu aktarma eyleminin nitelikli ve doğru bir biçimde meydana getirilmesi bu eylemi gerçekleştiren çevirmenlerin dillere hâkimiyeti ve yorum gücüne bağlıdır. “Gerçekte çevirmenin, hem kaynak dilin, hem de çeviri dilinin işleyiş düzenini çok iyi bilmesi, ikisinde de dilbilgisel öğeleri çözümleyebilecek yetide olması, yabana atılmayacak bir noktadır” (Göktürk, 1998:17). Froeliger (2005:2-3) çevirmenler, “her zaman diller, kültürler, uzmanlık alanları arasındaki sınırdaki eşikte duran kişilerdir” ifadesini kullanır. Çevirmen

aktarma işini benzerlikleri ve farklılıkları göz önünde bulundurarak titizlikle gerçekleştirmelidir.

Delisle'e göre (1982:43-44); çevirmen, analiz ve sentez yapabilme kapasitesi, dilsel sorunlara ilgi, tek başına çalışabilme, çalışmakta olduğu konuya yoğunlaşabilme, yöntem kullanarak ve yeterli bir biçimde çalışabilme kapasitesi, büyük bir merak, entelektüel olgunluk, eleştirebilme yeteneği, algılama yeteneği gibi bazı özelliklere sahip olabilmelidir

Genel olarak çevirilerin, her iki dile de hâkim olan çevirmenler tarafından esaslarına ve kurallarına uygun biçimde yapılmasının anlam kayıplarını en aza indireceğini söyleyebiliriz. Çevirmen çeviri eylemini hem mantıksal hem dilsel olarak hedef dilde gerçekleştirebilecek yetide olmalıdır. Çevirmenin sorumluluğu büyüktür ve yabancı dil-anadil hâkimiyeti ayrıca diller arası aktarım kabiliyeti çok önemlidir. Farklılıkları ve benzerlikleri doğru ayırt edebilmelidir. Her iki dilde de var olan dilbilgisel özellikleri, benzetmeleri, deyim, atasözü gibi kalıplaşmış ifadeleri doğru anlayarak kaynak dilden hedef dile doğru bir biçimde aktarabilmelidir. Bu özelliklere sahip olan çevirmenin önemli bir işlevi vardır. Bu işlevi yerine getirerek kültürler arası bir köprü görevi üstlenir. Aynı zamanda, çeviri kültürler arası bir arabuluculuk eylemidir. Göktürk'e (2011:15-16) göre; *“bu yönüyle tek tek diller ötesinde bir ortak dildir, çeviri dillerin dilidir”*. Dolayısıyla çevirmen her iki dilin kültürü için, eserin yazıldığı kaynak dili anlamayan insanlara, iletişimi sağlamak amacıyla önemli bir eylem gerçekleştirmektedir.

Günümüzde çeviri büyük bir önem arz etmektedir. *“Hangi bilginin, hangi amaçla hangi dilden, hangi dile, kimin için aktarıldığını düşünmek bile konunun çok yönlülüğünü belirtmeye yeter”* (Göktürk,1998: 103). Çeviri geniş kapsamlı bir etkinliktir. Farklı kültürleri tanımak, kültürlerarası etkileşimi sağlamak adına insanlığa büyük bir katkıdır. Günümüzde kitle iletişim araçlarının gelişmesi ve çevrim içi otomatik çevirilerin var oluşu sayesinde dünyanın diğer ucundaki bir gelişmeden ya da olaydan anında haberdar olabilmekteyiz ya da dünyanın diğer ucundaki kültürler hakkında bilgi edinebilmekteyiz. Bu da çevirinin ne kadar önemli bir görev üstlendiğini bize göstermektedir. Dünya çapında altı bin üzerinde dil

konusulmakta ve bazılarında çeviriler yapılabilmektedir. Teknolojinin gelişmesi çeviriye büyük katkı sağlamıştır. Bilgisayar destekli çeviri araçları ve internetin kullanımını önemli kolaylıkları sunmaktadır.

Çevirinin belli amaçları vardır. Çeviri diğer kültürleri, medeniyetleri, ulusların yaşayış biçimlerini, değerlerini ve bilgilerini bize aktarma amacı taşır. Çeviri ile birlikte çok kültürlülük ortaya çıkar. Çeviri, kültürlerarası aktarımı gerçekleştiren bir köprü işlevini yerine getirir. Aynı zamanda kültürlerarasında bir iletişim aracıdır. Bu sayede o toplumla ilgili bilgilere erişmekte ve yeni şeyler öğrenebilmekteyiz. Çeviri, toplumlar arasında bağ kurulmasını sağlar. Çevirinin bir toplumun kültürel, tarihsel ve toplumsal olaylarını diğer toplumlara taşıyan uluslararası bir görevi bulunmaktadır. Çeviri sayesinde başka kültürlerle ilgili birçok şey öğrenilebilmekteyiz.

Farklı dilleri kullanan farklı kültürlerde yaşayan insanların, birbirleriyle iletişim kurma ihtiyacına bağlı olarak çeviri ihtiyacı doğmuştur. Bu ihtiyaç dünyada farklı diller ve bu diller arasındaki etkileşim var olduğu sürece de devam edecek olan bir ihtiyaçtır. Bu ihtiyaç ticari ilişkiler, savaş, göç, hukuk, siyasi, edebi, eğitim, sağlık gibi birçok konuda çeviriyi zorunlu hale getirmiştir.

Konuya hâkim, birikim sahibi, iyi eğitim görmüş çevirmenlerin yetiştirilmesi; doğru, nitelikli ve en önemlisi kabul edilebilir çevirilerin yapılabilmesi amacıyla da birçok üniversitede çeviri bölümleri açılmaktadır. Yetiştirilen çevirmenler sosyal, ekonomik, kültürel, sanatsal ve daha birçok alanda aktarım yapmaktadır.

1.4.2. Başarılı Bir Çevirinin Koşulları

Başarılı bir çeviri yapabilmek için çevirmenin bazı özelliklere sahip olması beklenmektedir. Bu özellikleri çeviri kuramının ve dilbilimin öncülerinden Nida'ya dayanarak vermeyi uygun görmekteyiz:

Nida'ya göre (2004:101-102), çevirmen iki dilli ve iki kültürlü olmalıdır. Çevirmen, her iki dilin dilsel yapılarının ve sözcüklerinin kullanımını doğru kavramış olmalıdır. Kaynak metindeki ifadeleri tam olarak anlamalıdır. Biçimleri

aktarabilecek yaratıcılığa sahip olmalıdır. Çevirmenin her iki dile ve her iki dilin kültür bilgisine hâkim olması başarılı bir çevirinin yapılabilmesi için ön koşul olarak değerlendirilebilir. Ayrıca her iki dilin dilsel yapılarını, sözcüklerin gerçek anlamlarını ve yan anlamlarını, kalıplaşmış ifadelerini, söz öbeklerini, deyimleri ve atasözlerini tanıyor ve anlamına göre kullanıyor olması gerekmektedir. Çevirmenin hâkim olması gereken bilgilerle, dil bilincine sahip olarak yaptığı çeviriler başarılı bir çevirinin oluşmasını sağlayacaktır.

Yetgin de bir çevirinin başarılı olmasını şu biçimde ifade etmektedir (1978:43):
“Bir çevirinin başarılı olması, ilkin doğru olmasına, yani çevirmenin özellikle kendi anadilini ve çevirdiği kitabın dilini iyi bilmesine bağlıdır. Ama bunlar yetmez; çevirmen ayrıca metnin dışına taşmamak, eklemeler gibi çıkarmalar da yapmamak zorundadır. Bir edebiyat eseri asıl değerini üslubundan aldığına göre, her şeyden önce çevirmenin bir sanatçi titizliği ile yazarın üslubuna yaklaşması gerekir. Sözelimi, Marcel Proust 'un uzun, kimi zaman içiçe girmiş cümlelerini keserek biçerek kısa cümlelerle çevirmek başıboş bir saygısızlık olur”.

Çevrilen metnin türü de başarısında önem arz etmektedir. *“Bilimsel bir metinde her sözcük belli bir anlama gelir. Buna farklı anlamlar yüklemek veya yorum getirmek olanaksızdır. Ama yazınsal metinleri çevirirken durum farklıdır.”* Sanatta yaratıcılığın, özgünlüğün, arayıcı düş gücünün gereğidir bu. Bu nitelikteki, bir metnin de, kendine özgü bir biçimde yorumlanıp anlaşılacağı, çevrileceği doğaldır. Başka bir deyişle her metin türü ayrı bir çeviri yöntemi gerektirir” (Göktürk,1989:153). Eğer bilimsel bir metin ise çevrilen eser, sözcüğü sözcüğüne çeviri yapılarak, anlam yorum yapılmaksızın aktarılır. Ama çevrilen eser, edebi bir metin ise hedef dile aktarırken duygu ve düşünceyi en doğru biçimde ifade eden sözcüklerle aktarım gerçekleştirilmelidir. Hedef kültürde aynı duyguyu yaratacak ifade biçimleri kullanılır. Kültürel özellikler kaynak kültür ve hedef kültüre özgü nitelikler dikkate alınarak ve yorum becerisiyle aktarılır. Cümleler isteğe göre değiştirilemez, keyfi bir biçimde kısa cümleler uzatılamaz, uzun cümleler kısaltılamaz. Bu biçimde de yazarın üslup özellikleri de dikkate alınarak aktarım gerçekleştirilir. Hem yazarın üslubunu korumak hem kaynak metindeki ifadenin verdiği duyguyu hedef metinde de verebilmek, doğru ifade kalıplarıyla doğru bir

aktarım gerçekleştirmek başarılı bir çeviri yapıldığını gösteren ölçütler olarak değerlendirilebilir.

1.4.3. Çeviride Anlatı Dili

Bir çeviri metninin dilinin “sade” üslubunun ise “akıcı” olması hedef dilde metni okuyanlar için kolaylık sağlar. Kolay ve rahat okunabilme amacı dışında, metinde anlatılanların veya vermeye çalışılan mesajın herkes tarafından doğru anlaşılabilmesini de sağlar. Gereksiz yoğun, ağırlı, süslü bir dilin ve ifade tarzının kullanılması kaynak metnin orijinalliğini yitirmesine sebep olur. Bu doğrultuda gereksiz sözcüklerin kullanılmasından kaçınmak duru bir anlatımla ifade etmek önem arz etmektedir. *“Yapıtın yazıldığı dil ile çevrildiği dil, öte yandan yapıtın doğduğu ekinel ortamla çevirisinin sunulduğu ekinel ortam arasında yeterli bir koşutluk bulunmaması, yapıt ile çeviri arasında küçümsenmeyecek uyarısızlıklar doğurur, en azından birçok yan anlamın yitirilmesine yol açar. Bu tür uyarısızlıkları en aza indirme yolunda harcanan çabaların bütün çeviriler için geçerli olduğu söylenebilir. Ama adına yaraşır her anlatı yapıtı kendine özgü bir evren oluşturduğuna, yansıttığı olaylar da bu evrene bağılılıklarıyla anlam kazandıklarına göre, çevirinin öncelikle bu evreni yeniden yaşatmayı amaçlaması gerekir. Nasıl sağlanabilir bu? Çok genel bir deyişle, çevrilen yapıtın kendine özgü “söylem”i ile içinde yer aldığı dil arasındaki bağılılıkların iyi değerlendirilmesiyle”* (Yücel, 1978:76-77). Kaynak metin ve hedef metin arasındaki uyumun ve bağılılıklarının doğru yapılması, dilsel özelliklerin ve ifadelerin uygun bir anlatım tarzıyla doğru aktarılması anlatı dilinin anlam kazanmasına ve ifadenin güçlü ve anlaşılır olmasına katkı sağlar.

1.4.4. Çeviri Türleri

Çeviri etkinliğinin kültürler arası bir aktarım, milletler arasında bir köprü vazifesi gören, başka milletlerin hedef dildeki anlatımlarının farkında olmasını sağlayan bir iletişim aracı olduğunu önceki bölümde belirtmiştik. Bu etkinlik kaynak dilden hedef dile gerçekleştirilen bir eylem olarak değerlendirilebilir. Elbette, bu eylem farklı teknik ve yöntemlerle gerçekleştirilebilen bir anlamı kavrama ve bu anlamı hedef dilde yeniden ifade edebilme etkinliğidir. Çeviri türlerini Cicero ve

Hierenamous'un düşüncelerine dayanarak iki ana başlık altında vermeyi uygun bulmaktayız. Çeviri etkinliği çok genel anlamda konu ile ilgili kuralları dikkate almadan iki ana başlık altında sınıflandırılabilir.

1.4.4.1. Sözcüğü Sözcüğüne Çeviri

Sözcüğü sözcüğüne çevirinin, sözcüklerin anlamlarının art arda dizilmesiyle elde edilen bir çeviri olduğunu söyleyebiliriz. Çevirisi yapılan sözcük, deyim, atasözü ya da cümlenin hedef dilin dilbilgisi ve imlâ kurallarına uyup uymadığına dikkat edilmeden yapılan tercüme tekniği ile aktarılır. Çoğu zaman mantıksal, anlamsal ve biçimsel denklik söz konusu olmamaktadır. Genellikle sözcüklerin cümle içindeki görevine bakılmadan sadece sözcük türüne uygun olarak sözlükteki anlamına karşılık gelen çevirisinin kullanıldığı çeviri olarak ifade edilmektedir. Bu biçimde bir deyim ya da atasözünün çevrilecek dilde karşılığı yoksa çevrildiğinde anlamsız bir tümce ortaya çıkar. Çünkü her dilin sözdizimi farklıdır. Dolayısıyla da hedef dilde aynı etkiyi vermeyebilir. Aynı etkinin verilmesi ancak aynı anlama gelen farklı bir deyim ya da atasözü kullanılarak sağlanabilir.

“Sözcüğü sözcüğüne çeviriden anlaşılan, hedef metnin gerektirdiği sözdizimsel sıralamayı bir kenara atıp, kelimelerin kaynak metnin sözdizimsel sıralamasını değiştirmeden sadece biçimbirimlerden yola çıkarak aktarmaktır. Böyle bir durumda çevirmenin ilgi odağı sözcükler olmakta ve sadece sözcüklerin uzunluğuna ya da kısalığına bakılmaktadır. Kısacası, kaynak metnin biçimsel olarak bir kopyası çıkarılmaya çalışılmaktadır” (Yazıcı, 2010:33).

Fransızca'da yer alan “*sauter du coq à l'âne*” deyimini Türkçe'ye sözcüğü sözcüğüne aktararak “*horozdan eşeğe atlamak*” biçiminde bir ifade oluşturmaktadır. Düzanlam içeriği yönünden aynı bilgi aktarılmıştır. Fakat Fransızca'ya özgü bu deyim uyardığı etki Türkçe'de aynı etkiyi verememektedir. Bu etkiyi verebilmek ancak Türkçede aynı ya da yakın anlamı ve etkiyi verebilecek farklı sözcüklerden ve sözdizimlerinden oluşan başka bir ifadeyle mümkün olabilecektir. Bu doğrultuda, Fransızcada “*sohbet esnasında mantıksızca konudan konuya atlamak*” anlamına gelen bu deyimini Türkçede “*daldan dala atlamak*” deyimini ile karşılayabiliriz.

Başka bir örnek verecek olursak Fransızcadaki “*entrer dans le bois*” ifadesi Türkçeye aktarıldığında “*tahtaya girmek*” anlamında anlamsız bir ifade söz konusu olmaktadır. Türkçeye uygun bir ifadeyle “*bois*” sözcüğünün Fransızcadaki ikinci sözlük anlamı göz önünde bulundurularak aktarıldığında “*koruluğa girmek*” biçiminde bir anlam oluşmaktadır. Bu biçimde kullanıldığı takdirde anlam hedef dilde doğru etkiyi yaratmış ve anlaşılabilir olacaktır.

Örneklere görüldüğü üzere sözcüğü sözcüğüne yapılan çeviriler düzgün kurulmamış cümlelerdir. Çevrildiği dilin biçim, mantık ve dilbilgisi yapısına uymayan bir çeviri halindedir ve bu nedenle de anlamın hedef dilde anlaşılmasına ya da yanlış anlaşılmasına neden olabilir. Cümlelerin hedef dilin tümce kuruluş özelliklerini yansıtmadığı doğru kurulmamış bir cümle olduğu bu nedenle de bu çevirilerin kabul edilemez bir çeviri olduğu görülür. Sözcük anlamına göre söyleneni karşı tarafa doğru iletebilir ama hedef dildeki kullanım biçiminde olmadığı aşikârdır. Bu tür çevirilerde anlam ve biçim ikilisiyle oluşturulan hedef dilin özelliklerini yansıtan bir çeviri söz konusu değildir. Cümleler dilin mantıksal ve dilbilgisel yapısına uyan kurallar çerçevesinde oluşturulmamıştır.

Sözcüğü sözcüğüne çeviri kimi zaman sıkıntı oluşturmasa da kimi zaman hedef dilde anlaşılmayacak biçimdeki cümlelerin oluşturulmasına neden olabilmektedir. Ancak sözcüğü sözcüğüne çeviriler bazı durumlarda hedef dilde sorun oluşturmayabilir. Kaynak dildeki anlamın da tam olarak aktarılmasını sağlayabilir. Bu doğrultuda aşağıda yer alan örneği incelenin açıklamayı somutlaştıracakı düşüncesindeyiz:

Fransızcadaki “*cette femme m’a ouvert la porte*” cümlesi Türkçeye “*bu kadın bana kapıyı açtı*” cümlesi ile Fransızcadaki “*les negotiations entre La Turquie et L’Union Européenne a commencé le 27 Avril 2005*” cümlesi Türkçeye “*Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki görüşmeler 27 Nisan 2005’te başladı*” biçiminde aktarılmaktadır. Sözcüğü sözcüğüne çeviri yapılmıştır. Bu cümlelerde geçen sözcüklerin birden fazla anlamının bulunmadığını, bu nedenle de hedef dile aktarılırken sorun oluşturmadığını, dolayısıyla da hedef dildeki alıcının cümlelerin anlamını kolay bir biçimde anladığını söyleyebiliriz.

Sözcüğü sözcüğüne çevirinin kimi zaman sıkıntı oluşturmadığını gösteren bir atasözü örneğini de vermeyi uygun görmekteyiz. Fransızca'daki “*il n'y a pas de fumée sans feu*” atasözünün düz anlam içeriğiyle çevrilmesi sonucu özgün deyimnin kaynak dilde uyandırdığı etkinin de aktarımı sağlanmıştır. Türkçe'de “*ateş olmayan yerden duman çıkmaz*” atasözünün hem anlamsal hem de sözdizimsel olarak aynı biçimde yer alması anlam ile etkinin bir arada aktarılabilmesini mümkün kılmıştır.

Özellikle edebi çevirilerde sözcüklerin yan anlamları ya da ikinci ve üçüncü anlamları kullanıldığından çok anlamlılık söz konusudur. Dolayısıyla da çevirmen çeviri yaparken kaynak dildeki anlamı tam olarak kavrayabildikten sonra hedef dile aktarabilir.

Teknik çevirilerde sözcüğü sözcüğüne çevirinin çoğu zaman sorun oluşturmadığını söyleyebiliriz. Zira teknik çeviride sözcüklerin yan anlamlarından çok düz anlamları tercih edilmektedir.

1.4.4.2. Anlamına Göre Çeviri

Sözcüklerin hedef dilde, kaynak dildeki karşılıklarına uygun kullanıldığı, cümlelerin hedef dildeki tümce kuruluş özelliklerini yansıtarak oluşturulduğu, tam olarak anlatılmak istenilenin açık ve eksiksiz verildiği çeviri türüdür. Anlamsal açıdan kaynak dildeki ifade ile hedef dildeki ifade arasında tam bir uyum söz konusudur. Cümlelerdeki anlamın tamamıyla aktarılmasıdır da diyebiliriz. Anlam, hedef dilde daha iyi kavranabilsin diye hedef dildeki çeviriye yapılan eklemeler, çıkarmalar ve değiştirmeler ile anlamsal olarak bir uyum sağlanır. Kaynak dildeki anlamın, cümle cümle ve aynı biçimde çevrilmesi yerine, genel anlamı ile ve bir bütün olarak aktarılması, yani yeniden yazılması (réécriture) sonucunda gerçekleşen ürün de denilebilir. Dil ve anlam açısından kaynak metne bağlı kalma düşüncesi baskındır.

“Günümüz çeviribilim anlayışında “anlama göre” çeviri dendiğinde, çoğunlukla kaynak metnin kaynak ekin bağlamında doğru bir biçimde yorumlanarak, kaynak metnin kaynak ekindeki anlam ve etkisini hedef ekinde çeviriye yansıtmak akla gelmektedir” (Yazıcı,2010:33).

Fransızca da “*je ne sais pas comment vous remercier*” cümlesini Türkçeye “*size nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum*” yerine yalnızca “*teşekkür ederim*” biçiminde çevirerek metnin bağlamı içinde ifade ederek doğru bir aktarım da sağlamış olabiliriz. Kaynak dildeki yargı doğru verilmiştir, biçimsel olarak da hedef dil tümce kuruluş özelliklerine uygundur fakat eksik bir anlatı söz konusudur. Sade bir ifade biçimine dönüştürülmüştür. Tam anlamıyla verilmek istenen duygu ve düşünce hissettirilmemektedir. İlk cümledeki minnet duygusu verilmemektedir. Ama bir metin olarak düşündüğümüzde anlamsal olarak ifadeyi koruduğu ve aktardığı görülür. Bu kullanımın anlamı ve ifadenin özünü aktardığını göz önünde bulundurduğumuzda çevirinin anlama göre yapıldığını söyleyebiliriz.

1.4.5. Çeviri Kuramları

1.4.5.1. Yorumlayıcı/Açıklayıcı Anlam Çeviri Kuramı

Kaynak dildeki metnin ve ifadelerin doğru anlaşılıp hedef dile uygun yeniden yorumlanması işidir. Çevirmenin anlamı hedef dilde yeniden yorumladığı ya da yeniden yarattığı bir süreç olarak değerlendirilebilir. Anlamı kaynak dilden çözmek ve hedef dilde yeniden ifade etmek, yorumlamak çevirmenin öncelikli görevidir. Çevirmen kaynak dildeki metni genel hatlarıyla iyice anlayıp özümledikten sonra hedef dilde ifade eder.

“*D. Seleskovitch ve M. Lederer’in birlikte geliştirmiş oldukları Yorumlayıcı Çeviri (Anlam) Kuramı, çevirmeni merkeze koyan bir yaklaşım gösterir*” (Göktaş,2014:46). Çevirmenin merkezde olması da biçim ve anlam yönünden gerekli yorumlamayı yaparak çeviri etkinliğini gerçekleştirmesidir. Yorumlayıcı Çeviri Kuramı’na göre Lederer (1994: 11) çeviriyi, “*çıkış/kaynak metnini anlamak, anlamı dilbilgisel biçiminden sıyırmak ve anlaşılan anlamları ve metnin uyandırdığı duyguları öteki dilde ifade etme*” biçiminde tanımlar.

“*Kuramın en bilinen temsilcileri arasında (Fransız uyruklu) Danica Seleskovitch, (Kanadalı araştırmacılar) Marianne Lederer, Jean Delisle ile İspanyol araştırmacı Amparo Hurtado yer almaktadır*” (Moya, 2010: 69). Yorumlayıcı çeviri kuramı dillerin (dil dizgelerinin) karşılaştırılması temeline dayanmakta olup çeviri

birimi olarak (karşılaştırmacı dilbilimcilerin yaptığı gibi) tümceleri almaz; aksine, yorumlayıcı kuram bağlamsal çeviri üzerine odaklanır, söylemde ortaya çıktığı biçimiyle kaynak dildeki anlamın çözümlenmesini öne çıkarır (Delisle, 1984:50). Önemli olan anlamdır. Kaynak metindeki tümcelerin hedef dilde anlamın yeniden ve doğru bir biçimde oluşturulması öncelikli hedeftir. “*Kaynak metin, hedef metin, dilbilimsel sorgulama değil, aksine çevirmenin kendisi, onun metinleri yorumlayıcı tutumu ve çevrilecek olan metnin ona kendisini sunmasıdır*” (Cercel, 2013: 14).

Düşünsel bir kabiliyet olan yorumlayabilmeyi başarabilmiş çevirmen kaynak dilde anlatılmak isteneni kavrayıp hedef dilde aynı anlamı oluşturabilmiş çevirmendir. Kaynak dilde anlatılmak isteneni hedef dilde anlaşılabilir biçimde verebilmiştir.

Yorumlayıcı Anlam Kuramında, kaynak dildeki metnin vermek istediği anlamın doğru anlaşılması ve anlamsal değerinin korunarak hedef dilde o anlamın yorumlanıp tekrar oluşturulması gerekmektedir. Verilmek istenen anlam hedef dilde deyimler, atasözleri ya da ifade kalıplarıyla yeniden oluşturulabilir. Önemli olan anlamın aktarılabilmesidir. Yorumlayıcı Anlam Kuramı'nın öngördüğü gibi, anlamlama/kavrama ve anlam eşdeğerliğini bulmaya ve çeviri işi bittiğinde varış dilinde varış dilinin düzgün kullanımını da gözeterek yeniden ifade edilen anlamın gözden geçirilerek teyit edilmesine yöneliktir. Önerilen metin sayısı sabit olmayıp gerektiğinde azaltılıp çoğaltılabilir. Aslında, dilin düzgün kullanımı çeviri öğretimindeki yöntemin amacıdır ve dili düzgün kullanmak için çevirmen kaynak metni anlayacak kadar anlama yeteneğine ve ulaştığı bu anlamı doğru bir biçimde yeniden ifade ederken yorumlayarak yazabilme yeteneğine sahip olmalıdır (Delisle, 2001:92). Çevirmenin hedef dildeki anlamı özümseyecek ve hedef dilde doğru biçimde ifade edebilecek kadar bilgi birikimine sahip olması her iki dile de hâkimiyetinin göstergesidir. Ancak bu biçimde doğru bir aktarım gerçekleştirilebilir. Yorumlayıcı Kuram ya da Açıklayıcı Anlam Kuramı olarak bilinen kuram, çeviri işleminde söylem ya da metin çözümlemesi sırasında çevirmenin bilişsel süreçlerini, dili kullanma becerisini ayrıntılı bir biçimde gösterir. Bu doğrultuda dilin düzgün kullanımı önem arz etmektedir. Dilin yazım kurallarına,

biçim ve dilbilgisel özelliklerine hâkim olarak, metin içi tutarlılığı koruyarak anlamdaki bütünlüğü yeniden düzenlemek ya da oluşturmak mümkün olacaktır.

Sonuç olarak dillerin yazım kuralları, dilbilgisel ve biçimsel yapıları iyi bilinmelidir. Sözcüklerin, dile özgü ifadelerin, deyim ve atasözlerinin doğru yorumlanıp mantıksal olarak tutarlılığı korunarak hedef dilde doğru bir aktarım gerçekleştirilebilir. Delisle (1982: 94)'e göre, “*çeviriyi öğretmek, bir yetenek aktarmak değil, bir yapma biçimi öğretmek*” demektir. Çeviri, cümleyi ya da ifadeyi yeniden oluşturma işidir. Yeniden oluşum, yorumlayıcı (anlam) kurama göre çevirmene ve çevirmenin yeniden oluşturma işindeki başarısına bağlıdır. Bu da aslında tecrübenin yanında metni kavrama, anlama ve hedef dilde yeniden oluşturabilme yeteneklerine sahip olmayı gerektirir.

1.4.5.2. Skopos Kuramı

Yunanca bir sözcük olan “skopos” kavramı hedef, amaç, gaye, kasıt, erek, niyet anlamlarına gelmektedir. Vermeer'e göre; “*çeviri bir amaç doğrultusunda yapılır*” (Vermeer, 1996:4). Yani kaynak metnin anlaşılıp yorumlanması ve hedef metnin oluşturulmasındaki en önemli etmen çevirinin amacıdır. Bu amaç da çeviri sonucunda ortaya çıkan ürünün hedef kültürde işlemedir. Çevirinin başarısı, işlevsel, anlamsal ve sözdizimsel olarak çevrildiği dile uygunluna göre belirlenmektedir. Skopos kuramı eylem kuramı ile aynı kuramsal çerçevede yer almaktadır. Öncelikli olarak amaç odaklı metinlerle ve bunların hedef kültürdeki işlevleriyle ilgilenmektedir. “*Çeviri belli bir amacı ve kendine özgü ürünü olan (translatum) özgün nitelikli insan etkinliği olarak görülmektedir*” (Rakova, 2014:153). Çevirmen bu kuramda özel bir konumdadır. “*Kuramın amacı, çeviri eğitimi yönlendirmek olarak değerlendirilebilir*” (İnce, 1995: 18). Vermeer'e göre çevirmen, “*iki-kültürlü bir uzman*”dır (Vermeer, 1995:97). *Uzman çevirmen de makrostratejisini oluşturan kişidir bu anlamda.* Bu nedenle “*Vermeer kuramında çeviri sürecinde amacın ve yöntemde de makrostratejinin önemini vurgular*” (İnce 1995:129-30). Çevirmenin uzmanlığı sadece kaynak ve hedef dillere hâkim olmasına bağlı değildir. Çevirmenden kaynak ve hedef dillere hâkimiyetinin yanında her iki dilin de kültürel yapılarını bilmesi, bu kültürlerle özgü ifadelerle çevirilerinde yer

vermesi, o metni okuyan her bireyde aynı duygu ve düşüncenin aktarımını sağlaması, hedef dilde kullanılacak dilin yapısının işlevselliğini ve sözdizimini kapsayan geniş bir bilgi birikimine sahip olması beklenmektedir.

Skopos Kuramında kaynak metnin önemi azaltılarak hedef metnin önemi artırılır. Kaynak metnin öneminin yanında amaca bağlılık esastır. Eylemler bir amaca sahiptir, çeviri de bir eylemdir ve onun da bir amacı vardır. Çeviride bir ya da daha fazla skopos olabilir. Bir kaynak metinden ortaya birden fazla hedef metin çıkabilir. Bunun yanında Skopos Kuramında çevirinin geri döndürülemez bir eylem olduğu kabul edilir. Skopos kuramına göre belli bir skoposa uygun çevrilmiş metin (translatum) tekrar kaynak diline çevrildiğinde ortaya bambaşka bir metin çıkabilir. Kaynak dilden hedef dile aktarılan metin, hedef dildeki dil yapılarına ve o dile özgü ifade kalıplarına dönüşmüştür. O metni tekrar kaynak diline çevirmek ise farklı bir dönüşüme sebep olur, metinde verilmek istenen aslına özgü bir biçimde veremeyebilir. Başka bir ifade biçimiyle çevirme söz konusu olabileceği için anlamsal ve yapısal değişiklikler geçirmesi olasıdır. Metin ilk halinden uzaklaşmış farklı bir yapıya dönüşmüş olacaktır.

1.4.5.3. Çoğul Dizge Kuramı

“Çoğul dizge kuramı, çeviri yazını ekinsel bir bağlam içinde ele alır, hedef dizgeye ait yazınsal dizgede ona özel önem veren bir kuramdır” (Yazıcı,2010:126). Temeli 1920’li yıllarda Rus dilbilimciler tarafından atılmış çeviribilimin en genç kuramlarından biri olan çoğuldizge kuramı 1978 yılında Itamar Even-Zohar tarafından "The Position of Translated Literature Within the Literary Polysystem" başlıklı makalesinde oluşturulmuştur. Bu makalede çevirinin ulusal kültürlerin biçimlenmesinde önemli bir rolü olduğuna vurgu yapar. Çevirinin ayrı bir dizge olarak incelenmesi gerektiğini savunur.

Çeviri yapısı ve işleviyle dizgelenmiş olan metinler topluluğudur. Çevirinin bir merkez ya da çevresel dizge olabileceği varsayımı, tümüyle bunlardan biri ya da öbürü olduğu anlamına gelmemelidir. Bir dizge olarak çeviri yazını katmanlıdır ve çoğuldizge üzerine yapılacak çözümler açısından, çeviri yazın dizgesi içindeki tüm ilişkiler, bu dizgenin merkezindeki katmanın mümkün kıldığı ölçüde

bağlantılıdır. Bu, çeviri yazını bir bölümüyle merkez konuma gelebilirken bir başka bölümüyle çevresel kalabilir, demektir. Dış etkilerin yoğun olduğu durumlarda, çeviri yazınının merkez konuma yükselebilecek bölümü, önemli bir kaynak edebiyatla beslenen bölümüdür. “Örneğin, iki dünya savaşı arasındaki dönemde İbrani edebiyatının çoğuldizgesinde Rusçadan kaynaklanan çeviri yazını çok belirgin biçimde merkez konumda iken, İngilizce, Almanca, Lehçe ve öbür dillerden çevrilen eserler çevresel konumda bulunmaktaydı. Üstelik önde gelen ve yenilikçi olan çeviri normları Rusçadan yapılan çevirilerde ortaya konulduğundan, öbür edebiyatlardan yapılan çeviriler de Rusçadan yapılan çevirilerin geliştirdiği örneklerle ve normlara bağlı kaldılar” (Rıfat,2004:197-198).

“Kuramın amacı toplumsal evrim içinde edebiyatın rolünü vurgulamak, edebiyatı toplumlarda gerçekleşen değişimlerde önemli bir işlev üstlenen, farklı öğelerin sürekli sökülerek yeniden ve farklı bileşimlerde kuruldukları bir alan olarak sunmaktır” (Gürçağlar, 2008: 194). “Çeviri yazınının merkez konumda olması, etkin biçimde çoğuldizgenin merkezini biçimlendirmesi demektir. Böyle bir durumda çeviri yazını büyük ölçüde yenilikçi güçlerin bir parçasıdır ve edebiyat tarihinde önemli olaylar olurken bu konumda bulunuyorsa, bu olaylarla özdeşleştirilebilir. Böylece, yeni yazınsal örnekler meydana çıkarken, çeviri, bu yeni örneklerin geliştirilmesini sağlayan araçlardan biri durumuna gelebilir. Bu biçimde yabancı eserlerin çevirileri yoluyla yerli edebiyata, daha önce olmayan sözcük grupları, anlatım usulleri ve özellikler girebilir” (Zohar, 2012:128). Çevrilecek yapıtın yeni bir işlev kazanması Even-Zohar’a göre (1987: 59) üç durumda görülür

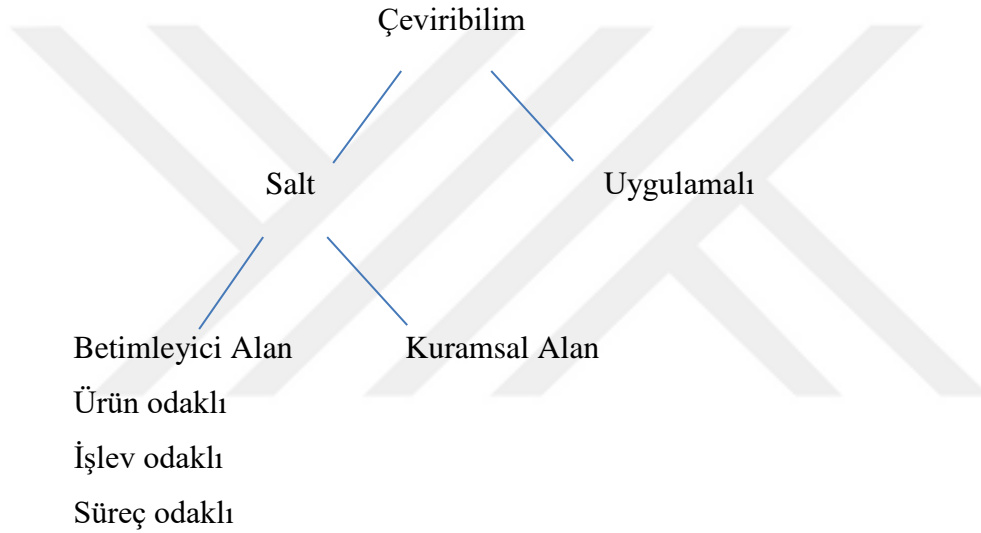
- 1) Çoğul dizge henüz oluşmamışken veya yerleşme sürecindeyken.
- 2) Edebiyat çevresel etkilere açık ve güçsüz bir durumdayken.
- 3) Edebiyatta dönüm noktaları, bunalımlar veya yazınsal boşluklar yaşanırken

Toplumsal düzenin içinde edebiyatın rolünü vurgulamak ve işlevini göstermek çoğul dizge kuramının en temel amacıdır. Kültür, farklı altdizgelerden oluşur. Edebiyat da bir altdizgedir. Çeviri yazını da edebiyat dizgesinde yer alır. Merkez-çevre ilişkisi düşünülerek çeviri yazının hangi durumlarda merkezde veya çevrede olduğunu araştırmak bu kuramın öncelikli hedefidir. Toplumsal olayların edebiyata

etkisi çevirilerin çevrelerini araştırmaya itmiştir. Çevirinin kaynağı olan kültürün çeviri üzerindeki etkilerinin yanında çevirinin hedef kültürde sebep olduğu etkiler de önemlidir. Çeviri sadece “üretilen” değil, aynı zamanda “üreten” bir oluşum haline gelmiştir (Stolze, 2013: 171).

1.4.5.4. Betimleyici Çeviri Kuramı

Betimleyici Çeviri Kuramı ilk olarak James Holmes tarafından ortaya atılmıştır. 1972 yılında “The Name and Nature of Translation Studies” (Çeviribilimin Adı ve Doğası) adlı makalesinde çeviribilimi şu biçimde alt başlıklara ayırmıştır:

Ürün odaklı çeviribilim; metni esas alır. Var olan çevirileri betimler. Betimlenen çeviriler, tek bir hedef metin incelemesi üzerine olabileceği gibi farklı dillerdeki hedef metinlerin karşılaştırmalı biçimde incelenmesi üzerine de olabilir. İşlev odaklı çeviribilim; çevirilerin hedef dizge içindeki konumlarını betimler. Herhangi bir dönemde çevrilen metinler ve bu metinlerin etkileri ya da çevrilmeyen metinler bu alt alandaki çalışmaların ana konusudur. Süreç odaklı çeviribilim; çeviri edimi sırasında çevirmenin karar verme sürecini kapsar.

Holmes’in yaptığı bu çalışmadan sonra sonra Gideon Toury, Itamar Even-Zohar’ın çoğul dizge kuramını geliştirerek hedef odaklı bir yaklaşım oluşturmuştur. Betimleyici Çeviribilim’e 1980 yılında “In Search of A Theory of Translation” adlı kitabında ilk kez yer vermiştir. Kuramı geliştirerek “Descriptive Translation Studies

and Beyond “ adlı kitabını 1995 yılında yazmıştır. Betimleyici çeviribilim çalışmalarının en önemli özelliği hedef odaklı olmalarıdır. Hedef kültürde, çeviri olarak tanıtılan her metni bir çeviri metni olarak kabul ederek çeviri sürecinde çevirmeni kısıtlayan birtakım normların olduğunu ileri sürer. Betimleyici yöntem yoluyla daha nesnel bir model önermeyi amaçlamıştır. Gideon Toury normları şu alt başlıklara ayırır:

- öncül normlar
- süreç öncesi normlar
- süreç normları olarak

Gideon Toury'e göre (1985:25), “*bir bilim dalının tam ve özerk olabilmesi betimleyici alanın oluşturulmasına bağlıdır.*” Ona göre bu alanda betimlenecek olgular da bilim dalının "nesnelere" yani çevirilerin kendisidir. Çeviri metinleri gözlemlenebilir olgulardır, o nedenle çeviri metinlerinin betimlenmesi önceliklidir.

Dizgesellik ve kuramsal dayanakların gözetilmesi ile yapılan tüm betimleyici çalışmaların hedef dizgeden yola çıkarak yapılması gerekmektedir. Bu çalışmalar çevrilen metnin betimlenmesiyle başlar ve bunu geri, kaynak metne doğru giden dizgesel adımlar izler, öyle ki her adım, bir sonraki adım yeniden gözden geçirilerek ve gerektiğinde değiştirilerek atılmalıdır. Bu adımların bu biçimde atılması gerekmektedir, çünkü çeviri hedefe yönelik bir etkinliktir: başka bir deyişle her çeviri eylemi büyük ölçüde hizmet ettiği amaçlar doğrultusunda uygulanmıştır. Çeviri sürecini ve ürününü anlayabilmek için öncelikle çevirinin niçin yapıldığı ve hangi amaçlara hizmet etmesi gerektiği belirlenmelidir; bu amaçları hedef dildeki okuyucular belirler, bu kitle metinlerarası, kültürlerarası ve dillerarası aktarımın “başlatıcısı” rolünü üstlenir. Bu durumda çevrilen metin tek bir dilin olgularını ve geleneğini yansıtır, bu da hedef dil ve hedef metin geleneğidir (Eruz, 2000:27).

“*Toury betimleyici yaklaşımında her ne kadar çeviri ürününden ve bu ürünün hedef kültürdeki konumundan yola çıkarsa da yaklaşımı çeviri sürecini ve kaynak metni de kapsamaktadır. Hedef metni Even-Zohar'ın yazımı metinlerden yola çıkarak geliştirdiği "Çoğul Dizge Kuramında" olduğu gibi, ürün oluştuktan sonra hedef kültüre mal eder*” (Eruz, 2000:27).

1.4.5.5. İşlevsel Çeviri Kuramı

1978’de Hans J. Vermeer tarafından yayımlanan makalede, metnin bir işlevi olduğu ve belli bir kültür ortamı içinde belli bir işlevi yerine getirmesi gerektiği savunulmuş ve bu makaleyle de işlevsel çeviri kuramının temeli atılmıştır. Kuramın yaratıcıları Reiß ve Vermeer olarak kabul edilmekte ve bu kuramın diğer çeviri kuramlarından farklı olacağını yani bu biçimde kaynak metni, hedef metni ve hedef alıcıyı ön plana çıkarmasını, çeviri sürecini, çeviri ürününü ayrıntılı olarak betimlemesini kastettiğini söyleyebilmekteyiz.

“Nord’un işlevsel kuramına göre, bu kuram Vermeer’in Skopos kuramı üzerine kuruludur. İşlevselliği metinden yola çıkarak tanımlayan Nord, de Beugrand ve Dressler’in öne sürdüğü biçimde çevirinin bir “iletişim olgusu” olduğunu kabul eder. Kuşkusuz iletişim olgusunda gönderici, alıcı ve belirli bir zaman ve yerde geçen bir olay söz konusudur. Göndericinin parçası olduğu olayı, kendi niyetini alıcıyla en iyi paylaşabilecek biçimde iletebilmesi, bir dizi amacı olan eylemi yerine getirmesine bağlıdır” (Yazıcı, 2010:157). Nord iletişimsel çeviri kuramını benimsemiştir ve Nord’a göre çeviri bir iletişim aracıdır. Eşdeğerliliğin göreceli bir kavram olduğunu bunun yerine “bağlılık” kavramını kullanmayı gerekli gördüğünü belirtmiş ve kaynak metnin korunmasının ve işlevinin önemine vurgu yapmıştır.

1.4.6. Çeviride Yerelleştirme

İngilizcede “*localization*”, Fransızcada “*localisation*”, İtalyancada “*localizzazione*” kavramı Türkçede kimi zaman “*yerelleştirme*” kimi zaman da “*yerlileştirme*” biçiminde kullanılmıştır. Her iki sözcüğün de uygun ifadeler olduğunu düşünmekteyiz.

Yerelleştirme; bir metinde geçen ifadeleri hedef dilde hedef kitleye özgü kavram ya da ifadeyle yansıtma işlemidir. Çeviride kaynak dildeki ifadenin, hedef dildeki ülke ya da etnik grup insanlarına özgü kavramlarla uyarlanması, hedef dilin kültürüne ait hale getirilmesidir. Amaç, anlatımda akıcılığı sağlayarak metnin çeviri metni olduğunu hissettirmemek, hedef dile aitliğini sağlamaktır. Kaynak kültürden hedef kültüre dengiyle uyarlamaktır da diyebiliriz. Dolayısıyla yerlileştirme, bir metnin, hedef dilin kültürüne, örf ve geleneklerine ya da güncel kullanım diline

uygun bir biçime getirilmesidir. Çeviriyi okuyana kendisine aitlik hissi verir, kişi metni okurken yabancılık duymaz ya da çevrilmiş bir metin olduğunu hissetmez.

Yerileştirme için sadece kaynak ve hedef dilleri ve bu dillerin dilbilgisel özelliklerini bilmek yeterli değildir. Sözcüklerin kullanımlarını, yan anlamlarını, dillerdeki atasözleri ve deyimleri ayrıca dile özgü sözcük oyunlarını ve ifadeleri bilmek de çok önemlidir. Yerileştirme, Berk'in (2005:164) "*Çeviribilim Terimcesi'nde "yabancı metni hedef dil kültürüne hâkim olan değerlere uygun olarak tutucu ve benzeştirici bir yaklaşımla aktarmak"* olarak tanımlanmaktadır. Yalçın'a göre (2015:3) "*yerileştirme yoluyla çeviri, kaynak metni, konusunu, karakterlerini ve olayın geçtiği yerlerle birlikte hedef kültüre taşınması, kaynak metinden yola çıkarak hedef kültüre yabancı olanı vermektten kaçınarak hedef kültür özelliklerine göre çevrilmesi işlemidir*".

Tezimizde incelemesine yer vereceğimiz "*Seksen Günde Devri Âlem*" eserinden bazı örneklere yerelleştirme başlığı altında yer vermeyi uygun görmekteyiz.

1) "*Il admira les fortifications qui font de cette ville le Gibraltar de la mer des Indes, et demagnifiques citernes auxquelles travaillaient encore les ingenieurs anglais, deux mille ans apres les ingenieurs du roi Salomon* (Verne,1995:60).

Çev1: "*Bu şehrin Hint denizlerinin Cebelitarık'ı olarak kabul edilmesine neden olan kalelerine ve Kral Süleyman'ın mühendislerinden iki bin yıl sonra İngiliz mühendislerinin hala üzerinde çalıştıkları muhteşem sarnıçlara hayranlıkla baktı*" (Meral,2015,69).

Çev.2: "*Aden'i, Hint Denizi'nin Cebelitarık'ı haline getiren o sağlam surlara, Hazreti Süleyman'ın mühendislerinden iki bin yıl sonra, bu sefer İngiliz mühendislerin üzerinde çalıştığı müthiş sarnıçlara hayran oldu*" (Onaran, 2011:43).

Çev.1'de yerelleştirme bulunmamakta kaynak metne bağlı kalarak bir aktarım gerçekleştirildiği görülmektedir. Çev.2'de ise Türkçedeki "*hazreti*" sözcüğü ile bir yerelleştirme yapıldığı ve hedef metin okuyucu kültürüne ait bir ifadenin tercih edildiği görülmektedir. "*Hazreti*" sözcüğü yüceltme manasında peygamberler, sahabeler, melekler ve veli insanlar için saygı anlamında kullanılan bir sözcüktür. Kaynak metinde "*roi Salomon*" olarak geçen kişi de Hristiyan inancına göre İncil'de bir yasa koyucu ve kral olarak kabul edilen Hazreti Süleymandır. Müslüman inancına

göre ise “*Hazreti Süleyman*” adıyla Kuran-ı Kerim’de peygamber olarak geçmektedir. Kaynak metinden hedef metne aktarımını yapan çevirmenin bu noktayı göz önünde bulundurarak aktarımı gerçekleştirmiş olabileceğini düşünmekteyiz.

2) *Enfin! s’ecrira Passepartout, vous le croyez un honnete homme?*
(Verne,1995:184)

Çev.1: *Nihayet! diye haykırdı Passepartout. Onun dürüst bir insan olduğunu mu düşünüyorsunuz?* (Meral,2015:224)

Çev.2: *Çok şükür! diye haykırdı Passepartout, dürüst bir insan olduğuna inandınız mı?* (Onaran,2011:147)

“*Enfin*” sözcüğü Fransızca’da sonunda, kısacası, nihayet anlamlarına gelen bir zarftır. Çev.1’de, “*nihayet, diye haykırdı*” biçiminde bir aktarımın kaynak metne bağlı kalarak yapıldığı görülmektedir. Çev.2’de ise çevirmen, “*durumdan, Tanrı’nın verdiği olanaktan hoşnut olmayı*” ifade eden gibi anlamlara sahip “*çok şükür*” sözcük öbeğiyle anlamı karşılamayı tercih etmiştir. “*Çok şükür*” ifadesinin Fransızcadaki karşılığı aslında “*Dieu merci*” dir. Kaynak metinde böyle bir ifade yer almamaktayken çevirmen tarafından dilimize daha yakın olması ve duyguları daha iyi aktarması sebebiyle böyle bir ifadenin tercih edildiğini görebilmekteyiz.

3) *C’était la faute a Passepartout qui, abandonnant son poste, franchissant la rampe sans le secours de ses ailes, et grim pant a la galerie de droite, tombait aux pieds d’un spectateur en s’ecriant: Ah! Mon maitre! mon maitre!* (Verne,1995: 177)

Çev.1: *Bu Passepartout’un suçuydu, yerinden fırlamış, kanatlarının yardımı olmadan rampayı geçmiş ve sağdaki bir balkona tırmanıp seyircilerden birinin ayağının dibine “Ah Efendim! Efendim!” diye haykırarak düşmüştü* (Meral,2015:216).

Çev.2: *Suç Passepartout’daydı, yerini bırakmış, kanatlarını kullanmadan ön sahneyi aşmış, sağdaki galeriye tırmanmış, seyircilerden birinin ayağına kapanıp: Ah, Efendim! Efendiciğim! diye bağırmişti* (Onaran,201:141).

Efendi, hoca, üstat anlamlarına gelen Fransızcadaki “*maitre*” sözcüğü Çev.1’de Türkçede sözlükteki ilk anlamı kullanılarak ifade edilmiştir. Çev.2’de ise ilk sözcük kaynak metne bağlı kalarak anlamına uygun verilmiş, kaynak metinde böyle bir ifade olmamasına rağmen ikinci sözcükte “*efendiciğim*” biçiminde anlamı kuvvetlendirmek amacıyla duyguyu yansıtabilmek için ikinci kez kullanılan “*efendim*” ifadesi, Türkçede saygı, sevgi ve küçültme anlamları katan –cık/-cik

yapım eki ile türetilen “*efendiciğim*” biçiminde türetilmiş bir sözcük kullanılarak aktarımı daha içten bir hale getirmek ve samimiyet ifade etmek amaçlanmıştır. Dolayısıyla, hedef dilin ve kültürün yapısına uygun bir aktarımla yerelleştirme yapıldığını söyleyebiliriz.

4) *Phileas Fogg n'avait pas fait deux cents pas que, ” par le plus grand des hasards”, il rencontra Fix. L'inspecteur se montra extrêmement surpris. Comment !* (Verne,1995: 188)

Çev.1.: *Phileas Fogg henüz iki yüz adım atmıştı ki “olağanüstü bir rastlantı eseri “Fix’le karşılaştı. Müfettiş son derece şaşırılmış gibi yaptı. Nasıl olur!* (Meral,2015:229)

Çev.2: *Phileas Fogg daha iki yüz adım atmadan, “büyük bir rastlantıyla” Fix’e rastgeldi. Polis hafiyesi müthiş şaşırılmış gibi davrandı. Allah, Allah!* (Onaran,2011:150)

Yukarıdaki örnekte görüldüğü üzere Fransızcadaki “*comment*” sözcük türü olarak nasıl, niçin, neden anlamlarına gelen bir zarftır. Çev.1’de kaynak metne sadık kalarak anlam aktarımı yapılırken, Çev.2’de Türkçeye aktarılırken metinsel bağlamda şaşırma anlamını daha güçlü verebilecek bir ifade olan “*Allah, Allah*” anlamındaki ünlem ifadesiyle duyguyu daha etkili hale getirmek amaçlanmıştır. Yani, burada hedef dil ve kültürüne özgü bir yerelleştirme yapıldığı görülmektedir

5) *Quant a l'argent, Dieu veuille qu'il en reste!* (Verne,1995: 183)

Çev.1: *Paraya gelince, umarım bir şeyler kalır!* (Meral, 2015: 223)

Çev.2: *Paraya gelince inşallah tükenmemiştir* (Onaran,2011:146).

Kaynak metindeki “*Dieu veuille que*” yapısı Fransızcada “*Tanrı istesin ki/ Tanrı isterse*” biçiminde bir anlama gelmektedir. Çev.1’de “*umarım*” sözcüğü ile bir yerelleştirme yapılmış, Çev.2’de ise dilimize ve kültürümüze özgü, uygun bir ifade olan “*inşallah*” sözcüğüyle anlam aktarılarak bir yerelleştirme tercih edilmiştir.

6) *N'emporte, repondit Forster. Je crois qu'en lançant le train avec son maximum de vitesse, on aurait quelques chances de passer. Diable! fit Passepartout* (Verne, 1995: 216).

Çev.1: *Ne önemi var diye cevap verdi Forster. Sanırım treni son hız üzerine sürersek köprüyü geçme şansımız olabilir. Kahretsin, dedi Passepartout* (Meral,2015:264).

Çev.2: *Olsun, diye karşılık verdi Forster. Bence, trene son hızını verirsek belki de geçeriz. Vay canına be! diye bağırdı Passepartout* (Onaran, 2011: 174).

Kaynak metinde geçen “*diable*” sözcüğünün sözlük anlamı Türkçede şeytandır. “*Diable*” sözcüğünün ünlem olarak kullanımında ise sözcük “*kahretsin, lanet olsun, vay canına*” gibi anlamlara gelmektedir. Görüldüğü üzere Çev.1’de sözcük anlamı kaynak metne bağlı bir biçimde verilmiştir. Çev.2’de ise metinsel bağlamda doğru anlamı verebilmek ve Passepartout’un şaşkınlığını ve hayret edişindeki duyguyu aktarabilmek adına Türkçede “*vay canına be*” ünlem öbeğiyle aktarım sağlanmış ve bir yerelleştirme yapılmıştır.

7) *Allons, décidément, nous sommes en Amerique! Pensa Passepartout, et le conducteur de train est un gentleman du meilleur monde!* (Verne,1995: 224)

Çev.1: “*Gerçekten de Amerika’dayız! Üstelik trenin kondüktörü de dünyanın en iyi beyefendisi!*” diye düşündü Passepartout. (Meral,2015:275)

Çev.2: *Vallahi tam Amerika’ya yaraşır iş bu! diye düşündü Passepartout, şu biletçi de bulunmaz bir çelebi!* (Onaran, 2011: 181)

Kaynak metinde yer alan “*allons*” sözcüğünün Türkçedeki sözcük anlamı “*haydi*”; “*décidément*” sözcüğü ise “*besbelli, kuşkusuz*” anlamlarına gelmektedir. Çev.1’de kaynak metne sadık kalarak anlam aktarımının tercih edildiğini görmekteyiz. Çev.2’de ise hedef metinde inandırıcılığı arttırmak, ikna etmek, söylenilen sözün doğruluğunu belirtmek için Tanrı tanık olsun anlamına gelen “*vallahi*” sözcüğüyle anlam hedef metne aktarılmıştır. Anadili Türkçe olan birisi bu cümleyi okuduğunda kendi kültürüne özgü ve inandırmayı amaçlayan bir cümle okuduğunu hissedecektir. Yerlileştirme uygulamasının tercih edildiğini görmekteyiz.

8) *Mais comment ai-je pu me laisser fasciner ainsi, moi, Fix, moi qui ai en poche. Son ordre d’arrestation! Decidément je ne suis qu’une bete!* (Verne, 1995:232)

Çev.1: *Ama ben, Fix, nasıl olur da cebimde tutuklama emri olan ben kandırılmama izin verdim! Aptalın tekiyim diye düşünüyordü!* (Meral, 2015: 285)

Çev.2: *Hey Allah’ım, ya Rabbim, cebinde adamın tutuklama belgesi de bulunan kırk yıllık polis hafiyesi Fix nasıl yapabildi bunu? Yok canım şapşalın biriyim ben!* (Onaran,2011: 187)

Örnekte verilen “*mais comment*” Türkçede “*ama nasıl*” anlamına gelmektedir. Çev.1’de herhangi bir yerelleştirmeye yer verilmediği ve eşdeğerliği sağlayacak sözcükle anlamın aktarıldığı görülmektedir. Çev.2’de cümledeki anlam öfke içerdiğinden, öfke ve sinirlenme anlamını verebilmek için Türkçede “*hey Allah’ım, ya Rabbim*” sözcük öbeği kullanılarak anlam sağlanmış ve hedef dil okuyucuları için yabancılik çekmeyecekleri kendi dilinden bir ifadeyle yerelleştirme yapılmıştır. Oysaki Çev.1’de, Çev.2’deki sinirlenme ve öfke, bu kadar güçlü verilememiştir. Dolayısıyla kaynak dilde uyandırdığı etkiyi hedef dilde, Çev.2’nin sağladığını söyleyebiliriz.

Yukarıda yer verdiğimiz örneklerin hedef metin geleneğine yakınlığından dolayı “*kabul edilebilirlik*” stratejisiyle oluşturulmuş örnekler olduğunu söyleyebiliriz.

1.5. Çeviride Yaratıcılık / Yeniden Oluşum / Kreasyon

1.5.1. Çeviride Yaratıcılık

Fransızca “*création*”, İngilizce’de “*creation*”, İtalyanca’da “*creazione*” sözcükleri; Latince “*creatio*” sözcüğünden gelmektedir ve Türkçede yaratma, yeni bir şey ortaya koyma gibi anlamlar taşımaktadır. Yaratıcılık kavramı, TDK(2011: 2534)’de “*1.yaratıcı olma durumu, 2.yaratma yeteneği, her bireyde var olduğu kabul edilen, 3.bir şeyi yaratmaya iten farazi yatkınlık*” biçiminde tanımlanmaktadır.

Fransızca ise (Le Robert Micro,1998:307) yaratma sözcüğü beş farklı biçimde verilmektedir:

“*1.(Dini) Varoluş eylemi, yoktan var etme 2. Şuan hala var olmayan bir eylemi yapma, organize etme eylemi 3. Yaratılan şey 4.İcat etme 5.Kurma, oluşturma (bir eseri)*”

Görüldüğü üzere yaratıcılık iki farklı dilin sözlüğünde benzer bir biçimde tanımlanmıştır. Sözcük, daha önce olmayan bir şeyin var olması, sıfırdan bir şeyi meydana getirme, yaratma anlamlarını taşımaktadır.

Yaratıcılık kavramının her iki dilde de tanımlarına baktıktan sonra yaratıcılık kavramının önemi üzerinde durmak gerekliliğine inanıyoruz:

Yaratıcılık daha ziyade edebi metin çevirilerinde kendini gösterir. Olması beklenen, olmaması anlamsal açıdan anlaşılmazlıklara sebebiyet verebilen bir eylemdir. Aslında anlamın korunarak çevirmenin yaratıcılığını hedef dilde kullanabilmesidir. Çeviri kültürden kültüre yapılır, anlam korunarak kaynak kültürdeki ifade hedef kültürde yeniden üretilir, başka bir ifadeyle yaratılır. Bu biçimde çevirmen yabancı kültür bilgisini kendi kültür bilgisiyle kıyaslayarak kendi kültürüne özgü ifadeleri tercih edip yeni bir şey ortaya koyar ve yeniden yaratım işlemini gerçekleştirir. Dolayısıyla bunu yapabilmesi hem kaynak dilde hem de hedef dilde bir yetkinlik gerektirir.

Çevirmen kendi dilinin ve kültürünün sınırlarında o kültürdeki insanların anlayacağı biçimde bir aktarım yapmalıdır. Bu iş yaratıcı çeviri eylemi olarak nitelendirilebilir. Yaratıcı çeviri uyarılama ya da bir adaptasyonu gerektirir. Stolze'ye (2011) göre çevirmen, çevirinin yorumsal modelinde merkez elemandır; böylece çevirmenin yeterliliği ve yaratıcılığı konusu da merkezdedir. Yaratıcı çevirmenler yorum sanatından daha fazlasını gerçekleştirirler. İç motivasyon, sahip oldukları kültürel ve geçmiş deneyimleriyle alakalı öznel özellikler ile birlikte çeviri eylemini gerçekleştirirler. Jaaskelainen (2012:193) 'in belirttiği üzere, yaratıcılık hazır cevap olmadığına önemli bir rol oynar, bu yüzden "yaratıcılık, çeviri görevleri içinde bilişsel sorunlara çözüm üretmeyi sağlar" Sosyokültürel bağlamda daha baskın olarak yer alan O' Sullivan, "genişletilmiş çeviri kuramlarından ve eşdeğerlik tabanlı modelden uzaklaşır, dolayısıyla yaratıcı çeviriye görmek daha kolay olur".

Dépré 'ye göre (1999:11-16) metin çevirilerinde özellikle de şiir çevirilerinde, tüm eğilimler bir çeşit yaratma ve yeniden ifade etme işidir. Aslında bu hedef dilde eşdeğerini bularak yeniden ifade etmektir. Çevirmen, çevrilecek metnin eşdeğerini bulabilme eylemini başarıyla gerçekleştirebilir.

Lefèvere'e göre (1992:9), "*her edebi çeviri, bir çeşit yeniden yazımdır. Kaynak metnin biçim değiştirmesi, çevirinin yeniden yaratım sürecini ve yeniden yazım işlemini gösterir.*" Efim Etkind'e göre bu çeviriler kaynak metinden farklı, yeni bir yapıda olan çevirilerdir (Dépré, 1999:99) Kaynak metne tamamıyla sadık kalınmaz, tamamen de metinden kopulmaz. Bu doğrultuda, Genette, "*hiçbir çevirinin tamamen sadık olamayacağını*" ifade eder (Genette, 1982:239). Kaynak metindeki anlam korunarak farklı bir anlatım ve yapıyla anlam aktarımı yapılabilir. Ancak bu

aktarımı gerçekleştirirken iki dilin yapısına, kullanımına ve iki kültür bilgisine de tam bir hâkimiyet gerekmektedir. Kaynak metni doğru anlamak ve derinliklerine inmek son derece önemlidir. Yani asıl olan çeviri metninin önemini anlamaktır. Bu doğrultu da Eco (2003:205), “*bir çeviri sadece iki dil arasında bir geçiş değil iki kültür arasında da bir geçiştir*” biçiminde bir ifade kullanır. Bir çevirmen çeviri yaparken dil becerilerini doğru kullanma, kültürel bilgileri aktarma, kaynak dildeki ifadeleri hedef dilde yeniden yaratma arzusu içinde olmalıdır.

Yukarıda genel anlamda ele aldığımız “*yaratıcılık*”la ilgili bazı örneklerle yer vereceğiz. Yaratıcılık sıklıkla bir dilde olup diğerinde olmayan ifadelerde ortaya çıkan bir durumdur. Türkçeye özgü kalıplaşmış ifadelerle bakılması bu noktada “*yaratıcılık*” kavramının daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır. Türkçede “*Allah başılsın!*” biçiminde iyi dilek anlamında kullanılan bir ifade yer almaktadır. Dilek anlamını sağlayacak Fransızcada buna benzer bir ifade bulunmamakta ve anlam tebrikler anlamına gelen “*félicitations!*” sözcüğüyle karşılanmaktadır.

Yine Türkçede iyilik, yardım veya hoş giden bir davranış karşısında “*çok yaşa*”, “*teşekkür ederim*” anlamlarında söylenen “*sağ ol*” sözcüğü Fransızcada sadece teşekkür etmek anlamına gelen “*merci*” sözcüğü ile karşılanmaktadır. Kültüre özgü bu ifadeler Türkçeden Fransızcaya aktarılan bir eserde birebir çevrilememekte ve kültürel özellikler korunamamaktadır. O dilde iyi dilek anlamına gelecek bir ifadeyle tam olarak duygu ve his verilemese de anlam sağlanabilmektedir.

Türkçede yer alan üzücü bir durum ya da bir zarar karşısında avunma sözü olarak söylenen bir söz “*sağlık olsun*” ifadesi Fransızcada morali bozuk ya da hasta olana “*garde patience*” ve “*sois fort(e)*” biçiminde ya da merak etmeyin, üzülmeyin anlamında “*ne vous inquiétez pas*” biçiminde ifade edilebilmektedir.

Türkçede bir hastaya iyi dilek anlamında kullanılan “*geçmiş olsun*” ifadesi Fransızcada çabuk iyileş anlamlarına gelen “*rétablis-toi vite*”, “*bon rétablissement*” ifadeleriyle karşılanmaktadır.

Türkçede ölmek anlamında kullanılan “*son nefesini vermek*” ifadesi Fransızcada “*exhaler son dernier souffle*” biçiminde ifade edilmektedir.

Türkçede birine selam söyle dediğinde karşı tarafın bir isteğini, buyruğunu hemen yerine getirme anlamına gelen söz, oldu anlamlarında kullanılan Türk kültüründe saygıyı da barındıran bir ifade özelliğindeki “*başüstüne*” ifadesi Fransızcada unutmam söylerim anlamına gelen “*je n’y manquerai pas*” biçiminde kullanılmaktadır ve tam olarak Türkçede barındırdığı saygıyı ve söze itaat anlamını verememektedir. Dolayısıyla yukarıdaki bu ifadeler birer yaratımdır.

Türkçede bir başka nezaket ve görgü anlamında kullanılan “*eline sağlık*” ifadesi için Fransızcada yine bir karşılık bulunmamaktadır. Bu ifade için de herhangi bir yaratım ifadesi yer almamaktadır. Ölen biriyle karşılaştırdığın birinin aynı yaşta ölmesinden korkarak söylenen bir ifade “*yaşı benzemesin*”; “birinin ölümünden bahsetmek gerektiğinde uzun ömür dileği; “*çok yaşa*”, Tanrı sana ölümü çok geç bir zamanda versin anlamlarında kullanılan “*Allah geçinden versin*” ifadesi, uzun ömürlü olmanı dilerim anlamında kullanılan “*Allah ömürler versin*” ifadelerinin Fransızcada karşılığı bulunmamaktadır. Yine Türkçede traş olanlara söylenen bir nezaket ifadesi olan “*sıhhatler olsun*” için de Fransızcada bir karşılık bulunmamaktadır. Türkçeden Fransızcaya aktarılacak bir eserde bu ifadeler için çevirmen yaratım yapmalı ve metinsel bağlamda uygun bir ifadeyle aktarım gerçekleştirmelidir.

Yukarıda ele aldığımız örneklerde kültüre özgü bu ifadelerden bazıları hedef kültürde ifade edilirken o duyguyu sağlayacak sözcükler bulunabilmiş olsa da bazılarında o his ve duygu tam anlamıyla oluşturulamamıştır. Birebir yaratım yapılamamış ve sözcük üretimi, yaratımı Türkçedeki anlamı tam olarak karşılayamamıştır. Türk kültürüne özgü bu ifadeleri aktarmak çevirmen için oldukça zorluk yaratabilecek türdendir. Çünkü Türkçenin söz varlığında yer alan bu tür iyi dilek ve nezaket içeren ifadeler son derece fazladır. Burada birkaçını ele almış Fransızcadaki karşılıklarına yer vermiş bulunmaktayız.

Yaratıma akrabalık ifade eden sözcüklerin kullanımında da karşılaşmaktayız. Fransızcada “*görümce*”, “*enişte*”, “*elti*”, “*bacanak*” gibi akrabalık ifadelerinin yer almaması çeviride ayrı bir açıklamayı gerektirecektir. Amca ve dayı; hala ve teyze gibi ifadeler de tek bir kelimeyle karşılanabilen sözcükler olduğu için yine ek bir açıklama yapmanın gerekliliğine sebep olmaktadır. Yeni bir ifade yaratımı gerçekleştirilebilir. Ama bu ifadeler için Fransızcada bir üretim yapılamamış ise ek

açıklamalarla aktarımda yer verilmesi gerekmektedir. İlgili dilde bu kavramları birebir karşılayacak ifade biçimleri olmadığı için bu sözcüklerin birer karşılığı bulunmalı ve anlam üretimi yapılmalıdır.

Yine aynı biçimde deyimlerde ve atasözlerinde benzer bir durum söz konusu olmaktadır. Bir atasözünün verdiği anlamı hedef dile hâkim olan bir çevirmen o anlamı sağlayacak bir atasözünüyle hedef dilde anlamı üretebilmelidir, bu durumda bir yaratım söz konusudur.

Her şeyin olumsuz tarafını görmek, karamsar olmak anlamına gelen bir Fransız atasözü olan “*voir tout en noir*” atasözünü çevirmen aktarırken “*her şeyi karanlık görmek*” biçiminde çevirirse yanlış bir aktarım yapmış olur. Sözcüğü sözcüğüne çevrilmiş fakat anlam hedef dilde doğru bir biçimde verilememiş olur. Hedef dilde bu anlamı sağlayabilecek karamsarlık anlamını içeren bir ifadeyle anlam verilebilir. Dolayısıyla bu biçimde bir yaratım, yeniden üretim söz konusu olabilmektedir.

“Kararlaştırılan randevuya gelmemek, birini ekmek” anlamlarına gelen bir Fransız atasözü olan “*poser un lapin à qqn*” ifadesi Fransızcadaki “*birine tavşan bırakmak*” biçiminde aktarıldığında metinsel bağlamda anlamsız bir ifade olacaktır. Ama atasözünün vermiş olduğu anlamı karşılayan “*dakik olamamak*” biçiminde bir ifadeyle Türkçede aktarım yapılabilir.

Fransızcadaki, “*les carottes sont cuites*” deyimini Türkçede “*hiç umut yok*” biçiminde yer almaktadır. Eğer sözcüğü sözcüğüne çeviri yapılırsa “*havuçlar pişti*” biçiminde bir çeviri yapılır. Ancak bu tür bir çeviri gerçek anlamın anlaşılmasını engelleyecektir. Metinsel bağlamda da hiçbir anlam ifade etmeyen ve bütünlüğü tamamlamayan bir yapıda bir aktarıma sebep olur. Asıl verilmek istenen anlam verilememiş doğru bir aktarım yapılamamış olur.

“*Petit à petit, l'oiseau fait son nid*” atasözü yavaş yavaş, azim ve gayretle bir hedefe ulaşmak anlamlarına gelen bir Fransız atasözüdür. Hedef dilde bu anlamı karşılayacak “*tekkeyi bekleyen çorbayı içer*”, “*akarsu çukurunu kendi kazar*” vb. atasözlerinden yararlanılabilir.

Fransızların “*je te le donnerais quand les poules auront des dents*” , “tavukların dişi olduğunda vereceğim” biçiminde kullandıkları bir deyim bulunmaktadır. Türkçeye sözcüğü sözcüğüne aktarıldığında anlamsız bir ifade

olduğu görülmektedir. Türkçeye imkânsızlık anlamını verecek uygun bir ifadeyle anlam aktarımı yapılabilir.

Fransızların günlük konuşma dilinde kullandıkları bir ifade olan “*allez, crache le morceau*” Türkçeye “*parçayı tükür*” biçiminde aktarıldığında hedef dilde bir işlerliği olmadığı görülmektedir. Bu ifadenin “*haydi söyle söyleyeceğini*” biçiminde aktarılması hedef dilde de kaynak dilde verdiği etkiyi yansıtacaktır. Bu sayede, anlam doğru bir biçimde aktarılmış olacaktır.

“*Il pleut des cordes*” Fransızların çok yağmur yağdığında kullandıkları bu deyim Türkçeye sözcüğü sözcüğüne aktarıldığında “*halatlar yağıyor*” biçiminde bir ifade oluşmaktadır. Bu aktarım, görüldüğü üzere kaynak dildeki anlamı vermemektedir. Kabul edilebilir bir çeviri niteliğinde değildir ve çevirmen bu durumda bir yaratım yoluna gider ve hedef dilde anlamı karşılayacak başka bir deyim ya da sözcükle anlamı ifade edebilir. “*Bardaktan boşalırcasına yağmur yağıyor*” deyimini kullanılarak ifadenin hedef dilde de aynı etkiyi vermesi sağlanabilir.

Fransızcada yer alan “*tourner autour du pot*” deyimini Türkçeye aktarıldığında “*tencerenin etrafında dolaşma*” biçiminde bir anlama gelmektedir. Tam mevzuya girmeyen, üstü kapalı konuşan birisi için kullanılan bu deyim kaynak dilde anlatılmak istenen anlamı vermesi için çevirmenin anlamı yeniden oluşturması hedef dilde aynı etkiyi uyandıracak bir ifadeyi tercih etmesi gerekmektedir. Türkçede yer alan “*sadede gelmek*” ya da “*ağızındaki baklayı çıkarmak*” deyimini hedef dilde aynı etkiyi verebilecek bir deyim niteliğindedir.

Türkçede yer alan “*sabreden derviş muradına ermiş*” atasözü, Fransızcada “*tout vient à point à qui sait attendre*” (*beklemeyi bilene her şey gelir*) biçiminde yer almaktadır. Görüldüğü üzere Fransızcada “*derviş*” sözcüğü yaratımı yapılamamıştır. Dolayısıyla Türkçedeki anlamı verebilen bir atasözülle anlam aktarılabilir.

Yukarıda vermiş olduğumuz örneklerden yola çıkacak olursak, “*çeviri işleminde kültürün sınırlayıcı bir etken olduğu ve çevirmene pek çok durumda engel olabileceği görülür*” (Reiss, 1983:25). Her yazar yazdığı eserde kendi kültüründen izler bırakır. Bazı durumlarda hedef kültürde bu öğeleri aktarmak çevirmene zorluk yaşatabilmektedir. Bu durum ister istemez çevirmeni yeni bir sözcük yaratımı yapmaya itecektir. Örneğin Türk kültürüne özgü mantı yemeğini bu yemeğin bilinmediği bir kültürde aktarmak çevirmen için zor bir iş olacaktır. Hiç de kolay

olmayan bu aktarım sözcük ya da ifade üretimini mecburi kılacaktır. Çevirmen bu sözcüğü karşılayacak ya yeni bir sözcük üretecek ya da açıklamasıyla birlikte bu sözcüğe aktarımında yer verecektir. Her kültür kendi anlayacağı biçimde anlamı ifade etmektedir. Dolayısıyla çevirmenin kendi dilinde olmayan bir ifadeyi hedef dilde aktarırken yaratıcılığını kullanması gerekmektedir. Schleiermacher'e göre (1973:38), “çevirmen, hedef dilin sınırlarını ister istemez zorlamaktadır.” Eğer bu tür bir çeviri yapılmazsa bu ürünü okuyan okuyucuların kaynak kültüre ait ifadelere uzak kalmasına hatta hiç anlayamamasına yol açacaktır. Bu durum kendi kültürüne ait bir çeviri okuduğu hissini de vermez. Anlatılan bilgilerin anlaşılabilir hale gelmesini engelleyen bir durum söz konusu olabilir. Yaratıcı çeviri hedef okuyucuda kendi kültürüne aitlik hissi verebilmelidir, dahası kaynak dildeki etkiyi hedef dilde yaratabilmelidir. Böylelikle hedef alıcı yabancılik çekmeyecek yaratım sözcükleriyle kendi dil ve kendi kültür özelliklerini taşıyan bir metin okuyabilecektir.

“Yaratıcılığın yakın zamandaki kuramları ciddi ölçüde anlamsal modelden ve anlamsal çerçeveden yararlanır. Bu tür yaklaşımlar çeviri yöntemlerinin yalnızca biçim odaklı sınıflandırılmamaları gerektiği için umut vericidir ve “yaratıcı çeviri türlerini” geliştirmek için bir yol göstericidir. Bu yöntem, Alman dilbilimci ve çeviri bilimadamı Kussmaul Wallas, tarafından kullanılmaktadır.” (Bayer,2009:42)

Kussmaul yazılarında dört aşamalı modeli kullanır. Bu dört aşama “hazırlık”, “kuluçka dönemi”, “aydınlanma” ve “değerlendirme” biçimindedir. (Kussmaul, 1991:93). Bu aşamaları aşağıda yer alan ifadelerle yorumlayabilmenin uygun olacağı görüşündeyiz:

Aşamalardan ilki olan hazırlık aşaması; metnin incelenmesi ve metin yazarının ifade etmek istediği anlamın kavranması, çeviri sorunları ve çözümlerine yönelik bütün bilgilere erişilmesi aşamasıdır. Kussmaul'un kuluçka dönemi olarak bahsettiği ikinci dönem de ise, amaç duygu ve düşünce olarak kafasında oluşan ifade tarzının hiçbir etki altında kalmayarak hızlı bir biçimde oluşması dönemidir. Bir sonraki aşama olan aydınlama aşaması yaratıcı aşama olarak değerlendirilebilir. Kaynak dilin yazarıyla özdeşleşerek hedef dilde anlamın yeniden üretilmesidir. Çeviri süreci ile ilgili yaşanabilen sorunların çözüme kavuşturulduğu aşamadır. Son aşama olan değerlendirme aşamasında ise çevirmenin sorun ve çözümleri bir eleştirmen gibi düşünerek, kaynak metni yeniden oluşturabileceği kararları aldığı aşamadır. Sadakat

ilkesine bağlı kalıp kalmadığını öz değerlendirmesi biçiminde yorumlayabilmekteyiz. Ancak Kussmaul'un ortaya koyduğu betimsel model olarak adlandırılan yukarıdaki dört aşamada ayırım yapmanın çok da kolay olmadığını ifade edebiliriz.

1.5.2. Yazar / Çevirmen / Yaratıcı Çevirmen

Çalışmanın bu bölümünde, yazar ve çevirmen arasındaki farka değinerek yaratıcı çevirmenin genel özelliklerini ele alacağız. “Çevirmen bir yazar değildir, o bir sanatçı da değildir” diyen Antoine Berman (1984:19), çevirmeni şu biçimde tanımlar: Çevirmen yazar olmak ister, ama gerçekte sadece tekrar yazandır. O yazardır ama asla gerçek metni yazan değildir. Çevirmenin eseri de bir eserdir, fakat gerçek eser değildir. Görüldüğü gibi burada çevirmenin işlevinin yaratıcılıkta ne kadar önemli olduğunun altı çizilmiştir. “*Novalis'in deyimiyle yazarın yazarı olan çevirmen bir eseri yeniden yaratma işini üstlenen kişidir; o yazar değil, hedef kültürde eseri yeniden yaratan, yorumlayandır.*” (Berman, 1984,19) Fakat buradaki eser çevirmenin üretimidir, asıl eser değildir, artık başka bir eserdir. Neredeyse, gerçekte ne yazara ne de çevirmene ait olmayan ortak bir üründür. Çevirmen, kaynak metnin anlam ve duygusunu hedef metinde tekrar aktarabilir, ortaya çıkan eser de yeniden oluşturulmuş bir yaratıcılık ürünüdür. Delisle (1988:37), “*insan çevirisinin en ayırt edici özelliği onun yaratıcılığıdır*”, demiştir. İnsan çevirisi yaratıcılıkla gelişim gösterir. Makine çevirisi gibi her sözcüğün karşılığını vererek değil, yorumlayarak ve uygunsa da yeni bir üretimle aktarımı sağlayabilir.

Cosculluela (1996:139) “*çeviri bir yaratım ve gerekliliktir*” biçiminde bir ifade kullanmıştır. Bu ifadeye göre, çeviri bir metni başka bir dilde yeniden yaratmak ya da yeniden oluşturabilmektir. Bu zorunlu bir gerekliliktir. Çünkü kaynak metindeki ifadenin hedef metinde doğru ifade edilebilmesi bir yeniden oluşumu gerekli kılar. O dilin ifade tarzları ve söyleme biçimleri dikkate alınarak titizlikle yeniden yazma işi gerçekleştirilmelidir. Her dilin bir dünya görüşü, bir evreni vardır. Bu evrende aktarılan ifadenin doğru verilmesi, öncelikle ifadenin doğru anlaşılmasına bağlıdır. Bu doğrultuda iyi çeviri eski zamanlardan beri çevirmenin yaratıcılığına bağlıdır ve “sözcüğü sözcüğüne” çevirenden (Munday, 2012:30) ziyade yaratıcı bir hatip olarak çevirmenin işlevine Cicero'nun ısrarcı tutumu, bir kanıt olarak yaratıcı ifade

yapılarının arasında yerini bulur. St. Jerome daha sonra “neredeyse iki bin yıldır çeviride anahtar yazıların temeli” kabul edilen Munday’ın notları olarak biçimlenen “sözcüğü sözcüğüne” ve “anlamına göre” arasındaki ünlü ayrımını yapar.

Çeviri ve göstergebilim kuramcısı Umberto Eco (2003:312), “*iyi çevirmenler, çeviriye başlamadan önce metni defalarca okur, ve en karmaşık paragrafların, belirsiz terimlerin, bilimsel referansların ve anlamayı mümkün kılan yardımların hepsine başvurur*”, der. İyi bir çevirmen metni tam anlamıyla anlamalı, sonrasında aktarıma ya da yaratım sürecine başlamalıdır. Aktarılacak metnin iyi kavranması büyük önem taşımaktadır. Lederer (1994:212) de bu doğrultuda şöyle der: “*metni ya da söylevi anlamak, dilbilimsel anlamların ve bilişsel bilgilerin birleşimi sayesinde bir ses ya da grafik zincirinden anlamı çeken bir süreçtir.*” Yani kaynak metnin doğru anlaşılması çeviride önemli bir rol oynar. Dolayısıyla, ilk adım metni iyi anlamaktır. Daha sonra yapıları, ifadeleri, deyimleri, mecazları iyi kavramak, doğru bir ifade tarzıyla yeniden oluşumu gerçekleştirmek gerekmektedir. Gerçekte çevirmen için kaynak metne bağlı kalan bir yorumcudur da diyebiliriz. Yeni bir yapıda metni oluşturmak, eseri yeniden üretmek olarak da ifade edebiliriz. Metne tamamıyla sadık kalmadan tamamıyla da metinden kopmadan metni değiştirmeden, kaynak metindeki anlamı koruyarak yeniden üretimin gerçekleştirilebilmesi gereklidir. Dolayısıyla çevirinin amacı kendi başına bir dil değil, metnin yeniden oluşturulmasıdır.

Eco’ya göre (2003:205), çeviri, “*hedef dilin bir iç sorunudur*”. Kaynak metnin anlamsal ve biçimsel sorunlarını çözerek metnin dengini bulmak önemlidir. Metnin dengini bulmak kaynak dildeki metnin doğru anlaşıldıktan sonra, hedef dilde anlamı karşılayabilecek uygun bir ifadenin kullanılmasıyla mümkündür. Anlamsal çeviri aslında çeviride yaratıcılık, çeviride yeniden oluşumdur. Anlama bakarak kaynak dilden hedef dile aktarım yapan bir çevirmen bir metni çevirirken dilden dile bir çeviri değil kültürden kültüre de bir çeviri yapmaktadır. Çeviri de olmazsa olmaz anlamdır. Duygu ve düşünce aktarımı doğru ve uygun deyişlerle aktarılabilir. Uzun cümleler bölünmemeli kısa cümleler birleştirilmemelidir. Çevirmenler bu iki dilde geniş bilgi birikimine sahip olmalı, kültürel farkları bilmeli ve yorum yapabilmelidirler.

Çeviri hedef kültürü besleyebilen, kaynak kültürden izler taşıyan özelliğindedir. Başka bir dilde yorumlanan, yazarın düşündüğü ya da hayal ettiği biçimde anlamı aktarabilen o duygunun, düşüncenin hedef dilde de hissedilebilmesini sağlayan çeviri eylemi yaratıcılık, yetenek ve birikim gerektiren bir eylemdir. Kaynak dildeki metni nesnel bir biçimde değerlendirerek metnin ruhunu özümseyerek aktarabilmeyi başarmak esas olmandır.

Yaratıcı çeviri yöntemleri az bulunurluk, üstün nitelik, yüksek bilişsel çaba, akıcılık ya da kesinlik gibi niteliklerle nitelendirilebilir, fakat bu bireysel niteliklerin hiçbiri zorunlu değildir. Dolayısıyla, çeviri yaratımının tanımı için gerekli ve yeterli görülen ayrıntılı bir ölçüt listesi oluşturmak olanaksızdır. Aslında herhangi bir yöntem ya da ürünü karşılayan iki ölçüt “yenilik” ve “yetenektir”. “Yenilik” ve “yetenek” yaratıcı çeviri çalışmalarında gerek duyulan iki temel niteliktir. Çeviri neticede yorumlama gerektirir. Çevirmenin bunu yapabilmesi de onun bilgi birikimine, dile hâkimiyetine, yeterliliğine ve yeteneğine bağlı olmaktadır. Bireysel ve kültürel birikim de bu doğrultuda büyük önem taşımaktadır. Çevirmenin hayal gücü, yaratıcı yeteneği de onu farklı kılacak özelliklerindedir. En umut verici ve ayrıntılı sistemi sağlayan yaratıcı araştırmanın önde gelen isimlerinden Guilford (1950) tarafından ileri sürülen yaklaşım yaratıcılık için şart olan temel nitelikler içerir: yenilik, akıcılık, esneklik, sentez yeteneği, çözümlene yeteneği, yeniden düzenleme/yeniden tanımlama yeteneği, düşünsel yapı süresi ve değerlendirme olarak sıralanabilir. Çeviride yaratımın bu göstergelerin hepsine ya da birkaçına dayanması mümkün olabilir, örneğin Kusmaul’un yaratıcı çeviri türleri bu boyutlardan birine dayanabilmektedir (Bayer, 2009: 40).

Neticede çevirmenin yazara göre daha avantajlı olduğunu söyleyebiliriz. İkisini de bir yaratıcı olarak ele aldığımızda, çevirmenin elinde bir malzeme var fakat yazarın elinde hiçbir şey yoktur. Yazar sıfırdan bir üretim yapmaktadır. Çevirmenliğin zor tarafı, gerçek mesleği yazarlık olan bir yazarla mücadele etmek durumunda, yarışmakta adeta boy ölçüşmekte olmasıdır. Çevirmen, kendi çeviri eserini oluşturmak için çabalamaktadır.

1.5.3. Yaratıcı Çeviride Yeterlik Algısı

Çeviride yeterlik nedir sorusunu sormadan önce bu kavramın farklı dillerde nasıl ifade edildiğine bakmak gerekir. Fransızcada “*compétence*”, İngilizcede “*competency*”, İtalyancada “*competenza*” sözcükleriyle karşılanan “yeterlik” kavramı Büyük Türkçe Sözlükte (2011:2584) “*yeterli olma durumu, bir işi yapma gücünü sağlayan özel bilgi, ehliyet, görevini yerine getirme gücü, kifayet, yeterlik*” biçiminde tanımlanmaktadır. Le Robert Micro (1998:252)‘ya göre ise “*compétence*” sözcüğü “*belirli konularda yargılama ya da karar verme hakkını tanıyan derinlemesine bilgi*” biçiminde tanımlanmaktadır.

Lance Hewson’a göre (2016: 18), “*yaratıcılık, ana dilinde en etkili bir biçimde gelişebilen iki özel yeterlik gerektiriyor. Bunlardan birincisi, “dilin zenginliğini keşfetmek”, ikincisi ise “çeviri seçenekleriyle sınırlı bir alandır”*. Görüldüğü üzere burada dilde hâkimiyete vurgu yapılmakta ve gerekli bilgi birikiminin önemine dikkat çekilmektedir. Dile hâkim olan ve hedef dilde de çeviri eylemini gerçekleştirme donanımına sahip olan çevirmenler yeterlik ölçütüne sahip olarak kabul edilebilirler.

“*Modern biçimde çeviri yeterliği (compétence de traduction) Chomsky’ci dilbilimcilerden (Shere ve Angelone, 2010:3) miras kalan bir kavram olarak bahsedilir. Chomsky (1965), dilin altını çizen sistematik bilgi olan doğuştan gelen “yeterlik” ile dilin kullanımı “performans” arasındaki ayrıma vurgu yapar*” (Ruschiensky, 2015:6).

Dil ve konuşma arasındaki Saussure’in ayrımıyla denk tutan Pym’in (2003:484) ayrımına göre, “yeterlik” bilimsel sorgu kapsamı ötesinde dilin bilimsel çalışmasının uygun amacı ve performansı olarak düşünülür. Önceki bazı çeviri çalışmalarında, dilbilimciler çeviri yeterliğinin daha performans temelli bir tanımını benimser. Çeviri yeterliğini, üç elemanın bileşimi olarak tanımlayan Wills’e göre (1976) çeviri yeterliği: “*kaynak dilde kavrayıcı yeterlik*” (*compétence de préhension*) (okuma ve kavrama), “*hedef dilde üretici yeterlik*” (*compétence du producteur*) (yazı) ve “*süper yeterlik*” (*compétence super*) biçimindedir. (Shreve 2012:1). Çevirmen kendi dilinde kazandığı özgürlükle başka bir dilde aktarımı ve yeniden üretimi gerçekleştirir. Bunu yaparken çevirmenin yeterlik kavramına dair bazı

özelliklere sahip olması gerekmektedir. Kaynak metni doğru anlayacak yeterliğe, hedef dil ve kültür birikim yeterliğine sahip olan çevirmen hedef dilde uyarlamayı, yeniden oluşumu doğru bir biçimde gerçekleştirebilir.

Stolze'nin çeviri yeterlik tanımı, “*çeviri sürecini yönetme amacına hizmet eden, gözlemleyen ve kontrol eden üst dil işlevi yetenekleri, üstbilişsellik için önemli bir role sahiptir*” biçimindedir. (Lesznyak, 2007: 180). Üst dil işlevi (*fonction métalinguistique*) yeteneğinde iletiler, daha önce söylenen ifadeyi açıklamak ve bilgi vermek amaçlı düzenlenir. Üstbilişsellik kişinin kendi düşünme süreçlerinin farkında olması ve bu süreçleri kontrol edebilmesi anlamına gelir. Yordam yeteneği üstbilişsellik gerektirir. Bir durumu değerlendirip bir sonuca varılarak, bir oluşum gerçekleştirilebilir.

1.5.4. Yaratıcı Çeviride Çözümleme

Çeviri çalışmalarında ve dilbilimde, yaratıcılık çözümlenmeleri genellikle “*ekleme*”, “*çıkarma*” ve “*değiştirme*” yöntemlerine dayanır. Bu kavramlar için farklı terimler kullanılır ve farklı simgeler geliştirilir. Yaratıcılık için hedef dilde yeniden üretme ve oluşum için anlam kayıplarına neden olmayacak bazı değişiklikler, eklemeler ya da çıkarmalar yapılabilir. Anlamı korumak temel olan işlerdir. Yapıta sadık kalmanın güçlüğü çeviri metninde bazı değişimlere yol açmaktadır. Yapıtı bazen yorumlamayı gerektirmekte, bazen de yeni yaratımları mecburi kılmaktadır. Çoğunlukla Kussmaul'un yaratıcı çeviri türleri tanımında görülen ve Brown (1958) tarafından ileri sürülen sınıflandırma seviyelerine karşılık geldiği de söylenen üç temel yaratıcı yöntemine göre çeviriler çözümlenebilir. Bu çözümlenmeler soyutlama, değiştirme ve somutlaştırma biçiminde yapılabilmektedir. (Bayer, 2009: 44).

ÇÖZÜMLEME YÖNTEMLERİ		
Soyutlama	Değiştirme	Somitlaştırma
↑	↔	↓

Okların belirttiğine göre, bu temel simge “düşünce yönlerini” ifade eder, mesela, yukarıya doğru, sağ veya sola doğru, aşağıya doğru olmak üzere üç çeşit

durum söz konusudur. Soyutlama; çevirmenlerin daha belirsiz, genel ya da soyut çözümleri kullandıkları durumları kasteder. Değiştirme; yeniden benzetme ya da bakış açısı değişiklikleri gibi stratejileri ifade eder. Daha açıklığa, daha çok ayrıntıya ve daha kesin düşünceye yol açarsa, bu yöntem somutlaştırma diye adlandırılır. Yorumlama, ekleme ve silme gibi eylemlerin bu üç yöntemden birine doğrudan dayanmadığı söylenebilir. Örneğin yorumlama daha soyut ya da daha kesin fikre yol açabilir. Bütün çeviri ürünlerinin mantık çerçevesinde soyutlama, değiştirme, somutlaştırma ya da yeniden üretime yer verebileceği farz edilir.

Soyutlama, değiştirme ya da somutlaştırma ürünlerinin hepsi yaratıcı olarak düşünülebilir. Bu durum birtakım sebeplerle doğrulanabilir. Somutlaştırma, değiştirme ve soyutlamanın yeniden üretmeden daha bilişsel bir çaba gerektirdiği düşünülebilir. Yeniden üretim sınıflandırmanın benzer seviyesinde daha sıradan bir çeviriye, somutlaştırma, değiştirme ve soyutlamaya sıradan olmayan bir eylem olarak bakılabilir. Yaratıcılığı problem çözme davranışının bir çeşidi olarak gören çoğu araştırmacının arasında, sıradanlığa karşı olarak bilişsel çaba genellikle en gerekli yaratıcı kriterlerden biri olarak kabul edilir. Soyutlama, değiştirme ve somutlaştırma eğer başarılı olur ve uygun bir ürün sonuçlanırsa; çeviri ürünü makine çevirilerinden farklı olarak başarıyla tamamlanabilir (Bayer, 2009: 46).

Soyutlama somutlamanın tam tersi olarak düşünülebilir. Soyutlama mecaz anlam da içerir. Somut olan bir ifadenin soyut olarak kullanılmasıdır.

“*O, taş kalpli bir adamdı*” cümlesindeki “*taş*” sözcüğü aslında somut bir sözcüktür. Elle tutulabilen, gözle görülebilen bir sözcükken bu cümlede duygusuz anlamında kullanılarak somut bir sözcük soyut olarak kullanılmıştır.

Somutlama ise soyut bir anlam ifade eden sözcüğün somut bir kavram veya durumu ifade etmesine denilmektedir.

“*İyiler çoğu zaman kaybeder*” cümlesindeki “*iyi*” sözcüğü aslında soyut bir sözcükken bu cümlede bir insanı karşılayacak hale geldiği için somutlaşmıştır.

Değiştirme ise kaynak dildeki ifadenin anlamını koruyarak farklı ifade tarzlarıyla hedef dilde yeniden oluşturulmasıdır. Çevirmen ele aldığı her eserde, yeni bir şey öğrenir, iki farklı dilin sözcük zenginliklerini, farklı ifade yapılarını, deyişlerini, söz kalıplarını, mecaz ifadelerini, atasözlerini ve deyimlerini dilbilgisi

yapılarını öğrenir, farkına varır. Bu durumda yeniden oluşum sorumluluğuyla hareket etmeli, başarılı bir çevirinin çıkması için özverili ve dikkatli incelemeler yapmalıdır. Gerçekte, çevirmenin becerisi de bu noktada ortaya çıkmaktadır.

2. İNCELEME BÖLÜMÜ

2.1. Eserin Yazarı Jules Verne Hakkında

Jules Gabriel Verne, 8 Şubat 1828 tarihinde Fransa'nın Nantes şehrinde doğmuştur. Beş kardeşin en büyüğüdür.

Verne, 19. yüzyılın en büyük yazarlarından biridir. Fransız yazar ve gezgindir. Bilimkurgunun babası kabul edilir. Fakat hayatı boyunca yayınlanan 54 romanından sadece bir düzinesi bilimkurgu eseri sayılır. Verne, özellikle denizaltılar, uzay ve hava taşıtları ile ilgili konularda yazmıştır. Diğer bütün kitapları hayatı boyunca büyülediği bilim dalı coğrafya hakkındadır. Her romanında okurlarını dünyanın farklı bir köşesine götürür.

En önemli eserleri; Denizler Altında Yirmi Bin Fersah, Bir Gazetecinin Yolculuk Notları, Seksen Günde Devr-i Âlem, Esrarlı Ada, Chancellor Kazazedeleri, Michael Strogoff, 15 Yaşında Bir Kaptan, Buzlar Sfenski, Kaptan Grant'ın Çocukları, Karpatlar Şatosu, Yirminci Yüzyılda Paris, Macellanya, Sarı Tuna, Esrarlı Ada, İki Yıl Okul Tatili, Balonla Beş Hafta olarak sıralanabilir. Denizler Altında 20 Bin Fersah, 80 Günde Devri Âlem, Ay'a Yolculuk, Dünyanın Merkezine Yolculuk gibi romanları tüm dünyada milyonlarca okur tarafından okunan önemli eserlerdir. Aynı zamanda Unesco'ya göre dünyada eserleri en çok çevrilen ikinci yazardır. Eserleri tam 148 dile çevrilmiştir.

Jules Verne, sadece büyük bir yazar değil, aynı zamanda bir vizyoner ve ilham kaynağıdır. Esinlendiği olaylar da olmuştur. Bunun göstergelerinden biri “Seksen Günde Devri Âlem” romanıdır. Bu roman gerçek bir hikâyeye dayanmaktadır. 1870 yılında bir işadamı olan George Francis Train, ABD başkanlığına aday olduktan sonra dünyayı 80 günde dolaşabileceğini açıklamış fakat seyahati iki katı bir sürede bitirebilmiştir. Ardından aynı yolculuğu iki kez daha gerçekleştirerek nihayet 20 yıl sonra 1890'da dünyayı 80 günün altında bir sürede, 67 günde dolaşmayı başarmıştır.

Verne, “Denizler Altında Yirmibin Fersah” adlı eserinde, dev denizaltılar ve uzay gemileri hakkında yazarken amacı okurlarını özel bir araç icat etmeden gidemeyecekleri yerlere götürmektir. Nautilus'i yarattı çünkü okurlarına yeni bir bilim

dalı olan oşinografi sayesinde keşfedilen deniz altındaki harika dünyayı tarif edebilmek istiyordu. 25 yıl sonra, 1886 yılında elektrikle çalışan ilk denizaltıya bu eserde geçen Nautilus'dan esinlenerek aynı ad verilmiştir.

“Ay'a Yolculuk” taki roket ise, Verne okurlarını dünyanın uydusuna götürme fırsatı verdi. Dünyanın Merkezine Seyahat, İskandinavya, İzlanda ve jeoloji hakkındaydı. Verne usta bir yazar olduğunu her eserinde bizlere göstermektedir.

Verne'in romanları birçok filme ve diziye de ilham verdi. George Melies, 1902'de “Le Voyage dans la Lune” (Ay'a Seyahat) filmini Verne'in Ay'a Seyahat romanından esinlenerek çekmiştir. Ünlü TV dizisi Lost'un ilham kaynağı da “Esrarlı Ada” adlı romandır.

Verne, 24 Mart 1905'te yaşama veda etti. Amiens'deki Madeleine mezarlığına defnedildi. Mezarında yazarın 1907 yılında Albert Roze adlı bir heykeltıraş tarafından yapılan Verne'in mezarından kalkıp sağ elini gökyüzüne doğru uzattığı, “Vers l'Immortalite et l'Eternelle Jeunesse” (Ölümsüzlüğe ve Sonsuz Gençliğe Doğru) adını taşıyan heykeli bulunmaktadır.

Çalışmalarından biri ölümünden yıllar sonra, 1994'te basıldı. Büyük büyük torunu 1863 yılında yazılan, “20. Yüzyılda Paris” adlı eserinin elle yazılmış metnini bir kasada buldu. Romanın kahramanı gökdelenler ve yüksek hızda giden trenlerin olduğu bir dünyada yaşıyor ancak mutlu olmayı başaramıyor. Yayıncısı zamanında hikâyeyi fazla kötümser bulduğu için yayınlamayı reddetmiştir. Verne'in, tam da günümüz dünyasının durumunu bu eserinde yansıttığını görmekteyiz.

2.2. Eserin Çevirmenleri Bertan Onaran ve Ayşe Meral Hakkında

Bertan Onaran

1937 yılında İstanbul'da doğdu. Çevirmen ve yazar olan Bertan Onaran İstanbul Üniversitesi Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümünü bitirdikten sonra çeviri yapmakla meşgul oldu. İlk çevirilerini 1963 yılında yayımladı. Eserlerini çevirdiği yazarlar arasında Gide, Sartre, Camus, Mayakovski yer almaktadır. Saint-Exupery, Marguerite Duras, Albertine Sarrazin, Gilles Martinet'den çeviriler yaptı. Cervantes'in başyapıtı Don Quijote'yi ilk kez tam metin olarak çevirdi. Wilhelm Reich'in bütün kitaplarını Türkçeleştirdi. André Malraux, Émile Zola, Stendhal,

Panait Istrati, Eugène Ionesco, Alain Robe Grillet, Nathalie Sarraute'dan çeviriler yaptı. Bertan Onaran'ın 1972'de Beauvoir'dan aktardığı *Konuk Kız* adlı çeviri eserine TDK çeviri ödülü verildi. Cervantes, Émile Zola, Stendhal, Albert Camus, Jules Verne gibi yazarların başyapıtlarını dilimize kazandırdı. Çevirileri dışında Cumhuriyeti Savunmak adlı telif eseri de vardır. 2016 yılında 79 yaşında iken hayata gözlerini yumdu.

Ayşe Meral

1971 yılında Tokat'ta doğdu. 1973 yılında ailesiyle birlikte Fransa'ya yerleşti. 1990 yılında Türkiye'ye döndü. Galatasaray Lisesini bitirdi. İstanbul Üniversitesi Fransız Dili ve Edebiyatında üç yıl okuduktan sonra üniversite eğitime son verdi. 1995 yılında başladığı çevirmenlik mesleğini hâlen sürdürmektedir.

2.3. Seksen Günde Devri Âlem Eserinden Seçilen Örneklerin Yaratıcılık Kavramı Bağlamında İncelenmesi

Bu bölümde inceleyeceğimiz eserin iki farklı çevirisini ele alacağız. Burada Ayşe Meral'in çevirisi için Çev.1; Bertan Onaran'ın çevirisi için ise Çev.2 biçiminde kısaltmalar kullanacağız.

(1) “*Ce Phileas Fogg était-il riche? Incontestablement. Mais comment il avait fait fortune, c'est ce que les mieux informés ne pouvaient dire, et Mr. Fogg était le dernier auquel il convînt de s'adresser pour l'apprendre*” (Verne, 1995:12).

“*Bu Phileas Fogg zengin birisi miydi? Hiç kuşkusuz. Ama nasıl zengin olmuştu, işte bu konuda en bilgili olanların bile cevap veremeyeceği bir soruydu bu ve Mr. Fogg da bunu öğrenmek için başvurulacak son kişiydi*” (Meral, 2015: 9).

“*Peki, varlıklı mıydı bu bizim Phileas Fogg? Hiç kuşkusuz. Ama servetinin nereden geldiğini en kulağı delikler bile bilmezdi ve tabii bu konuda bir şeyler öğrenebilmek üzere başvurulacak en son insan Bay Fogg'un kendisiydi*” (Onaran, 2011:2)

Her iki çeviride de hedef dilde anlam verilmeye çalışılmıştır. Kaynak metinde yer alan “*c'est ce que les mieux informés ne pouvaient dire*” cümlesi Çev.1'de sözcüğü sözcüğüne bir aktarımla “*en bilgili olanlar*” biçiminde ifade edilmiştir. Çev.2'de ise “*olup bitenleri çabuk haber alan kimse*” (Aksoy, 1988:942) anlamında kullanılan “*kulağı delik olmak*” deyimini kullanılarak yeniden yaratım yapılmıştır.

Aynı zamanda değiştirme uygulaması yapıldığı görölmektedir. Eşdeğerlik bağlamında da kaynak metne anlamsal olarak denktir. Kullanılan bu deyim yerinde ve anlamı karşılayabilecek düzeyde olmasına rağmen hikâyeyi okuyan yaş grubu (9-14) düşünöldüğünde kullanılan deyim, mecaz bir ifadeye sahip olmasından dolayı anlaşılamayabileceği söz konusudur. Dolayısıyla hikâyeyi okuyan çocuklar için anlaşılırlığı zorlaştırıcı bir ifade olduğunu söyleyebiliriz. Bundan dolayı anlaşılırlığı kolaylaştırması amacıyla sadık bir aktarım tercih edilebilir düşünceindediriz.

(2) “*En somme, rien de moins communicatif que ce gentleman. Il parlait aussi peu que possible, et semblait d’autant plus mystérieux qu’il était silencieux*” (Verne, 1995:13).

“*Bununla beraber bu centilmenden daha az iletişim kuranı yoktu. Mümkün olduğunca az konuşur ve sessiz olmasından dolayı da fazlasıyla gizemli görünürdü*” (Meral, 2015:10).

“*Sözün kısıtı, bağdaşılması, dostluk kurulması alabildiğine zor bir insandı. Ağzını kırk yılda bir açar ve bu suskunluk, giz dolu havasını iyice arttırırdı*” (Onaran, 2011:2).

Her iki çeviri de hedef dilde anlaşılabilir durumdadır ve çeviriler anlamı tam olarak vermektedir. Çev.1’de cümleler birebir çevrilmiş herhangi bir değişim yapılmamıştır, kaynak metindeki “*parler aussi peu que possible*” ifadesi Çev.1’de “*mümkün olduğunca az konuşmak*” biçiminde sözcüklerin ilk anlamıyla aktarılmıştır. Çev.2’de ise “*pek seyrek olan*” anlamına gelen (Aksoy, 1988:930) “*ağzını kırk yılda bir açmak*” deyimiyile çevirmen birebir çeviri yapmaktansa yaratım yoluna gitmiştir. Çevirmen kaynak metindeki bir cümleden yola çıkarak deyim kullanmayı tercih etmiştir. Deyimin mecaz anlam taşıyor olması anlaşılırlığı olumsuz etkileyebilecektir.

(3) “*Se vivre dans ces conditions, c’est être unexcentrique, il faut convenir que l’excentricité a du bon!*” (Verne, 1995:15)

“*Bu koşullarda yaşamak tuhafsa, tuhafliğın iyi yanları olduğunu kabul etmek gerekir!*” (Meral, 2015:12)

“*Bu koşullarda yaşamak gariplikse, böyle garipliğe can kurban doğrusu!*” (Onaran, 2011:4)

Her iki çeviri de hedef dilde anlamı doğru bir biçimde vermektedir. Kaynak metindeki “*avoir du bon*” ifadesi Çev.1’de “*iyi yanları olduğu*” biçiminde metne sadık kalınarak aktarılmıştır. Çev.2’de ise sevilen, beğenilen bir şey için canı feda

etmek anlamında kullanılan “*can kurban*” deyimini ile bir yaratım yoluna gidilmiştir. Yapılan bu çeviri anlamı kuvvetlendirmiştir. Çevirmeni, kaynak dilin kendi üzerinde yaptığı sözdizimsel ve anlamsal etkiden kurtarmak için hedef dilde yeni bir ifade üretmeye itmiştir. Burada kullanılan “*can kurban*” deyimini hedef dilde hikâyeyi okuyan çocuklar için anlaşılabilirliği zorlaştıracak bir nitelikte değildir. Kabul edilebilir bir çeviri niteliğindedir. Aynı zamanda eşdeğer bir ifade olduğunu da söyleyebilmekteyiz.

(4) “*Jean, n'en déplaie à monsieur, répondit le nouveau venu, Jean Passepartout, un surnom qui m'est resté et que justifiait mon aptitude naturelle à me tirer d'affaire*” (Verne, 1995:16).

“*Jean, aslında, Jean Passepartout. Bir işten diğerine geçme konusunda doğal bir yeteneğim olduğu için bana böyle bir lakap takıldı*” (Meral, 2015:13).

“*Yüksek izninizle, John değil, Jean efendim, diye karşılık verdi yeni uşak, Jean Passepartout (Maymuncuk Jean); her işten kolayca sıyrıldığı için takılan bu ad üstümde kalmış durumda*”
(Onaran, 2011:4-5).

Her iki çevirinin de farklı anlam taşıdığı görülmektedir. Kaynak metinde “*à me tirer d'affaire*” ifadesi Çev.1’de “*bir işten diğerine geçme*” biçiminde aktarılmıştır. Çev.2’de ise çevirmen bir konudan veya işten uzak durmak, kaçmak anlamlarında kullanılan “*işten sıyrılmak*” deyimini hedef dilde yeniden yaratım ile ifade etmiştir. Tercih edilen bu deyim anlaşırlık açısından sıkıntı yaratmayacak bir deyim olduğunu söyleyebiliriz.

Kaynak metinde yer alan “*un surnom qui m'est resté*” ifadesi için, Çev.1’de anlam kaynak metne bağlı kalınarak verilmiş, “*böyle bir lakap takıldı*” biçiminde olumlu bir ifade tercih edilerek aktarılmıştır. Çev.2’de ise “*bu ad üstümde kalmış durumda*” olumsuzluk içeren bir cümleyle anlamın değiştirildiği görülmektedir.

(5) “*Quant à Jean, dit Passepartout, un vrai Parisien de Paris, depuis cinq ans qu'il habitait l'Angleterre et y faisait à Londres le métier de valet de chambre, il avait cherché vainement un maître auquel il pût s'attacher*” (Verne, 1995:18).

“*Tam anlamıyla bir Parisli olan Passepartout denilen Jean'a gelince, beş yıldır İngiltere’de ikamet ediyordu ve Londra’da oda hizmetçiliği yapıyordu, ama bağlanabileceği bir efendi bulamamıştı*” (Meral, 2015: 17).

“Doğma büyüme Parisli olan Maymuncuk Jean’a gelince, İngiltere’ye yerleşip Londra’da uşaklık yapmaya başlayalı beri gönlüne göre bir efendi aramaktaydı” (Onaran, 2011:7).

Paris’te doğup büyüyen anlamında kaynak metinde geçen “gerçek bir Parisli” anlamına gelen “*un vrai Parisien de Paris*” ifadesini Çev.1’de “*tam anlamıyla bir Parisli*” biçiminde görmekteyiz. Kaynak metindeki ifade birebir aktarılmıştır. Çev.2’de ise “*doğma büyüme Parisli*” biçiminde bir ifadeyle daha açıklayıcı bir anlatım kullanılarak kaynak metindeki ifadenin etkisini hedef metinde de vermek amacıyla bir yaratım gerçekleştirildiğini söyleyebiliriz. Çev.2’de çevirmenin cümlelerde yorum yaptığını ve kaynak metinde geçen “*depuis cinq ans*” (beş yıldır) zaman belirtecini kullanmamayı tercih ettiğini de görmekteyiz. Yani çevirmen burada çıkarma uygulamasını tercih etmiştir.

Kaynak metinde yer alan “*un maître auquel il pûs ’attacher*” ifadesi Çev.1’de “*bağlanabileceği bir efendi*” biçiminde aktarılmış ve anlamın çevirisi yapılmıştır. Çev.2’de ise isteğine, dilediğine uygun olarak, istediği gibi, gönlünce anlamlarına gelen “*gönlüne göre*” deyiimiyle yapılan bir yaratım söz konusudur. Yani yeni bir ifade üretildiği görülmektedir. Anlaşılabilirliği olumsuz etkileyebilecek bir ifade olmadığını söyleyebiliriz. Anlamsal olarak eşdeğerliği sağladığını söyleyebiliriz.

(6) “*Ayant entendu vanter le méthodisme anglais et la froideur proverbiale des gentlemen, il vint chercher fortune en Angleterre. Mais, jusqu’alors, le sort l’avait mal servi. Il n’avait pu prendre racine nulle part. Il avait fait dix maisons dans toutes, on était fantaisie, inégal, coureur d’aventures ou coureur de pays,- ce qui ne pouvait plus convenir à Passepartout*” (Verne, 1995:19).

“İngiliz metodizminin ve centilmenlerin deyim halini almış soğukkanlılığının met edildiğini işittiği için servet edinmek amacıyla İngiltere’ye gelmişti. Ama o ana kadar kader yüzüne gülmemişti. Hiçbir yerde kök salamamıştı. O farklı evde çalışmıştı. Hepsinde hayalperest, adaletsiz, macera peşinde veya ülke gezen –ki bu artık Passepartout’ya hiç uygun değildi-kişilerle karşılaşmıştı” (Meral, 2015:18).

“İngiliz titizliğini ve soylu kişilerin o buz gibi soğukluğunu işitmiş, talihini bir de İngiltere’de denemeye gelmişti. Ama talih o güne dek yüzüne gülmemişti. Hiçbir yerde dikiş tutturamamıştı. Tam on ev değiştirmişti. Bunların hepsindeki insanlar değişken huylu, tutarsız, çapkın ya da gezegendi-bu da Passepartout’nun hiç işine gelmiyordu tabii” (Onaran, 2011:8).

Kaynak metinde geçen “*le méthodisme anglais*” ifadesi için Çev.1’de bir dini görüşe sahip insanların oluşturduğu topluluk anlamında kullanılan “*metodizm*” sözcüğü seçilmiş ve hedef dilde anlamın aktarımı yapılmış, Çev.2’de “*soylu kişiler*” diye bir yaratım yapma yoluna gidilmiştir. Çevirmen, değiştirme uygulamasından yararlanmıştır.

Kaynak metinde geçen “*le sort l’avait mal servi*” ifadesi Fransızca’da bir deyimdir ve “*kader ona kötü davranmıştı*” biçiminde aktarılabilir bir cümledir. Ayrıca Fransızca’da “*kader ona gülümsüyor*” anlamına gelen “*le destin lui a sourit*” deyimini de yer almaktadır. Her iki çeviride de deyimlerden yararlanarak çevirmenler kaynak dildeki metnin okuyucu üzerinde yarattığı etkiyi hedef dildeki okuyucu üzerinde de yaratmak amacıyla yeniden yaratıma başvurmuşlar ve deyimlerden yararlanmışlardır. Kaynak metindeki “*le sort l’avait mal servi*” deyimini için Çev.1’de bir şeylerin istediği gibi olmaması anlamına gelen “*kaderin yüzüne gülmemesi*” deyimini tercih edilirken, Çev.2’de “*talihin yüzüne gülmemesi*” deyimini tercih edilerek yeniden yaratım yapılmıştır. Hedef dizge yazılı geleneğine yakınlığından dolayı anlaşılır iki deyim seçildiği için çeviride kabul edilebilirlik stratejileri geçerlidir. Anlamsal olarak da eşdeğerliğin sağlandığını söyleyebiliriz.

Kaynak metinde yer alan “*prendre racine nulle part*” ifadesi Fransızca’da bir deyim değildir. Çev.1’de “*bir işte ya da bir yere iyice yerleşmek*” (Aksoy,1988:938) anlamında kullanılan “*kök salmak*”, Çev.2’de ise “*bir işte, bir yerde uzun süre kalmayı başarmak*” (Aksoy,1988:718) anlamında kullanılan “*dikiş tutturamamak*” deyimleri ile anlam verilmiştir. Görüldüğü üzere her iki çevirmen de kaynak cümledeki anlamı hedef metinde deyimlerle karşılama yoluna gitmiştir. Dolayısıyla burada bir yaratım söz konusudur. Deyimler mecaz ifadeler olduğundan anlaşılabilirliği hedef kitle okuyucuları için zorlaştırabilmektedir. Anlam hedef dilde oturtulmuştur fakat hedef kitle için zor anlaşılır deyimler tercih edilmiştir diyebiliriz.

(7) “*Le fait dont il était question, que les divers journaux du Royaume-Uni discutaient avec ardeur, s’était accompli trois jours auparavant, le 29 septembre. Une liasse de bank- notes, formant l’énorme somme de cinquante-cinq mille livres, avait été prise sur la tablette du caissier principal de la Banque d’Angleterre*” (Verne, 1995:24).

“*Çeşitli İngiliz gazetecilerin hararetle tartıştıkları bu olay üç gün önce, 29 Eylül günü gerçekleşmişti. Elli beş bin sterlin tutarında*

bir tomar banknot İngiltere Bankasının baş veznedarının masasından alınmıştır” (Meral, 2015:24).

“Birleşik İngiliz Krallığı’ndaki bütün gazetelerin ateşli ateşli tartışmaları söz konusu olan olay üç gün önce, yani 29 Eylül’de geçmişti. İngiltere Merkez Bankası’nın baş veznedarının masasından elli bin sterlinlik bir tomar yürütülmüştü”

(Onaran, 1995: 12).

Kaynak metinde “*être pris sur*” biçimindeki ifade Türkçeye “*alınmıştır*” biçiminde aktarılması gerekirken, Çev.2’de çevirmen “*yürütülmüştür*” biçiminde bir yaratımla mecazlı bir aktarım tercih etmiştir. Mecazlı bir ifade tercih edilerek anlam aktarımının yapılması hedef kitle için anlaşılabilirliği olumsuz etkileyebilecektir.

(8) “*Un procès –verbal du pari fut fait et signé sur-le –champ par les six co-intéressés. Phileas Fogg était demeuré froid. Il n’avait certainement pas parié pour gagner, et n’avait engagé ces vingt mille livres –la moitié de sa fortune- que parce qu’il prévoyait qu’il pourrait avoir à dépenser l’autre pour mener à bien ce difficile, pour ne pas dire inexécutable projet” (Verne, 1995:30).*

“Anlaşmanın tutanağı hazırlandı ve altı ilgili kişi tarafından derhal imzalandı. Phileas Fogg soğukkanlılığını yitirmemişti. Kuşkusuz kazanmak için bahse girmemişti ve Yalnızca yirmi bin sterline-servetinin yarısı- bahse girmesinin nedeni de diğer kısmını imkânsız olmasa da zorlu olan bu projeyi gerçekleştirmek için kullanmayı düşünüyordu” (Meral, 2015:31).

“Altı kişi arasında, tutuşulan bahsi gösteren bir tutanak düzenlenip imzalandı hemen Phileas Fogg, bütün bunlar olup biterken kılını bile oynatmamıştı. Kazanmak için girmemişti bu bahse ve yalnız varlığının yarısı demek olan- yirmi bin sterlini ortaya koyuşu, öbür yarıyı hani sırf olanaksız dememek için güç diyeceğimiz bu tasarıya ayırmış bulunmasındandı” (Onaran, 2011:17).

Kaynak metinde yer alan “*était demeuré froid*” ifadesinin anlamı, Çev.1’de “*soğukkanlılığını yitirmek*” biçiminde, “*en ağır durumlar karşısında heyecan, telaş, şaşkınlık göstermeyen, duygularında ölçüyü kaçırmayan*” (Aksoy,1988:1040) anlamlarına gelen “*soğukkanlı olmak*” deyimini ile verilmiştir. Burada cümle akışına göre olumsuz yapıda kullanılmıştır. Çev.2’de ise “*bir olay karşısında en ufak bir davranışta bulunmamak*” (Aksoy,1988:928) anlamında kullanılan “*kılını bile oynatmamıştı*” deyimiyile yeniden yaratım yapılmıştır. Deyimler mecazi ifadeler olduğu için anlaşılması kimi zaman güç olabilmektedir. Kaynak metne sadık bir aktarım yapılmadığından böyle bir çeviri bu yaş grubundaki okuyucular için anlaşılır

olmaktan uzaklaşabilmektedir. Burada hedef dilde kullanılan ifadeden bağımsız bir ifade kullanılarak yeni bir ifade üretilmiştir. Kullanılan bu ifadeyi tekrar kaynak dile aktarmak istediğimizde bambaşka bir şey ortaya çıkacaktır.

(9) “*Passepartout, l'œil démesurément ouvert, la paupière et le sourcil surélevés, les bras détendus, le corps affaissé, présentait alors tous les symptômes de l'étonnement poussé jusqu'à la stupeur*” (Verne, 1995:32).

“Abartılı bir şekilde gözü açılmış, gözkapığı ve kaşları kalkmış, kolları sallanan, vücudu çöken Passepartout dehşet de dâhil olmak üzere şaşkınlığın bütün belirtilerini gösteriyordu” (Meral, 2015:34).

“Gözleri fal taşı gibi açılan, kaşlarıyla kirpikleri alınının tepesine çıkan, kolları iki yanına düşen, omuzları çöken Passepartout'nun yüzünde duyduğu büyük şaşkınlığın bütün belirtileri vardı” (Onaran, 2011:19).

Kaynak metinde yer alan “*l'œil démesurément ouvert*” (ölçüsüzce gözlerinin açılması) Fransızcada deyim değildir. Çev.1'de “*abartılı bir biçimde gözü açılmış*” biçiminde sözcüklerin gerçek anlamı kullanılarak aktarım yapılmıştır. Kaynak metindeki sözcüklerin anlamı dikkate alınarak yapılan bir çeviri niteliğinde olduğunu söyleyebiliriz. Çev.2'de ise “*gözlerin, büyük bir şaşkınlıktan ya da öfkeden doğal olmayan bir biçimde açılması*” (Aksoy, 1988:812) anlamına gelen “*gözleri fal taşı gibi açılmak deyimi*” kaynak metindeki aşırılığı aktarmak için Çev.2'de tercih edilmiş bir deyimdir. Açık ve anlaşılır ifadelerdir. Fransızcada çok şaşırmak anlamında kullanılan “*ne pas en croire ses yeux*”, “*rester bouche bée*” gibi deyimler yer almaktadır.

Kaynak metinde yeralan “*la paupière*” sözcüğünün anlamı Çev.1'de sözcüğün ilk anlamı olan “*göz kapığı*” biçiminde aktarılırken Çev.2'de çevirmen “*kirpik*” sözcüğünü kullanmıştır. Oysaki “*kirpik*” sözcüğü için Fransızcada “*le cil*” sözcüğü tercih edilmektedir. Çev.2'de çevirmenin değiştirme uygulamasından yararlanarak aktarımı gerçekleştirdiğini görmekteyiz. “*Le corps*” sözcüğü vücut, cisim anlamındadır. Çev.1'de kaynak metindeki sözcük anlamına göre aktarılırken, Çev.2'de çevirmen farklı bir sözcük tercih etmiş ve “*vücut*” sözcüğü yerine “*omuz*” sözcüğünü kullanmıştır. Çev.2'de yine çevirmenin değiştirme uygulamasına yer verdiğini görmekteyiz. Ayrıca kaynak dildeki cümlelerin hedef dilde nokta ve virgülün yeri değiştirilmeden aktarıldığını da söyleyebiliriz.

(10) “*Passepartout aurait voulu répondre. Il ne put. Il quitta la chambre de Mr. Fogg, monta dans la sienne, tomba sur une chaise, et employant une phrase assez vulgaire de son pays: “Ah! Bien se dit-il, elle est forte, celle-là! Moi qui voulais rester tranquille”* (Verne, 1995:32).

“*Passepartou cevap vermek istedi. Ama veremedi. Mr. Fogg’un odasından ayrıldı, kendi odasına çıktı, bir sandalyeye kendini attı ve ülkesinde kullanılan halka ait bir ifadeyle şöyle dedi: -Ah! Bir bu eksikti! Ben ki huzur arıyordum!...”* (Meral, 2015:35).

“*Passepartout bir şeyler söylemek istedi. Başaramadı. Bay Fogg’un odasından ayrılıp kendi odasına çıktı, iskemlelerden birine çöktü, ülkesinin kaba laflarından birini savurdu: Ben de şöyle sessiz sakin yaşayıp kafamı dinleyeyim diyordum!..”* (Onaran, 1995:19)

Kaynak metinde yer alan “*vouloir rester tranquille*” (huzurlu, sakin bir biçimde kalmak istemek) ifadesi Çev.1’de “*huzur aramak*” biçiminde kaynak metindeki sözcüklerin anlamına göre aktarılmıştır. Çev.2’de ise kafayı yoran sorunlardan bir süre uzaklaşmak, anlamında kullanılan “*kafa dinlemek*” deyimini ile bir yaratım yapılmıştır. Deyimin anlamını bilen alıcı kitle için anlaşılabilirlik açısından bir sıkıntı yaratmayacaktır. Kimi zaman çeviri metni değil de özgün bir Türkçe metin okunulduğu duygusunu verecektir. Kaynak dildeki sözcüklerden yararlanılmadığı ve farklı sözcükler tercih edildiği için yaratım yapıldığını söyleyebiliriz.

(11)

–“*Quoi?*

-*D’éteindre le bec de gaz de ma chambre!*

-*Eh bien, mon garçon, répondit froidement Mr. Fogg, il brûle à votre compte”* (Verne, 1995:35).

“-*Neyi?*

-*Odamdaki gaz lambasının vanasını kapamayı unuttum!*

-*Ne yapalım, oğlum, sizin hesabınızdan düşeriz! dedi soğuk bir sesle Mr. Fogg”* (Meral, 2015:38).

-*Ne unuttunuz?*

-*Odamdaki havagazı lambasını söndürmeyi!*

-*Üzülmeğin diye karşılık verdi hiç istifini bozmayan Bay Fogg, sizin hesabınıza yanacak demektir!”* (Onaran, 2011:22)

Kaynak metinde yer alan “*froidement*” belirtecinin Türkçedeki anlamı “*soğuk bir biçimde*” dir. Çev.1’de kaynak metindeki sözcüklerin anlamına sadık kalarak bir aktarım yapılmıştır. Oysaki Çev.2’de bir yaratım söz konusudur. Çevirmen, “*bir davranışta bulunmasına yol açması beklenen olay karşısında eski durumunu*

değiştirmemek, aldırış etmemek” (Aksoy,1988:884) anlamında kullanılan” *istifini bozmamak*” deyimini tercih etmiştir. Hedef okuyucunun çocuklar olduğu bilinmesinden dolayı “*istifini bozmamak*” deyimini bu yaşlardaki çocukların bilemeyeceği düzeyde bir deyim olabilir ve bu deyim kullanımı okuyucu kitlesi için etki ve akıcılığı zorlaştırabilir. Çevirmenin tek bir sözcükten yola çıkarak yaratım yaptığı görülmektedir. Bu yüzden burada kaynak metne sadık bir aktarım tercih edilmesi gerektiğini düşünmekteyiz.

(12) “*De Brindisi mème, où il a pris la malle des Indes, de Brindisi qu’il quitté samedi à cinq heures du soir. Ainsi ayez patience, il ne peut tarder à arriver. Mais je ne sais vraiment pas comment, avec le signalement que vous avez reçu, vous pourrez reconnaître votre homme, s’il est à bord du Mongolia*” (Verne, 1995:42).

“*Evet, Hindistan postalarını aldığı ve cumartesi akşamı beşte ayrıldığı Brindisi’den. Bu yüzden sabırlı olun, gelmek üzeredir. Ama adamınız Mongolia’daysa aldığınız o eşkâlle onu nasıl tanıyacağınızı gerçekten bilmiyorum*” (Meral, 2015:47).

“*Evet, Brindisi’den geliyor, Hindistan’a gidecek malları yükleyip cumartesi akşamı saat beşte yola çıktı. Onun için sabırlı olun; gecikmesi düşünülemez. Yalnız aklımın ermediği şey, verilen birkaç ipucuyla, Mongolia’da olsa bile, aradığınız adamı nasıl tanıyacağınız*” (Onaran, 2011:27).

Kaynak metinde yer alan “*je ne sais vraiment pas comment*” cümlesi Çev.1’de tam anlamıyla kaynak metne sadık kalınarak sözcüğü sözcüğüne aktarılmıştır. Çev.2’de ise çevirmen kaynak metindeki bir cümleden hareketle “*ne olduğunu anlayabilmek*” (Aksoy, 1988:553) anlamına gelen “*aklı ermek*” deyiminden yararlanmış ve yeni bir yaratım yapmıştır. Nitekim her ikisi de doğru bir aktarımdır. Fakat Çev.2’de anlamsal olarak eşdeğer bir deyim tercih edildiğini söyleyebiliriz. Anlaşılabilirlik ve akıcılık açısından hedef kitle için olumsuz bir durumun söz konusu olabileceğini

Kaynak metinde yer alan “*le signalement*” sözcüğü Çev.1’de “*eşkâl*” sözcüğüyle, Çev.2’de ise “*ipucu*” sözcüğüyle verilmiştir. Örneklerden de anlaşılacağı üzere çevirmenler ifadeyi yeniden üretmektedir, hedef dilde yaratım yapmaktadır. Her iki çevirmen de metnin bütünlüğünü sağlamak için kendi yorumuyla metnin akıcılığına uygun bir sözcük tercih etmiştir.

(13) “*Monsieur le consul, répondit dogmatiquement l’inspecteur de police, les grands voleurs ressemblent toujours à d’honnêtes gens” (Verne, 1995:42).*

“*Konsolos Bey, diye cevap verdi dogmatik bir şekilde polis müfettişi, büyük hırsızlar her zaman dürüst insanlara benzer*” (Meral, 2015:47).

“*Konsolos Bey, diye karşılık verdi bizim dediği dedik polis memuru, büyük hırsızlar hep dürüst görünüşlüdür*” (Onaran, 2011:27).

Kaynak metindeki “*dogmatiquement*” sözcüğü bir belirteç görevinde kullanıldığından Çev.1’de çevirmen deneye dayanan kanıtları hiçe sayarak, kanıtları inanç öğretilerine dayandırma anlamına gelen “*dogmatik bir biçimde*” belirteciyle kaynak metindeki anlamı aktarmıştır. Yani burada anlamın çevirisi yapılmıştır. Çev.2’de ise “*polis*” sözcüğünün sıfatı gibi aslına uygun olmayan “*dediği dedik polis memuru*” biçiminde aktarım yapılmıştır. Çevirmen burada hem değiştirme uygulamasını kullanmış hem de bir deyimle yaratım yapmıştır. Çevirmenin özgür bir biçimde çeviri yaptığını söyleyebiliriz. Hedef dilde anlamın çevirisini tercih etmemiş, bir yaratım yapmıştır. “*Inspecteur*” sözcüğü de müfettiş anlamında olmasına rağmen burada “memur” olarak verilmiştir. Burada yine bir değiştirme uygulaması söz konusudur.

Kaynak metinde yer alan ve sıfat tamlaması görevinde kullanılan “*d’ honnetes gens*” ifadesi Çev.1’de sözcüğü sözcüğüne bir aktarımla verilmiştir. Çev.2’de ise sıfat tamlaması biçiminde aktarılması gereken ifade sadece “*dürüst*” sözcüğüyle belirteç görevinde kullanılmıştır. Çevirmenin çıkarma ve değiştirme uygulamalarından yararlandığını söyleyebiliriz.

(14) “*Tant pis pour le soleil, monsieur! C’est lui qui aura tort!*” (Verne, 1995:51)

“-O zaman güneşle uyumlu olmaz.

-Güneşe yazık olur! O haksız çıkar!” (Meral, 2015:57)

“-Öyleyse, saatiniz güneşle uyuşmayacak demektir.

-Aman Beyefendi, cehenneme kadar yolu var güneşin! Bana uymazsa kendisi şaşırır!” (Onaran, 2011:35)

Kaynak metinde geçen “*tant pis pour...*” kalıbı “...’ya yazık, ...’ya kötü olur” anlamlarına gelen bir ifadedir. Çev1.’de anlam aktarılmıştır. Görüldüğü üzere akıcılıktan uzak fakat doğru bir aktarım söz konusudur. Çev.2’de ise hedef dildeki okuyucu için akıcılığı ve etkiyi artıracak (öfke anlatımı için) “*defolup gitsin, cehenneme gitsin*” (Aksoy,1988:679) anlamına gelen “*cehenneme kadar yolu var*” *güneşin* biçiminde bir yaratım yapılmıştır. Metin çeviri kokmamakta ve özgün bir çeviri olduğu hissini vermektedir. Hedef dildeki okuyucuda yabancılik hissine neden olmayacak günlük dilde kullanılan bir ifade tercih edilmiştir. Her iki çeviri de ifadeyi doğru ve eksiksiz vermektedir. Fakat Çev.2 hedef dildeki okuyucu için daha akıcı gelecektir. Çocuklar için de anlaşılabilirliği olumsuz etkilemeyecek bir ifade olduğunu söyleyebiliriz.

(15) “-*Le tour du monde? s’écrira Fix.*

- *Oui, en quatre-vingts jours! Un pari, dit-il, mais, entre nous, je n’en crois rien.*

-*Cela n’aurait pas le sens commun. Il y a autre chose*” (Verne, 1995:51).

“-*Devri âlem mi? diye bağırdı Fix.*

-*Evet, seksen günde! Bunun bir bahis olduğunu söylüyor, ama aramızda kalsın, buna inanmıyorum.*

-*Bu hiç mantıklı değil. Başka bir şey olmalı*” (Meral, 2015:59).

“- *Dünyayı mı dolaşiyor? diye bağırdı Fix.*

-*Evet, hem de seksen günde! Dediğine bakılırsa, bahse tutuşmuş, ama ben inanmıyorum.*

-*Akıl alacak şey değil çünkü. Başka bir şey vardır mutlaka altında*” (Onaran, 2011:35).

Kaynak metinde yer alan “*avoir le sens commun*” ifadesi Türkçede “*sağduyu*” anlamına gelmektedir. Çev.1’de “*mantıklı değil*” biçiminde kaynak metne sadık bir aktarım yapılmıştır. Hedef okuyucu için anlaşılmaya engel teşkil edecek bir ifade bulunmamaktadır. Çev.2’de ise “*bir şeyin olabileceğine hiç kimsenin inanmayacağını sanmak*” (Aksoy,1988:549) anlamına gelen “*akıl almamak*” deyimini kullanılarak yeniden ifade üretilmiştir. Bu üretim de kaynak dildeki sözcüklerden

bağımsız olarak yapılmıştır. Hedef alıcı tarafından anlaşılabilirliği zorlaştırabilecek bir tercih yapıldığını da söyleyebiliriz.

(16) “*On s’imagine aisément l’effet que ces réponses devaient produire sur l’esprit déjà surexcité de l’inspecteur de police*” (Verne, 1995:52).

“*Müfettişin fazlaca alevlenen zihninde bu cevapları etkilerini hayal etmek zor olmamalı*” (Meral, 2015:59).

“*Bu sözlerin, zaten heyecanından kabına sığmayan polis müfettişinin zihninde yaptığı etkiyi kolayca tahmin edebilirsiniz*” (Onaran, 2011:36).

Kaynak metinde geçen “*sur l’esprit déjà surexcité*” ifadesi aşırı biçimde zihin üzerinde anlamına gelmekte ve Çev.1’de aşırı heyecan anlamındaki “*surexcité*” sözcüğü “*fazlaca alevlenen*” biçiminde ifade edilerek soyut bir anlatım tercih etmiştir. Çev.2’de ise çevirmen, yaratıma odaklanmış ve “*taşkın davranışlarda bulunmak*” (Aksoy,1988:895) anlamında kullanılan “*kabına (kacağına) sığmamak*” deyimini kullanmıştır. Çocuklar soyut ifadeleri anlamakta zorluk çekebilmekte ve bu da hikâyenin anlaşılabilirliğini azaltabilmektedir. Her iki çeviride de anlaşılabilirlik zorlaşabileceği için burada kaynak metne sadık aktarımın daha yerinde olacağı kanısındayız.

(17) “*Fix comprit-il l’affaire du gaz? C’est peu probable. Il n’écoutait plus et prenait un parti. Le Français et lui étaient arrivés au bazar*” (Verne, 1995:53).

“*Fix gaz vanası meselesini anlamış mıydı? Bu pek mümkün değil. Artık adamı dinlemiyordu ve bir karar vermişti. Fransızla birlikte pazara varmışlardı*” (Meral, 2015, 60).

“*Fix bu havagazı işini anladı mı dersiniz? Pek sanmıyorum. Zaten artık Passepartout’yu dinlemiyordu bile, akli başka yerdeydi. Fransızla polis hafiyesi çarşıya gelmişlerdi*” (Onaran, 2011:36).

Kaynak metinde yer alan “*Il n’écoutait plus*”(artık dinlemiyordu) ifadesi Çev.1’de “*adamı artık dinlemiyordu*” biçiminde kaynak metne sadık kalarak sözcüğü sözcüğüne aktarılmıştır. Çev.2’de ise bir şey yaparken o sırada başka şeyler düşünmekte olmak anlamına gelen “*artık Passepartout’yu dinlemiyordu, akli başka yerdeydi*” biçiminde aktarılmıştır. Çevirmen “*akli başka yerde olmak*” deyimini kullanarak anlamı kuvvetlendirmeyi tercih etmiştir. Dolayısıyla bir yaratım söz konusudur. Deyimin hedef kitle tarafından da anlaşılır olabileceğini düşünmekteyiz.

(18) “*Oui! Il avait rencontré des pertenaires, aussi enragés que lui: un collecteur de taxes qui se rendait à son poste à Goa, un ministre, le révérend Décimus Smith, retournant à Bombay, et un brigadier général de l’armée anglaise, qui rejoignait son corps à Bénarès. Ces trois passagers avaient pour le whist la même passion que Mr. Fogg, et ils jouaient pendant des heures entières, non moins silencieusement*” (Verne, 1995:57).

“*Evet! Kendisi kadar tutkulu partnerler bulmuştu: Goa’daki görevine giden bir vergi tahsildarı, Bombay’a dönen saygıdeğer Bakan Décimus Smith ve Benares’teki birliğinin başına dönen İngiliz ordusu subaylarından bir tuğgeneral. Bu üç yolcu, whist’e Mr. Fogg’la aynı tutkuyla bağlıydılar ve onun kadar sessizce saatlerce oynuyorlardı*” (Meral, 2015:64-65).

“*Evet, evet! Kendisi kadar hırslı oyuncular bulmuştu: Goa’daki görevine gitmekte olan bir vergi toplayıcısı, Bombay’a dönmekte olan sayın büyükelçi Decimus Smith ve Benares’teki birliğine dönen İngiliz ordusu subaylarından bir tuğgeneral. Bu üç yolcu whist’e Bay Fogg kadar tutkundu ve saatlerce, tıpkı onun gibi, çıt çıkarmadan oynayabiliyorlardı*” (Onaran, 2011:40).

Kaynak metinde geçen “*non moins silencieusement*” ifadesi için Çev1’de “*sessizce*” belirteci kullanılarak kaynak metne sadık bir aktarım ile anlam verilmiş Çev2’de ise “*en küçük bir ses çıkarmamak*” (Aksoy,1988:694) anlamına gelen “*çıt çıkarmamak*” deyimini ile yaratım yapılmıştır. Çevirmen, metnin anlamından hareketle yorum yapmıştır da diyebiliriz. Hedef kitle okuyucuları tarafından da kolaylıkla anlaşılabilir düzeyde bir ifadedir. Hem akıcılığı hem de anlaşılabilirliği olumsuz etkilemeyecek, yerinde bir tercih olmuştur diyebiliriz.

(19) “*Depuis cette rencontre, Passepartout et Fix causèrent souvent ensemble. L’inspecteur de police tenait à se lier avec le domestique du sieur Fogg*” (Verne, 1995:58).

“*Bu karşılaşmalarından sonra Passepartout ve Fix sık sık sohbet ettiler. Polis müfettiş, Mr. Fogg’un uşağıyla dost olma niyetindeydi*” (Meral, 2015:66).

“*Passepartout’yla Fix, ondan sonra sık sık buluşup konuştular. Polis hafiyesi Fix, Bay Fogg’un uşağıyla içli dışlı olmaya çalışıyordu*” (Onaran, 1995:41).

Kaynak metinde geçen “*tenait à se lier*” (*bağlı olmak, bağlanmak*) ifadesi Çev.1’de kaynak metne sadık bir aktarımla “*dost olma*” biçiminde ifade edilmiştir. Çev.2’de ise çok samimi, senli benli olmak anlamlarında kullanılan “*içli dışlı olmak*” deyimini tercih edilmiş ve hedef dilde bir yaratım gerçekleştirilmiştir.

Çevirmen hedef dilde yaratıma odaklanarak anlamı ifade etmeyi tercih etmektedir. Fakat deyimlerin sık kullanımını hedef kitlede anlaşılabilirliği zorlaştırabilecektir.

(20) “*Mais les éléphants sont chers dans l’Inde, où ils commencent à devenir rares. Les mâles, qui seuls conviennent aux luttes des cirques, sont extrêmement recherchés. Ces animaux ne se reproduisent que rarement, quand ils sont réduits à l’état de domesticité, de telle sorte qu’on ne peut s’en procurer que par la chasse. Aussi sont-ils l’objet de soins extrêmes, et lorsque Mr. Fogg demanda à l’Indien s’il voulait lui louer son éléphant, l’Indien refusa net*” (Verne, 1995:76-77).

“*Fakat filler Hindistanda pahalı hayvanlardır çünkü sayıları epey azalmaktadır. Yalnızca erkek filler sirklerdeki dövüşlere uygun olduğu için çok aranan hayvanlardır. Bu hayvanlar evcilleştirildiklerinde nadiren ürerler. öyle ki fil sahibi olmak için onları avlamak gerekir. Bu yüzden de onlara çok iyi bakılır. Mr. Fogg Hint’ten filini kendisine kiralamasını istediğinde Hint bunu reddetti*” (Meral, 2015:92).

“*Ancak, soyları azalmaya başladığından, fil Hindistan’da da pahalıdır. Hele sirklerdeki fil dövüşlerinde kullanılan erkek filler ateş pahasıdır. Evcilleştirildikleri zaman pek ender olarak yavrularlar, dolayısıyla ancak ormanda yakalayarak fil sahibi olabilirsiniz. O yüzden de ele geçiren gözü gibi bakar hayvanına; nitekim Bay Fogg, Hintli’ye filini kiralamak istediği an adam, “kesinlikle hayır” dedi*” (Onaran, 2011:56).

Kaynak metindeki “*extrêmement recherchés*” ifadesi Çev.1’de “*çok aranan*” biçiminde kaynak metne sadık bir ifadeyle aktarılırken, Çev.2’de aynı ifade çok pahalı, fiyatı çok yüksek anlamlarında kullanılan “*ateş pahası*” deyimiyile yaratım yapılarak verilmiştir. Anlaşılabilirliği zorlaştıracağını düşünmemekle beraber akıcı ve etkili bir tercih ile anlamın ifade edildiğini söyleyebiliriz.

Kaynak metinde yer alan “*l’objet de soins extrêmes*” ifadesi Çev.1’de aslına sadık kalarak “*onlara çok iyi bakılır*” biçiminde ifade edilirken, Çev.2’de çok değer vermek anlamında kullanılan “*gözü gibi bakmak*” deyimiyile yeniden yaratım yapılarak ifade edilmiştir. Hedef okuyucunun “*gözü gibi bakmak*”_deyimini bildiğini varsaydığımızda her iki çevirinin de anlamı hedef okura eksiksiz verdiği düşünülebilir. Anlamsal eşdeğerlik her iki çeviri metninde de sağlanmıştır.

(21) “*Fogg insista et offrit de la bête un prix excessif, dix livres(250F) l’heure. Refus. Vingt livres? Refus encore. Quarante livres? Refus toujours. Passepartout bondissait à chaque*

surenchère, mais l'Indien ne se laissait pas tenter" (Verne, 1995:77).

"Mr. Fogg ısrar etti ve saatine on sterlin (250 Frank) gibi hayvan için çok yüksek bir fiyat teklif etti. Adam yine reddetti. Yirmi sterlin? Yine hayır cevabı alındı. Kırk sterlin? Bu teklif de reddedildi. Passepartout her yeni teklifte yerinden zıplıyordu. Hint ikna olmayacak gibi görünüyordu" (Meral, 2015:92).

"Fogg ısrar etti ve hayvan için, saat başına on sterlin gibi müthiş bir ücret önerdi. Cevap, hayır. Yirmi sterlin? Olmaz. Kırk sterlin? Yine olmaz. Fiyat arttırıldıkça Passepartout hop oturup hop kalkıyordu. Hintli'ye Nuh diyor peygamber demiyordu" (Onaran, 2011:57).

Kaynak metinde "refus" ifadesini Çev.1'de çevirmen aslına uygun olarak "reddetti" biçiminde aktarmıştır. Çev.2'de ise "hayır" biçiminde vermiştir. Metinsel bağlamda anlamsal bütünlüğü sağlamaktadır. Değiştirme uygulamasıyla anlam ifade edilmiştir.

Kaynak metinde yer alan "*Passepartout bondissait à chaque surenchère, mais l'Indien ne se laissait pas tenter*" cümlesi Çev.1'de kaynak metne sadık kalarak aktarılmış, "*Passepartout her yeni teklifte yerinden zıplıyordu*" biçiminde sözcüklerin ilk anlamı kullanılarak aktarılmıştır. Çev.2'de hedef dilde yine deyimlerden yararlanılarak kaynak dildeki sözcüklerden bağımsız ifadelerle anlam verilmiştir. "Öfkesinden yerinde duramaz olmak" (Aksoy,1988:859) anlamında kullanılan "hop oturup hop kalkmak" ve "kanı ve düşüncelerini bir türlü değiştirmez, söylediklerinde direnir" anlamlarına gelen (Aksoy,1988:981) "Nuh diyor peygamber demiyor" deyimleri kullanılarak yaratım yapılmıştır. Cümleler kaynak metinden hedef metne özgün bir biçimde aktarılmıştır. Yaratım ifadeleri doğru tercih edilmiş ve deyimlerden yararlanılmıştır. Fakat her iki deyim de hedef okuyucu düzeyine göre anlaşılabilirlik açısından zor olduğu kabul edilebilir. Bu yüzden yaratım ifadeleri yerinde olmasına rağmen soyut ve değişmeceli anlamlara sahip olmalarından dolayı anlaşılabilirliği zorlaştırabileceğinden, sadık çeviri tercih edilebilir düşüncesindeyiz.

(22) "*Phileas Fogg, sans s'animer en aucune façon, proposa alors à l'Indien de lui acheter sa bête et lui en offrit tout d'abord mille livres (25 000F)*" (Verne, 1995: 77).

“*Phileas Fogg hiç heyecana kapılmadan, Hint’e bineğini satın almayı teklif etti ve ilk önce bin sterlin (25.000Frank) önerdi*” (Meral, 2015:92).

“*Phileas Fogg, hiç istifini bozmadan, bu sefer Hintli’nin hayvanını satın almaya karar verdi ve bu iş için ilk elde bin sterlin önerdi*” (Onaran, 2011:57).

Kaynak metindeki “*sans s’animer en aucune façon*” (herhangi bir hareket olmaksızın) ifadesi Çev.1’de aşırı derecede heyecan, coşku duymak anlamlarına gelen “*heyecana kapılmak*” deyimini kullanılarak, Çev.2’de aldırış etmemek anlamında kullanılan “*istifini bozmamak*” deyimini ile bir yaratım yapılarak ifade edilmiştir. Her iki çeviride de yaratım yapıldığı görülmektedir. Çev.1’de hedef kitle için daha açık sözcüklerle ifade aktarıldığı düşünülebilirken, Çev.2’de hikâyeyi okuyan yaş grubu için deyim kullanımının çeviriyi açıklıktan uzaklaştırarak, anlaşılabilirliği zorlaştırabileceği düşüncesindeyiz.

(23) “*Quant à Passepartout, posté sur le dos de la bête et directement soumis aux coups et aux contrecoups, il se gardait bien, sur une recommandation de son maitre, de tenir sa langue entre ses dents, car elle eût été coupée net*” (Verne, 1995:79).

“*Passepartout’ya gelince, filin sırtına oturmuş, doğrudan sarsıntılara maruz kalıyordu. Efendisinin tavsiyesi üzerine dilini dişlerinin arasına sokmamaya gayret ediyordu, çünkü ani bir hareketle dişleriyle dilini ısırabilirdi*” (Meral, 2015:95).

“*Passepartout’ysa hayvanını sırtına yerleştiği için sarsıntıları dolaysız hissediyor, ama efendisi çenesini tutmasını buyurduğundan, ağzını açıp tek laf etmiyordu*” (Onaran, 2011:59).

Kaynak metindeki “*directement soumis aux coups*” ifadesi Çev.1’de “*doğrudan sarsıntılara maruz kalıyor*” biçiminde kaynak metne sadık bir aktarım yapılarak verildiği, Çev.2’de ise “*sarsıntıları dolaysız hissediyor*” biçiminde farklı sözcükler kullanılarak bir yaratım yapıldığı görülmektedir. Her iki çeviri anlamı doğru vermektedir yalnız çevirmenler tarafından metnin akışına uygun farklı sözcükler tercih edilmiştir.

Kaynak metinde yer alan “*tenir sa langue entre ses dents*” ifadesi, Çev.1.’de “*dilini dişlerinin arasına sokmamaya*” biçiminde bir aktarım yapılarak verilmiştir. Kaynak metinde de filin sırtında hissettiği sarsıntılardan dolayı dilini ısırması tavsiye edilmektedir. Çev.2’de “*efendisi çenesini tutmasını buyurduğundan*”

biçimindeki ifade için çevirmen tarafından fazla yorum yapıldığı, gerçekte bu cümlede efendisinin ona bir tavsiyede bulunduğu görülmektedir. Bu doğrultuda anlamsal eşdeğerliliğin sağlanmadığını da söyleyebiliriz. Burada çevirmen yeniden yaratım yaparak cümleyi ifade etme yoluna gitmiştir.

(24) “*Sir Francis Cromarty dormit lourdement comme un brave militaire rompu de fatigues” (Verne, 1995:81).*

“*Sör Francis Cromarty, yorgunluktan iflahı kesilmiş iyi yürekli bir asker gibi ağır bir uyku çekti.” (Meral, 2015:98)*

“*Sir Francis Cromarty, yorgunluktan turşusu çıkmış yiğit bir asker gibi deliksiz uyudu” (Onaran, 2011:61).*

Kaynak metindeki “*dormit lourdement*” (*ağır bir biçimde uyku çekti*) ifadesi Çev.1’de kaynak metindeki anlamı veren “*ağır bir uyku*” sıfat tamlamasıyla aktarılmıştır. Çev.2’de “*deliksiz uyudu*” biçiminde yine belirteç göreviyle kullanılan “*deliksiz*” sözcüğüyle bir yaratım yapılarak verilmiştir.

Kaynak metindeki “*rompu de fatigues*” ifadesi, Çev.1’de gücünü tüketmek anlamında kullanılan “*yorgunluktan iflahı kesilmiş*” deyimini ile Çev.2’de çok yorulmak, iyice ezilmek, parçalanmak anlamlarına gelen “*yorgunluktan turşusu çıkmış*” deyimini ile yaratımda bulunulmuştur. Dolayısıyla, her iki çevirmenin de bir yaratıma başvurduğunu görmekteyiz. Her iki çevirmen de anlaşılabilirliği kolaylaştıracak hedef dilin kültürüne uygun deyimlerden yararlanmışlardır. Her iki çevirinin de anlama ve hedef metin geleneğine yakın çeviriler olduğunu söyleyebiliriz. Bu yüzden kabul edilebilir çevirilerdir. Metne sadık kalınmamış hedef kültürde daha iyi anlaşılması ve ifade edilmesi amacıyla hedef kültüre ait deyimlerden yararlanılmıştır. Aynı zamanda da kullanılan deyimlerin birer yerelleştirme örnekleri olduğunu da söyleyebiliriz.

(25) “*En tout cas, il n’avait fait jusqu’alors aucune rencontre fâcheuse, et le voyage semblait devoir s’accomplir sans accident, quand l’éléphant, donnant quelques signes d’inquiétude, s’arrêta soudain” (Verne, 1995:82).*

“*Buraya kadar hiçbir kötü durumla karşılaşılmamıştı ve yolculuk sorunsuz son bulacak gibi görünüyordu ki fil huzursuzlanıp aniden durdu” (Meral, 2015:98).*

“Şimdiye kadar tatsız bir olayla karşılaşmamışlardı. Yolculuğu kazasız belasız atlatacaklarını sandıkları sırada, fil birkaç tedirginlik belirtisinden sonra zınk diye durdu” (Onaran, 2011:61).

Kaynak metindeki “*sans accident*” ifadesi Çev.1’de “*sorunsuz*” biçiminde sözcüğün anlamının dışında bir sözcük tercih edilmiş ve yeni bir yaratım yapılmıştır. Çev.2’de ise “*kazasız belasız*” biçiminde hedef dilin kültürüne uygun olarak verilmiştir. Kaynak metinde kullanılan sözcüğün gerçek anlamıyla anlam aktarılmıştır.

Kaynak metindeki “*s’arrêta soudain*” ifadesi için Çev.1’de kaynak metne sadık kalınarak “*aniden durdu*” biçiminde bir aktarım yapılırken, Çev.2’de “*birden bire durmak*” (Aksoy,1988:1143) anlamında “*zınk diye durdu*” deyimini tercih edilerek sözcüğün anlamı dışında yeni bir ifade kullanılmış, yeni bir üretim yapılmıştır. Bu deyim anlamını bilmeyen hedef metin okuyucuları için anlaşılabilirlikten uzak bir çeviri olmuştur diyebiliriz.

(26) “*Dans la plus grande partie de l’Inde, répondit Sir Francis Cromarty, ces sacrifices ne s’accomplissent plus, mais nous n’avons aucune influence sur ces contrées sauvages, et principalement sur ce territoire du Bundelkund*” (Verne, 1995:85-86).

“Hindistanın büyük bir kısmında bu tür kurban etme adetleri kaldırıldı, ama bu vahşi bölgelerde ve özellikle de Bundelkhand topraklarında hiç nüfusumuz yok maalesef, diye cevap verdi, Sör Francis Cromarty” (Meral, 2015:102).

“Hindistan’ın büyük kesiminde bu türlü kurban törenleri yok artık, diye karşılık verdi Sir Francis Cromarty, ancak bazı vahşi bölgelere, özellikle Bundelkund iline hiç mi hiç söz geçiremiyoruz” (Onaran, 2011:64).

Kaynak metinde geçen “*nous n’avons aucune influence sur*” (*hiç etkimiz yok*) ifadesi Çev.1’de etkili olmak anlamında “*nüfusumuz yok*” biçiminde bir ifadeyle aktarılmıştır. Aslında sözcüğün hedef metinde “*nüfus*” değil “*nüfuz*” biçiminde yer alması gerekmektedir. Çev.2’de kaynak metindeki cümleden yola çıkılarak, “*söylediğini yaptırmak*” (Aksoy,1988:1045) anlamında kullanılan “*söz geçiremiyoruz*” biçiminde bir yaratım ile ifade edilerek anlam verilmiştir. Hedef kitlede her iki ifadenin de anlaşılabilirliği zorlaştırabileceği gözlemlenebilmektedir.

Eşdeğer ifadeler tercih edilmiş, değiştirme uygulamasından yararlanılarak anlam aktarımı yapılmıştır.

(27) “*Ce brave Indou donna alors quelques détails sur la victime. C’était une Indienne d’une beauté célèbre de race parsie, fille de riches négociants de Bombay” (Verne, 1995:88).*

“*Bu cesur Hindu kurban edilecek kadın hakkında bazı bilgiler verdi. Parsi kökenli, Bombay’ın zengin tüccarlarından birinin kızı ve güzelliğiyle bilinen bir Hint’i” (Meral, 2015:106).*

“*Ve sonra, bu yiğit Hint delikanlısı, kadın konusunda biraz bilgi verdi. Bombaylı zengin tüccarlardan birinin Parsi ırkından gelen, güzelliği dillere destan kızydı bu” (Onaran, 2011:66).*

Kaynak metindeki “*victim*” sözcüğü “*mağdur*” anlamındadır. Çev.1.’de “*kurban edilecek kadın*” biçiminde açıklayıcı bir niteleme sıfatıyla yapılmış bir yaratım söz konusudur. Burada çevirmen ekleme uygulaması ile anlamı aktarmıştır. Çev.2’de ise çevirmen bu sözcüğe karşılık sadece “*kadın*” sözcüğü kullanmayı tercih etmiştir. Çevirmenin burada değiştirme uygulamasını kullandığını söyleyebiliriz.

Kaynak metinde yer alan “*une beauté célèbre*” ifadesi için Çev.1’de “*güzelliğiyle bilinen*” biçiminde kaynak metne sadık kalarak sözcüğün aktarımı yapılmıştır. Çev.2’de ise “*aşırı niteliği her yerde anlatılır olmak*” (Aksoy,1988:723) anlamında kullanılan “*dillere destan*” deyimini ile kaynak metindeki etkinin hedef metinde de etkisini artırmak amacıyla yeni bir yaratım tercih edilmiştir. Kabul edilebilirlik ve yeterlik açısından uygun bir tercih olmuştur.

(28) “*Suivant leur habitude, ces Indiens devaient être plongés dans l’épaisse ivresse du “hang”-opium liquide, mélangé d’une infusion de chanvre-, et il serait peut-être possible de se glisser entre eux jusqu’au temple*” (Verne, 1995:89).

“*Kalabalık sarhoş olup uykuyadaldığında kapılardan birini kullanarak içeri mi girilmeliydi yoksa duvarlardan birine delik mi açılmalıydı?” (Meral, 2015:106)*

“*Bütün alay körkütük sarhoşlar gibi deliksiz bir uykuya daldığı zaman kapılardan birinden mi girmeliydiler, yoksa duvarda bir delik mi açmalıydılar?” (Onaran, 2011:67)*

Kaynak metinde yer alan “*l’épaisse ivresse*” ifadesi Çev.1’de “*şarhoş olup*” biçiminde aktarılmıştır. Çev.2’de ise kendini bilmeyecek kadar sarhoş anlamında kullanılan “*körkütük sarhoş*” deyimini ile yapılan bir yaratım söz konusudur.

Kullanılan deyimimin kaynak dildeki anlamı karşıladığını fakat “körkütük” sözcüğünün anlamını bilmeyen hedef kitle okuyucuları için anlamı zorlaştırabileceğini söyleyebiliriz. Çevirmen aynı zamanda “körkütük” sözcüğü ile ekleme uygulamasını da kullanmıştır.

(29) “*Le Parsi ne s’avança pas plus loin. Il avait reconnu l’impossibilité de forcer l’entrée du temple, et il ramena ses compagnons en arrière*” (Verne, 1995:90).

“*Parsi genç daha ileri gitmedi. Tapınağın girişini zorlamanın mümkün olmadığını anlamıştı ve yol arkadaşlarını geri çevirdi*” (Meral, 2015:108).

“*Parsi delikanlısı olduğu yere çakılıp kaldı. Tapınağın kapısını zorlamanın hiçbir işe yaramayacağını anlamıştı, arkadaşlarını alıp geri çekildi*” (Onaran, 2011:68).

Kaynak metindeki ilk cümle Çev.1’de kaynak metne sadık kalarak aktarılmıştır. Çev.2’de değiştirilmeden bir yerde uzun süre hareketsiz bir biçimde kalmak anlamında kullanılan “çakılıp kalmak” deyimini kaynak metindeki bir cümleden yorum yapılarak hedef dilde yeni bir ifade ile anlam üretilmiştir. Deyimsel ifadeler soyut olduğundan anlaşılabilirliği olumsuz yönde etkileyebilecektir.

(30) “*La nuit était sombre. La lune, alors dans son dernier quartier, quittait à peine l’horizon, encombré de gros nuages. La hauteur des arbres accroissait encore l’obscurité*” (Verne, 1995:91).

“*Gece karanlıktı. Hilal şeklinde olan ay iri bulutların bulunduğu ufuktan neredeyse hiç kımıldamıyordu. Ağaçların uzunluğu etrafı daha da karanlıklaştırılmıştı*” (Meral, 2015:110).

“*Ortalık zifiri karanlıktı. On dördündeki ay, az önce kocaman bulutlarla kaplı ufukta yitip gitmişti. Ulu ağaçlar karanlığı daha da arttırıyordu*” (Onaran, 2011:69).

Kaynak metinde yer alan “*la nuit était sombre*” ifadesini Çev.1’de çevirmen anlamı kaynak metne sadık kalarak aktarmayı tercih etmiştir. Çev.2’de çevirmen kaynak metne sadık kalmadan serbest çeviri yapmış, çok karanlık anlamında kullanılan “*zifiri karanlık*” deyimini ile kaynak metindeki sözcüğün yerine yeni bir ifade kullanmıştır. Bu deyimini hikâye okuyucularının bilemeyeceği kansısıyla yerinde bir yaratım yapılmadığı düşüncesindeyiz. Fakat anlamsal eşdeğerlik bakımından uygun bir deyim olduğunu söyleyebiliriz.

Kaynak metindeki “*la hauteur des arbres*” ifadesini aktarırken Çev.1’de çevirmen “*ağaçların uzunluğu*” biçiminde kaynak metne sadık kalarak anlam aktarımı yapmayı tercih etmiştir. Çev.2’de ise “*ulu ağaçlar*” biçiminde anlam, şiirsel bir ifadeyle yaratım yapılarak verilmiştir. Düşsel ögeler kullanılarak hedef alıcıda etkiyi arttırmak amaçlanmıştır.

(31) “*Passepartout, qui cherchait vainement un magasin de nouveautés, comme s’il eût été dans Regent-street à quelques pas de Farmer et Co., ne trouva que chez un revendeur, veux juif difficultueux, les objets dont il avait besoin, une robe en étoffe écossaise, un vaste manteau, et une magnifique pelisse en peau de loutre qu’il n’hésita pas à payer soixante-quinze livres (1875F)” (Verne, 1995:98).*

“*Sanki Farmer ve Co.’nun birkaç adım ilerisinde bulunan Regent Street’teymiş gibi son moda eşyalar satan bir mağaza arayıp bulamayan Passepartout, ihtiyacı olan eşyaları, yani İskoç kumaşından bir elbiseyi, geniş bir mantoyu ve hiç pazarlık etmeden yetmiş beş sterlin (1875 Frank) verdiği samur kürkü ikinci el eşyalar satan yaşlı ve huysuz bir Yahudi’nin mağazasında bulabildi” (Meral, 2015:118).*

“*Passepartout, Regent street’deki Farmer ve Ortakları mağazasından birkaç adım ötedeymiş gibi, en son yenilikleri bulunduran mağazaları boşuna aradı durdu ve aradıklarını, kılı kırk yaran bir eskici Yahudi’de bulabildi ancak; İskoç kumaşından bir entariyle bir pelerin ve bir susamuru kürküne, gözünü kırpmadan, yetmiş beş sterlin verdi” (Onaran, 2011:75).*

Kaynak metinde geçen “*veux juif difficultueux*” ifadesini Çev.1’de çevirmen kaynak metne sadık kalarak “*yaşlı ve huysuz*” biçiminde kaynak metinde yer alan sözcüklerin anlamını aktararak vermeyi tercih etmiştir. Çev.2’de ise çevirmen, “*çok dikkatle, en küçük ayrıntılarına kadar titizce incelemek*” (Aksoy, 1988:928) anlamlarında kullanılan “*kılı kırk yarmak*” deyimini kullanarak kaynak metinden farklı sözcükler tercih etmiş ve yeniden oluşum gerçekleştirmiştir. Çevirmen, Çev.1’de cümlelerin söz dizimine hiç dokunmadan anlamı aktarmıştır. Çev.2’de ise çevirmen hedef dilde cümleleri bölerek çevirme yolunu tercih etmektedir “*kılı kırk yarmak*” deyimini hedef metin okuyucularının bilemeyeceğini düşünerek uygun bir tercih olmadığını söyleyebiliriz. Burada kaynak metne sadık bir anlatımın tercih edilmesinin daha uygun olacağı düşüncesindeyiz.

Kaynak metindeki “*il n’hésita pas à payer*” cümlesinin Çev.1’de “*hiç pazarlık etmeden*” biçiminde aktarıldığını, Çev.2.’ de ise çevirmen tarafından kaynak metindeki cümlenin anlamına bağlı kalınarak “*duraksamadan, uzun boylu düşünmeden*” (Aksoy, 1988: 821) anlamlarında kullanılan “*gözünü kırpmadan*” deyimini ile yaratım yapıldığını görmekteyiz. Oysaki çocukların böyle bir yaratımla hikâyeyi takip etmesi ve anlaması zorlaşabilmektedir. Her iki çevirmen de “*hiç tereddüt etmeden ödedi*” biçimindeki ifadeyi farklı sözcükler tercih ederek aktarmıştır. Deyimin anlamı bilindiği takdirde her ikisi de kabul edilebilirlik ve yeterlik açısından uygun çevirilerdir. Değiştirme uygulaması her iki çevirmen tarafından kullanılmıştır.

(32) “*Elle parlait l’anglais avec une grande pureté, et le guide n’avait point exagéré en affirmant que cette jeune Parsie avait été transformée par l’éducation*” (Verne, 1995:99).

“*Kusursuz bir İngilizce konuşuyordu ve genç Parsi eğitimin onu değiştirdiğini söylediğinde abartmamıştı*” (Meral, 2015:119).

“*İngilizce’yi anadili gibi konuşmaktaydı ve bu genç Parsi güzelinin aldığı eğitimle tepeden turnağa değiştiğini söyleyen Parsi delikanlısı sadece gerçeği dile getirmişti*” (Onaran, 2011:76).

Kaynak metindeki “*avec une grande pureté*” ifadesi Çev.1’de “*kusursuz*” biçiminde aktarılmıştır. Çev.2’de sözcük anlamının dışında kullanılan bir sözcük olan “*anadili*” sözcüğü kullanılarak yeniden yaratım yapılmıştır. Her iki çeviride kabul edilebilir ve uygun çevirilerdir. “*Pureté*” sözcüğü “*katkısız, arı*” anlamlarına gelen bir sözcüktür.

Biçimini değiştirmek, dönüştürmek anlamlarına gelen “*transformer*” eylemi Çev.1’de kaynak metinde kullanılan sözcüğün anlamıyla yani “*değiştirmek*” biçiminde ifade edilmiştir. Çev.2’de, “*baştan aşağı*” (Aksoy,1988:1071) anlamında kullanılan “*tepeden turnağa*” deyimiyile karşılanmış, yeni bir yaratım yapılmıştır. Çevirmenin böyle bir yaratım yapması metnin çeviri kokmamasını sağlarken, hedef kitle için de anlaşılabilirliği zorlaştırabilmektedir. .

(33) “*Le Parsi avait, en effet, risqué volontairement sa vie dans l’affaire de Pillaji, et si, plus tard, les Indous l’apprenaient, il échapperait difficilement à leur vengeance*” (Verne, 1995:99).

“Genç Parsi bile isteye Pillaji olayında hayatını tehlikeye atmıştı ve daha sonra Hindular bunu öğrenirse onların gazabından kurtulması biraz zordu” (Meral, 2015:119).

“Parsi delikanlısı, Pillaji tapınağında canını gerçekten tehlikeye atmıştı ve Hindular sonradan bunu öğrenirlerse hali haraptı” (Onaran, 2011:76).

Kaynak metindeki “*il échapperait difficilement à leur vengeance*” (Onların intikamından zor kaçardı.) cümlesi Çev.1’de kaynak metne sadık bir aktarım yapılarak ifade edilmiştir. Bu cümledeki anlam sözcüklerin ilk anlamlarıyla aktarılmıştır. Çev.2’de ise çevirmen kaynak dildeki cümlenin anlamını yorumlayarak, perişan olmak, bitkin düşmek, sağlığı bozuk olmak, durumu iyi olmamak anlamlarına gelen “*hali harap olmak*” deyimini kullanmayı tercih etmiştir. Bu tercihin hedef okuyucu tarafından kolay anlaşılamayacağını düşünmekteyiz. Deyimlerde yer alan bazı sözcükler hedef okuyucu için anlamı zorlaştırabilecek düzeydedir. Bu yüzden çevirmen daha anlaşılır bir deyim olan “*perişan olmak*” deyimini tercih ederek anlam aktarımını gerçekleştirebilirdi.

(34) “*Et si Passepartout eût été moins préoccupé de son affaire, il aurait aperçu, dans un coin du prétoire, le détective, qui suivait le débat avec un intérêt facile à comprendre,- car à Calcutta, comme à Bombay, comme à Suez, le mandat d’arrestation lui manquait encore!*” (Verne, 1995:109)

“*Passepartout bu meseleye kendini kaptırmış olmasaydı, mahkeme salonunun bir köşesinde anlaşılması kolay bir ilgiyle tartışmaları takip eden müfettişi fark ederdi; çünkü tıpkı Bombay’da ve Süveyş’te olduğu gibi Kalküta’da da tutuklama emri eline geçmemişti!*” (Meral, 2015:132)

“*Ve Passepartout kendi derdine düşmemiş olsaydı, yargılama salonunun bir köşesinde, anlaşılması kolay bir ilgiyle davayı izleyen polis hafiyesini görebilecekti- tahmin edeceğiniz gibi, Bombay’a, Süveyş’e gelemeyen tutuklama belgesi, Kalküta’ya da gelmemişti daha*” (Onaran, 2011:85)

Kaynak metindeki “*Passepartout eût été moins préoccupé de son affaire*” cümlesi her iki çeviride de deyimlerle ifade edilmiştir. Çev.1’de bir şeyin etkisinden kurtulamayacak duruma düşmek, ona kendini çok vermek anlamında kullanılan “*kendini kaptırmak*” deyimi tercih edilirken, Çev.2.’de kendi sıkıntısından kurtulmaya çalıştığı için başka bir şeyle uğraşamaz olmak anlamına gelen “*kendi derdine düşmek*” deyimi tercih edilerek hedef dilde yerelleştirme ile yaratım

yapılmıştır. Hedef dilde anlaşılır ve kabul edilebilir bir nitelikte aktarım yapıldığını söyleyebiliriz.

(35) “*Phileas Fogg, aussi maître de lui que si cette condamnation ne l’eût pas concerné, n’avait pas même froncé le sourcil*” (Verne, 1995:110).

“*Bu ceza kendisiyle ilgili değilmiş gibi Phileas Fogg’un özgüveni yerindeydi, kaşlarını bile çatmamıştı*” (Meral, 2015:133).

“*Phileas Fogg’sa, cezaya çarptırılan kendisi değilmiş gibi, kılını bile kıpırdatmamıştı*” (Onaran, 2011:86).

Kaynak metindeki “*cette condamnation ne l’eût pas concerné, n’avait pas meme froncé le sourcil*” (bu suçlama onu ilgilendirmede, hatta kaşlarını bile çatmadı) cümlesi, Çev.1’de çevirmen tarafından hedef metinde anlamın çevirisi yapılarak aktarılmıştır. Çev.2’de ise bir durum karşısında en küçük bir tepki bile göstermemek, ilgisiz kalmak, harekete geçmemek. Anlamlarında kullanılan “*kılını bile kıpırdatmamak*” deyimini ile sözlük anlamının dışında bir yaratımla ifade edilmiştir. Her iki çeviride uygundur anlamı doğru bir biçimde vermektedir. Hedef okuyucu için deyimini anlaşılabilirliği zorlaştırdığını göz önüne alacak olursak Çev.1’in hikâyeyi okuyan yaş grubu çocukları için daha kolay anlaşılır olabileceğini söyleyebiliriz. “8 numaralı” çeviride de “*kılını kıpırdatmamak*” deyimini kullanılmıştır. Her iki çeviride de kullanılan deyimlerin anlamı ve akışı zorlaştırabileceğini düşünüyoruz.

(36) “*Mais, au moins, qu’ils rendent les souliers! s’écria Passepartout avec un mouvement de rage*” (Verne, 1995:111).

“*En azından ayakkabılarımı iade etsinler! diye haykırdı Passepartout öfkeyle*” (Meral, 2015:134).

“*Bari pabuçlarımı versinler! diye bağırdı öfkесinden deliye dönen Passepartout*” (Onaran, 2011:86).

Kaynak metindeki “*avec un mouvement de rage*” (öfkeli bir hareketle) ifadesi Çev.1’de anlamın çevirisi yapılmış, “*öfkeyle*” biçiminde kaynak metne sadık kalınarak aktarılmıştır. Çev.2’de bir şeye çok kızmak, çok öfkelenmek ya da bir şeye çok sevinmek anlamlarında kullanılan “*öfkесinden deliye dönmek*” biçiminde yorumlanmış ve hedef dilde sık kullanılan bir deyim kullanılarak ifade edilmiştir.

Dolayısıyla anlamsal düzeyde herhangi bir sıkıntı oluşturmamaktadır. Anlamsal eşdeğerliğin de sağlandığını söyleyebiliriz.

(37) *“Le gueux! s’écria-t-il, il part! Deux mille livres sacrifiées! Deux mille livres sacrifiées! Prodiges comme un voleur! Ah! Je le filerai jusqu’au bout du monde s’il le faut; mais du train dont il va, tout l’argent du vol y aura passé!”* (Verne, 2011:112)

“Alçak! diye haykırdı. Şuna bak, gidiyor! İki bin sterlin feda etti! Savurgan hırsız! Ah! Gerekirse onu dünyanın öbür ucuna kadar takip edeceğim! Ama bu hızla hırsızlıktan elde ettiği bütün parayı harcamış olacak!” (Meral, 2015:134-135)

“Vay alçak herif vay! diye bağırdı, gidiyor! İki bin sterlini gık demeden gözden çıkardı. Tam bir hırsız gibi eli açık hınzırın! Yoo, gerekirse dünyanın öbür ucuna dek izleyeceğim onu; ama bu gidişle, çaldığı paralar kısa bir süre sonra suyunu çekeceğe benzer!” (Onaran, 2011:87)

Kaynak metinde yer alan *“le gueux!”*(*alçak*) ünlem ifadesi Çev.1’de sadece sözcüğün kaynak dildeki anlamıyla *“alçak”* biçiminde, Çev.2’de ise yorumlanarak *“vay alçak herif vay!”* biçiminde bir ifadeyle aktarım tercih edilmiştir. Çev.2’de çevirmen ekleme uygulamasından yararlanmış. Ayrıca bu ifadenin bir yerelleştirme örneği olduğunu da söyleyebiliriz.

Kaynak metindeki *“deux mille livres sacrifiées!”*(*iki bin lira feda edildi*) cümlesi Çev.1’de sözcüğün bire bir anlamıyla aktarılmıştır. Çev.2’de, *“bir davranış karşısında hiç sesini çıkarmamak”* (Aksoy,1988:794) anlamında kullanılan *“gık demeden”* deyimini kullanılarak *“gık demeden gözden çıkardı”* biçiminde iki deyim kullanılarak aktarılmıştır. Ayrıca bir şeyden vazgeçmek ve yokluğuna razı olmak anlamlarına gelen *“gözden çıkarmak”* deyimini de tercih edilerek yaratım yapılmıştır.

Kaynak metindeki *“l’argent du vol y aura passé”* ifadesi Çev.1’de *“harcamış olacak”* biçiminde aktarılmıştır. Çev.2’de tükenmek, bitmek anlamında *“suyunu çekmek”* deyimini ile yeniden yaratım yapılmıştır. Çev.1’de çevirmenin kaynak dilden kopamadığını söyleyebiliriz. Çev.2’de ise çevirmen özgür bir ifade tarzıyla yeni bir yaratıma başvurmuştur. Hedef dil okuyucularının deyim anlamını bilmesi anlaşılabilirliği kolaylaştıracaktır.

(38) *“Donc, se répétait Fix pendant ces longues heures qu’il passait dans sa cabine, donc, ou le mandat sera à Hong-Kong, et j’arrête mon homme, ou il n’y sera pas, et cette fois il faut à tout*

prix que je retarde son départ! J'ai échoué à Bombay, J'ai échoué à Calcutta! Si Je manque mon coup à Hong-Kong, je suis perdu de réputation! Coûte que coûte, il faut réussir. Mais quel moyen employer pour retarder, si cela est nécessaire, le départ de ce maudit Fogg?" (Verne, 1995:116)

"Bu yüzden, tutuklama emrini Hong-Kong'da bulacağım ve adamımı tutuklayacağım ya da emir gelmiş olmayacak ve o zaman ne pahasına olursa olsun onun yola çıkmasını geciktirmem gerekecek! Bombay'da başaramadım, Kalküta'da başaramadım! Hong-Kong'da da başaramazsam rezil olurum! Ne olursa olsun başarmam lazım. Fakat gerekirse bu kahrolası Fogg'un yola çıkmasını nasıl geciktirebilirim?" diye tekrarlayıp duruyordu Fix kamarasında geçirdiği uzun saatler boyunca" (Meral, 2015:140).

"Demek ki," diye düşünüyordu Fix kamarasında geçirdiği bitmez tükenmez saatler boyunca, "ya tutuklama belgesi Hong Kong'a gelir ve ben adamımı tutuklarım; ya da gelmez, o zamansa, ne yapıp eder hareketini geciktiririm! Bombay'da elim böğrümde kaldı, Kalküta'da da öyle! Hong Kong'da da tutturamazsam, hapı yuttum demektir! Öyleyse her ne pahasına olursa olsun başarmalıyım, iyi ama bu yola başvurmak zorunda kalırsam, nasıl edip de hareketini geciktirmeli şu lanet Fogg'un." (Onaran, 2011:90)

Kaynak metinde yer alan "échouer" fiilinin anlamı Çev.1'de sözcüğün ilk anlamıyla sözcüğü sözcüğüne aktarım yapılarak verilmiştir. Çev.2'de, "iş yapamaz duruma düşmek" (Aksoy,1988:755) anlamında kullanılan "eli böğründe kalmak" deyimini ile yeniden yaratım yapılarak hedef dilde metnin çeviri kokmamasını sağlamıştır diyebiliriz. Hedef metine ait bir çeviri duygusu vermektedir.

Kaynak metinde "je suis perdu de réputation" ifadesi için Çev.1'de başına çok utanılacak bir durum gelmek anlamında kullanılan "rezil olmak" deyimini ile yapılmış bir yaratım tercih edilmiş, Çev.2'de ise "çok kötü bir duruma düşmek" (Aksoy,1988:841) anlamında kullanılan "hapı yutmak" deyiminiyle yeniden yaratım yapılmıştır. Bu çeviri karşısında hedef okuyucu kendini yabancılaşmış hissetmez. Böyle bir çeviri hedef kitle için anlaşılır olduğu takdirde okuduğu metni kendine daha çok mal etmesini sağlar.

(39) *"Quand il était maniable, le capitaine faisait établir la voile. Le Rangoon, gréé en brick, navigua souvent avec ses deux huniers et sa misaine, et sa rapidité s'accrut sous la double action de la vapeur et du vent. C'est ainsi que l'on prolongea, sur une lame courte et parfois très fatigante, les côtes d'Annam et de Cochinchine"* (Verne, 1995:123).

“Çift direkli olan Rangoon iki gabya yelkeni ve mizana yelkeni açmış olarak yol aldı, hızı buharın ve rüzgarın çifte etkisiyle iyice yükseldi. Kısa ve bazen çok yorucu dalgalar üzerinde Annam ve Cochinchina kıyılarına bu şekilde gidildi” (Meral, 2015:149).

“İyice yükünü almış bulunan Rangoom, çoğunlukla gabya ve mizana yelkenleriyle yol aldı ve gerek buhar kazanlarının, gerekse yelkenlerin etkisiyle hızı arttı. Böylece Annam ve Koşinşin kıyılarını epey ter dökerek, adeta bıçak sırtında yürür gibi geçtiler” (Onaran, 2011:96).

Kaynak metinde yer alan “très fatigante” (çok yorucu) ifadesi için Çev.1’de “çok yorucu” biçiminde kaynak metne sadık kalarak sözcüğün ilk anlamıyla anlam aktarımı yapılmıştır. Çev.2’de ise, “zor bir iş üzerinde uğraşmak” (Aksoy,1988:1072) anlamında kullanılan “ter dökmek” deyimini ile kaynak metindeki tek bir sözcüğü yorumlayarak yeniden bir oluşum ile anlam ifade edilmiştir. Çev.2’de çevirmen kaynak metinde yer almamasına rağmen “bıçak sırtında yürür gibi” biçiminde bir benzetmeye de çevirisine ekleme yaparak yer vermeyi tercih etmiştir. Anlamı berraklaştırmak için bu ifade oluşturulmuştur. Çevirmenin kendini özgür hissederek kaynak metne bağlı kalmadığını söyleyebiliriz.

(40) “ C’était une perte de temps qui ne paraissait affecter Phileas Fogg en aucune façon, mais dont Passepartout se montrait extrêmement irrité. Il accusait alors le capitaine, le mécanicien, la Compagnie, et envoyait au diable tous ceux qui se mêlent de transporter des voyageurs” (Verne, 1995:124).

“Phileas Fogg’u hiç etkilemeyen ama Passepartout’yu son derece sinirlendiren bir zaman kaybıydı bu. O zaman Passepartout kaptanı, çarkçıyı, şirketi suçluyordu ve yolcu taşımakla uğraşan herkesi lanetliyordu” (Meral, 2015:150).

“Böylece yitirdikleri zaman Phileas Fogg’u hiç mi hiç etkilemiyor, buna karşılık Passepartout müthiş sinirleniyordu. O vakit hemen kaptanı, makineciyi, işletmeyi suçluyor, beceremeyecekleri işlere girişip yolcu taşımaya kalkışanları cehennemin dibine gönderiyordu” (Onaran, 2011:97).

Kaynak metinde pronom relatif ile kurulmuş olan cümle Çev.1’de kaynak metne sadık kalınarak ifade edilmiş, Çev.2’de iki cümle biçiminde ifade ayrılarak aktarılmış, Imperfait zamanda kurulan cümle Çev.1’de metne sadık kalınarak, aynı zamanla aktarılmıştır. Çev.2’de şimdiki zaman kipi kullanılarak zaman değişikliği yapılmıştır.

Kaynak metinde yer alan “*envoyer au diable*” ifadesi Çev.1’de “lanetlemek” biçiminde tek bir sözcükle yaratım yapılarak verilirken, Çev.2’de ise “çok uzak ve gidilmesi zor yer” (Aksoy,1988:679) anlamında kullanılan “*cehennemin dibine göndermek*” ifadesi ile yine bir yaratımla ifade edilmiştir. Her iki çeviride de yaratım yoluyla hedef dilde anlam verilmiştir. Anlaşılabilirlik ve kabul edilebilirlik açısından her iki ifadenin de uygun olduğunu söyleyebiliriz.

(41) “*Mrs. Aouda, qui s’entretint avec son compagnon de ce contretemps, le trouva aussi calme que par le passé*” (Verne, 1995:128).

“*Bu gecikmeyle ilgili yol arkadaşıyla konuşan Mrs. Auda onu eskisi kadar sakin buldu*” (Meral, 2015:155).

“*Yol arkadaşıyla kötü hava hakkında hoşbeş eden Bayan Auda, onu eskisi kadar sakin buldu*” (Onaran, 2011:100).

Kaynak metinde yer alan “*s’entretenir avec*” ifadesi Çev.1’de kaynak metne sadık bir anlam aktarımı yapılarak verilmiştir. Bu nedenle çevirmene, kaynak dilin kendisi üzerinde bir baskısı olduğu duygusunu vermektedir. Çevirmen hedef dilde sözcüklerin ilk anlamlarıyla anlamı aktarmaktadır. Çev.2’de sohbet etmek anlamında kullanılan “*hoşbeş etmek*” deyimini ile yeniden yaratım yapılmış ve hedef dilde anlamı etkili hale getirmek amaçlanmıştır. Sohbet etmek eylemini kullanarak da anlamı aktarabilecekken çevirmen deyim kullanmayı tercih etmiştir. Hedef okuyucu bu sayede okuma eylemi sırasında kendi dilindeki deyimleri ve anlatım inceliklerini de çeviri yoluyla da olsa öğrenme fırsatı yakalayabilecektir. Ayrıca deyim anlamının bilinmemesi halinde anlamı zorlaştırabilecek bir deyim olduğunu da söyleyebiliriz.

(42) “*Il ne comptait pas ses nausées, et, quand son corps se tordait sous le mal de mer, son esprit s’ébaudissait d’une immense satisfaction*” (Verne, 1995:128).

“*Mide bulantılarını saymıyor ve deniz tuttuğunda bedeninin kıvranmasını önemsemiyordu. Ruhu uçsuz bucaksız bir memnuniyetle neşeleniyordu*” (Meral, 2015:155).

“*Bulanan midesiyle uğraşmıyor, deniz tutmasıyla kıvranırsa sevinçten içi içine sığıyordu*” (Onaran, 2011:100).

Kaynak metinde geçen “*son esprit s’ébaudissait d’une immense satisfaction*” ifadesi Çev.1’de kaynak metne sadık bir aktarım ile “*ruhu uçsuz bucaksız bir memnuniyetle neşeleniyordu*” biçiminde aktarılırken, Çev.2’de “çok heyecanlanıp

sevinmek” (Aksoy,1988:868) anlamındaki “içi içine sığmamak” deyimiyile yaratım yapılarak ifade edilmiştir. Anlaşılrlık açısından herhangi bir zorluk barındırmayacak bir deyim olduğunu söyleyebiliriz.

(43) “*Cette tempête l'exaspérait, cette rafale le mettait en fureur, et il eût volontiers fouetté cette mer désobéissante!*” (Verne, 1995:128-129)

“*Bu fırtına onu deli ediyor, bu yağmurlu rüzgar çileden çıkarıyordu, başkaldıran bu denizi kırbaçlamak istiyordu*” (Meral, 2015:155-156).

“*Fırtına onu çileden çıkarıyor, sağanak cinlerini tepesine topluyordu, elinden gelse, bu söz dinlemez denizi bir temiz pataklardı*” (Onaran, 2011:100-101).

Kaynak metinde yer alan “*exaspérer*” sözcüğünün anlamı kızdırmak olmasına rağmen her iki çevirmen de farklı deyimlerle anlamı vermeyi tercih etmiştir. Çok kızdırmak anlamlarında kullanılan “*çileden çıkarmak*” ve “*deli etmek*” deyimleri ile yeniden yaratım yapılmıştır. Her iki çevirmen de kaynak metne sadık kalmayarak özgür çeviri yapmıştır. Kaynak metnin doğrudan etkisi altında kalmadan hedef dilde anlamın yaratım yoluyla ifade edildiğini söyleyebiliriz.

Kaynak metinde yer alan “*fouetter*” sözcüğü kırbaçlamak anlamında kullanılan bir sözcüktür. Çev.1’de “kırbaçlamak” biçiminde sözcüğün anlamı aktarılmış, Çev.2’de ise günlük konuşma dilinde yer alan bir sözcük olan “*pataklamak*” sözcüğüyle yaratım yapılmıştır. Çevirmen değiştirme uygulamasıyla aktarımı gerçekleştirmiştir. Kullanılma bu sözcüğü hedef okuyucu kitlesinin bilmediğini düşünürsek anlaşılmayı zorlaştırabilen bir ifade tercih edildiği sonucuna varabiliriz.

(44) “*Le gouvernement chinois a bien essayé de remédier à un tel abus par des lois sévères, mais en vain. De la classe riche, à laquelle l’usage de l’opium était d’abord formellement réservé, cet usage descendit jusqu’aux classes inférieures, et les ravages ne purent plus être arrêtés*” (Verne, 1995:136).

“*Çin hükümeti katı yasalarla bu istismarı önlemeye çalışsa da çabaları fayda vermedi. İlk zamanlar afyon imtiyaz sayılarak yalnızca zengin kesim tarafından kullanılırken daha sonra en alt sınıflara kadar yayıldı ve felaketlere engel olmak imkânsız hale geldi*” (Meral, 2015:166).

“*Çin hükümeti sert yasalarla bunun önünü almak istemiş, ama başa çıkamamıştı. Afyonu ilkin yalnız varlıklı sınıf kullanırken,*

sonradan bu iş alt tabakalara da bulaşmış ve bundan böyle kıyımın önü alınamamıştı” (Onaran, 2011:107).

Her iki çeviride anlamı doğru bir biçimde vermektedir. Kaynak metinde yer alan “*mais en vain*” ifadesi için Çev.1’de “*fayda vermedi*” biçiminde anlam çevirisi yapılmıştır. Hedef dildeki anlaşılabilirliği kolaylaştıracak ifadeler tercih edilmiştir. Çev.2’de ise “*gücü yetmek, gücünün daha üstün olduğunu göstermek*” (Aksoy,1988:615) anlamında kullanılan “*başta çıkmak*” deyiimiyle yeniden yaratım yapılmıştır. Sözcük anlamlarıyla düşünüldüğünde hedef kitle için anlaşılabilirliği zorlaştırabileceğini düşünmekteyiz.

(45) “*En pronançant ces mots: “huit jours”, Fix sentait son cœur bondir de joie*” (Verne, 1995:144).

“*Fix bu “sekiz gün” kelimelerini söylerken kalbinin sevinçten yerinden oynadığını hissetti*” (Meral, 2015:175).

“*Fix, “sekiz gün” derken keyfinden ağzı kulaklarına varıyordu*” (Onaran, 2011:114).

Kaynak metinde yer alan “*sentir son cœur bondir de joie*” ifadesini, Çev.1’de çevirmen kaynak metne sadık kalarak “*kalbinin sevinçten yerinden oynadığı*” biçiminde vermiştir. Çev.2’de ise anlam “*çok sevinmek*” (Aksoy,1988:540) anlamına gelen “*ağzı kulaklarına varmak*” deyiimi kullanılarak yeniden yaratım ile ifade edilmiştir. Oysaki böyle bir çevirinin hikâyeyi takip etmeleri açısından çocuklar için zorluk teşkil edebileceğini düşünmekteyiz.

(46) “*Dans cette dernière traversée, on ne s’élignerait pas de la côte chinoise, ce qui serait un grand avantage, d’autant plus que les courants y portent au nord*” (Verne, 1995:147).

“*Şangay’ gidersek Çin kıyılarından uzaklaşmayız, bu da bizim için büyük bir avantaj sağlayacaktır, üstelik oradaki akıntı kuzey yönünde*” (Meral, 2015:180).

“*Çin kıyılarından uzaklaşmayacağımız, akıntı da bizi kuzeye sürükleyeceği için, iyice işimize gelir*” (Onaran, 2011:116).

Kaynak metinde yer alan “*un grand avantage*” ifadesi Çev.1’de “*büyük bir avantaj*” biçiminde kaynak metne sadık kalarak sözcüğün anlamıyla aktarılırken, Çev.2’de ise çıkarına, amacına, yararına, düşüncesine uygun olmak anlamlarına gelen “*işine gelmek*” deyiimi kullanılmış ve yaratımda bulunularak anlam verilmiştir.

(47) “*John Bunsby, un homme de quarante –cinq ans environs, vigoureux, noir de h le, le regard vif, la figure  nergique, bien d’aplomb, bien   son affaire, e t inspir  confiance aux plus craintifs*” (Verne, 1995:149).

“*AŞağı yukarı kırkbeŐ yaşında, güçlü kuvvetli, güneŐten dolayı iyice karar mıŐ, gözü  akmak  akmak, yüzü enerjik, sağlıklı, iÇinde iyi olan John Bunsby en ürkek insanda bile güven uyandırıyor du*” (Meral, 2015:182).

“*AŞağı yukarı kırk beş yaŐlarında, güçlü kuvvetli, güneŐten karar mıŐ, bakıŐları canlı, yüzü enerjik, kararlı, iŐinin ehli bir adam olan John Bunsby en  kekingen insanlara bile güven verebilirdi*” (Onaran, 2011:118).

Kaynak metinde yer alan “*bien   son affaire*” ifadesi  ev.1’de “*iÇinde iyi olan*” biçiminde kaynak metindeki anlamıyla aktarılmıştır. Bu sayede çocuklar için daha kolay anlaşılır olabileceğini d Őunmekteyiz  ev.2’de ise “*iŐinin ehli*” deyimiyile bir yaratım yapılmıştır. Çevirmen kaynak metindeki ifadeyi birebir aktarmayıp yeni bir ifade oluŐturmayı tercih etmiştir. Hedef kitlenin “*ehli*” sözcüğünün anlamını bilmediğini d Ő n rssek bu yaratımın anlaşılrlığı zorlaştırabileceğini söyleyebiliriz. Çevirmen değiştirme uygulamasından yararlanmıştır.

(48) “*Pendant les derni res heures de cette journée, la Tankad re navigua dans les passes capricieuses de Hong- Kong, et sous toutes les allures, au plus près ou vent arrière, elle se comporta admirablement*” (Verne, 1995:150-151).

“*O g n n ilk saatlerinde Tanked re, Hong Kong’un kaprisli boğazlarında ilerledi ve kıyıya yakın veya arkadan esen r zg rla son hızla muhteşem bir Şekilde g t rd *” (Meral, 2015:184).

“*Tankadere o günün ilk saatlerinde, Hong Kong’un maymun iŐtahlı boğazlarında yol aldı ve r zg ra kimi zaman hafif yanını vererek harika bir biçimde ilerledi*” (Onaran, 2011:119).

Kaynak metinde geçen “*capricieuse*” sözcüğünü çevirmen,  ev.1’de, kaynak metne sadık kalarak “*kaprisli*” sözcüğü ile anlam aktarımı yaparak vermeyi tercih etmiştir.  ev.2’de kaynak metindeki sözcük yorumlanarak “*sevgi ve eğiliminde kararlılık bulunmayan, bugün Şunu yarın ötekini beğenen*” (Aksoy,1988:963) anlamlarında kullanılan “*maymun iŐtahlı*” deyimiyile yeniden yaratım yapılarak verilmiştir. Hedef dil okuyucusu çocuklar için anlaşılması güç bir ifade olan “*maymun iŐtahlı*” deyiminin anlaşılrlığı zorlaştırabilecek bir aktarım olduğunu

söyleyebiliriz. Aynı zamanda çocuklar üzerindeki akıcılığı ve etkiyi azaltabileceğini düşünmekteyiz.

(49) “*Et la détonation du petit canon de bronze éclata dans l’air*” (Verne, 1995:160).

“*Ve bronzdan küçük topun patlama sesi havada gürlledi*” (Meral, 2015:196).

“*Ve dökme topun gümbürtüsü yeri göğü inletti*” (Onaran, 2011:127).

Kaynak metinde yer alan “*éclata dans l’air*” ifadesi Çev.1’de “*havada gürlledi*” biçiminde bir ifade ile aktarılmıştır. Bu ifade hedef dilde çeviri kokmasına neden olmaktadır. Çev.2’de ise yüksek sesle ve olanca güçle bağırarak anlamına gelen “*yeri göğü inletti*” deyimiyile yeniden yaratım yapılarak anlam ifade edilmiştir. Türkçeye uygun olan ve okunduğunda kulağa hoş gelen çeviri kokmayan cümle Çev.2’de yer alandır. Kabul edilebilirlik ve uygunluk stratejilerini taşımaktadır. Hedef okuyucu için de anlaşılır bir ifade biçimindedir. Günlük dilde de çocukların kimi zaman duyabileceği bir deyimdir. Çocuğun deyim kullanımı aşına oluşu anlaşılabilirliği da kolaylaştıracaktır.

(50) “*Dans les rues, ce n’était que fourmillement, va-et-vient incessant: bonzes passant processionnellement en frappant leurs tambourins monotones, yakounines, officiers de douane ou de police, à chapeaux pointus incrustés de laque et portant deux sabres à leur ceinture, soldats vêtus de cotonnades bleues à raies blanches et armés de fusil à percussion, hommes d’armes du mikado, ensachés dans leur pourpoint de soie, avec haubert et cotte de mailles, et nombre d’autres militaires de toutes conditions,-car, au Japon, la profession de soldat est autant estimée qu’elle est dédaignée en Chine*” (Verne, 1995:166).

“*Sokaklar kımıl kımıldı, hiç durmayan bir gel git vardı: dar kasnaklı uzun davullarına tekdüze bir şekilde vurarak ayın alayı şeklinde geçen Buda rahipleri; Çin mürekkebiyle işlenmiş sivri başlıklı, kemerlerinde iki kılıç taşıyan gümrük veya polis memuru olan Yakuninler; beyaz çizgili mavi pamuk kumaştan kıyafetler giymiş ve horozlu tüfekleri olan askerler; ipekten hurkalara sarılmış, zırhlı gömlek ve etek giymiş Mikado’nun silahlı adamları; türlü çeşit sınıftan başka askerler, zira Çin’de küçümsenen askerlik mesleği Japonya’da çok saygı duyulan bir meslektir*” (Meral, 2015:203).

“*Zaten sokaklar maşşer yeri gibiydi: ellerindeki davulları tekdüze bir sesle çalarak alay halinde geçen Buda rahipleri, Yakuninler,*

parlak siperli, sivri uçlu şapkalar giymiş, bellerinde ikişer kılıç taşıyan gümrük ya da polis memurları, beyaz çizgili mavi yünlü üniformalar giymiş, ateşli silahlar taşıyan askerler, Mikado'nun ipek pantolonlu, zirhli, örme etekli silahçıları ve daha başka bir sürü subay – askerlik Çin'de ne denli küçük görülürse, Japonya'da o denli sayılır” (Onaran, 2011:132).

Kaynak metinde yer alan “fourmiller” sözcüğü dolu olmak anlamındadır. Çev.1'de “*kımıl kımıl olmak*” eylemi ile aktarılmıştır. Çevirmenin ekleme ve değiştirme uygulamasından yararlandığını söyleyebiliriz. Çev.2'de ise kaynak metindeki sözcükten hareketle aşırı yorum yaparak bir deyim yaratımında bulunmuş çok kalabalık anlamında kullanılan “*mahşer yeri gibi*” deyimiyile ifade edilmiştir. İfade çevirmen tarafından özgün bir biçimde verilmiştir.

(51) “*Ma foi, répondit Passepartout, vexé de voir sa nationalité provoquer cette demande, nous autres Français, nous savons faire des grimaces, c'est vrai, mais pas mieux que les Américains*” (Verne, 1995:173).

“İnanın biz Fransızlar çirkin mimikler yapmasını bildiğimiz doğru, ama Amerikalılar kadar değil! diye cevap verdi Passepartout uyruğundan dolayı kendisinden böyle bir şey istemesine gocunarak” (Meral, 2015: 211).

“Vallahi, diye karşılık verdi, ulusunun kendisini böyle garip bir iş önermesiyle karşılaştırmasına canı sıkılan Passepartout, biz Fransızlar gerçekten de şaklabanlıkta ustayızdır, ama Amerikalıların eline su dökemeyiz gene de” (Onaran, 2011:138).

Kaynak metinde yer alan “*ma foi*” ifadesini Çev.1'de çevirmen “*inanın*” biçiminde bir ifadeyle kaynak metinde geçen anlamı vererek aktarmıştır. Çev.2'de ise “*vallahi*” biçiminde Türkçeye özgün bir yerelleştirme ile anlam yeni bir ifade yaratılarak aktarılmıştır. Bu ifade hedef okuyucuya kendi dilinden bir eser okuduğu duygusunu verecektir. Hedef metin geleneğine yakınlığından dolayı da kabul edilebilir bir aktarımdır.

Kaynak metinde geçen yüzünü ekşitmek, suratını buruşturmak anlamlarında kullanılan “*grimace*” sözcüğü Çev.1'de “*çirkin mimikler*” biçiminde aktarılmıştır Çev.2'de “*şaklabanlık*” biçiminde yaratım yoluyla ifade edilmiştir. Çevirmen değiştirme uygulamasını kullanarak anlamı aktarmıştır.

Kaynak metindeki “*c’est vrai*” ifadesi için Çev.1’de kaynak metindeki anlama sadık kalarak bir aktarım yapılmıştır Çev.2’de cümleler birleştirilerek “*ustayız*” biçiminde yeniden yaratım ile ifade edilmiştir. Değiştirme uygulaması kullanılmıştır.

Kaynak metinde yer alan son cümle “*Amerikalılar kadar iyi değil*” ifadesi Çev.1’de “*ama Amerikalılar kadar değil*” biçiminde sözcüğü sözcüğüne aktarılmıştır. Çev.2’de, “*söz konusu kişi, onun çırağı olamaz, değerce ondan çok geride*” (Aksoy,1988:759) anlamlarında kullanılan “*eline su dökemez*” deyimiyile ifade edilmiştir. Çevirmenin böyle bir yaratım kullanması hedef dil okuyucu kitlesi düşünüldüğünde hedef dildeki anlaşılabilirliğe olumsuz etki edebilecektir.

(52) “*Elle s’inquiétait des contrariétés qui pouvaient compromettre le succès du voyage*” (Verne, 1995:180).

“*Bunun dışında Mrs. Auda olağanüstü bir şekilde centilmenin planıyla ilgileniyordu. Yolculuğun başarılı olmasına engel olabilecek zorluklardan endişe duyuyordu*” (Meral, 2015: 220-221).

“*Bayan Auda, ayrıca, soylu İngiliz’in tasarılarıyla da yakından ilgilenmekteydi. Yolculuğu tehlikeye düşürecek zorluklarla karşılaşacaklar diye ödü kopuyordu*” (Onaran, 2011:144).

Kaynak metinde yer alan endişe duymak anlamındaki “*s’inquiéter de*” ifadesi Çev.1’de sözcüğün ilk anlamıyla aktarılmıştır. Çev.2’de kaynak dildeki metinde geçen bir sözcükten hareketle yorumlanmış ve “*ansızın çok korkmak*” (Aksoy,1988:992) anlamında kullanılan “*ödü kopmak*” deyimiyile bir yaratım yapılmıştır. Deyimler değişmeceli ifadeler olduğu için hikâyeyi okuyan yaş gruplarındaki çocuklar açısından anlaşılabilirlik zorlaşabilmektedir. Hedef metin geleneğine yakınlığından dolayı kabul edilebilir bir aktarımdır.

(53) “*Mais maintenant la route était droite, et Fix n’était plus là pour y accumuler les obstacles*” (Verne, 1995:181).

“*Ama artık yol düzdü ve üstelik karşısına sürekli engel çıkartmaya çalışan Fix’de yoktu*” (Meral, 2015:222).

“*Şimdi artık yol düzdü ve Fix de ayak bağı olamazdı*” (Onaran, 2011:144).

Kaynak metinde geçen “*pour y accumuler les obstacles*” ifadesi Çev.1’de metne sadık kalınarak aktarılmıştır. Çev.2’de ise kişinin bir yere ayrılmasına ya da yaptığı işi bırakmasına engel olan şey anlamında kullanılan “*ayak bağı olmak*”

deyimiyle ifade yeniden oluşturulmuştur. Hikâyeyi okuyan hedef kitle için anlaşılır olmaktan uzak bir deyim tercih edilmiştir. Anlamsal eşdeğerliğin sağlandığını da söyleyebiliriz.

(54) “*Son parti pris, il s'embarqua aussitôt sur le General-Grant. Il était à bord, quand Mr. Fogg et Mrs. Aouda y arrivèrent. Son extrême surprise, il reconnut Passepartout sous son costume de héraut*” (Verne, 1995:183).

“*Kararını verdikten sonra Fixhemen General-Grant'a bindi. Mr. Fogg ve Mrs. Auda gemiye vardıklarında o çoktan gemideydi. Büyük bir şaşkınlıkla ortaçağ kılığındaki Passepartout'yu tanıdı*” (Meral, 2015:223).

“*Böylece karara vardiktan sonra, General-Grant'a bindi. Bay Fogg'la Auda gemiye geldiklerinde, o çoktan yerleşmişti. O garip kılık içinde de olsa, Passepartout'yu görür görmez tanıdı ve ağzı bir karış açık kaldı*” (Onaran, 2011:146).

Kaynak metinde ikinci cümle Çev.1'de aynı biçimde aktarılırken, Çev.2'de ikiye bölünmüş ve iki cümle olarak aktarılmıştır

Kaynak metinde geçen “*son extrême surprise*” ifadesini Çev.1'de çevirmen kaynak metne sadık kalarak aktarmıştır. Çev.2'de ise şaşakalmak, şaşırıp kalmak anlamlarında kullanılan “*ağzı bir karış açık kalmak*” deyimiyle şaşkınlık anlamı veren bir yaratımla anlam verilmiştir. Bu deyimi bilmeyen bir çocuk için hedef metin anlaşılmaz bir hal alır ve akıcılıktan uzaklaşabilir.

Kaynak metinde yer alan “*costume de héraut*” ifadesi her iki çeviride de farklı ifade edilmiştir. Ortaçağ Fransasında özel kostümleri olan ve sokaklarda büyük afişler taşıyarak gezen özel habercilere “*héraut*” denilmekteydi. Çev.1'de bu sözcüğün anlamına uygun bir ifadeyle “*ortaçağ kılığı*” biçiminde aktarılmıştır. Çev.2'de ise hedef dilde “*garip kılık*” biçiminde bir ifadeyle anlam verilmiştir. Çevirmen değiştirme uygulamasıyla anlamı aktarmıştır.

(55) “*Passepartout avait très attentivement écouté Fix, et il fut convaincu que Fix parlait avec une entière bonne foi*” (Verne, 1995:184).

“*Passepartout pürdikkat Fix'i dinlemişti ve Fix'in samimiyetle konuştuğuna ikna oldu*” (Meral, 2015:225).

“Passepartout büyük bir dikkatle dinlemişti Fix’i ve adamın gerçekten iyi niyetle konuştuğuna akli kesmişti” (Onaran, 2011:147).

Kaynak metinde yer alan “convaincre” (ikna etmek) fiili Çev.1’de kaynak metindeki anlamıyla aktarılmıştır. Çev.2’de ise “olabileceğine inanmak” (Aksoy,1988:553) anlamında kullanılan. “akli kesmek” deyiimiyle tek bir sözcükten yola çıkarak yeni bir yaratım yapılmıştır.

Kaynak metindeki “avec une entière bonne foi” ifadesi Çev.1’de “samimiyetle” biçiminde, Çev.2’de ise “iyi niyetle” biçiminde aktarılmıştır. Her ikisi de farklı ifadeler olmasına rağmen metinsel bağlamda bütünlüğü korumaktadır.

(56) “Passepartout, dans sa joie de toucher enfin la terre américaine, avait cru devoir opérer son débarquement en exécutant un saut périlleux du plus beau style. Mais quand il retomba sur le quai dont le plancher était vermoulu, il faillit passer au travers” (Verne, 1995:185).

“Nihayet Amerika topraklarına varmış olma sevinciyle Passepartot en hoş tarzda bir perendeyle gemiden inmesi gerektiğini düşünmüştü. Fakat zemini çürümüş limana düştüğünde neredeyse zeminin diğer tarafından çıkacaktı” (Meral, 2015:226).

“En sonunda Amerikan toprağına ayak basabildiğine sevinen Passepartout, gemiden, çok tehlikeli bir perendeyle çıkması gerektiğine karar vermişti. Ama çürük iskeleye düştüğünde, az kalsın öbür dünyayı boyluyordu” (Onaran, 2011:148).

Kaynak metinde yer alan “passer au travers” ifadesi Çev.1’de “zeminin diğer tarafından çıkacaktı” biçiminde kaynak metne sadık kalınarak aktarılmıştır. Çev.2’de ise çevirmenin ifadeyi değiştirdiğini ve ölmek anlamında kullanılan “öbür dünyayı boylamak” deyiimiyle yeniden yaratım yaptığını söyleyebiliriz. Çevirmen burada kaynak metinden bağımsız bir biçimde yaratım yapmıştır. Türkçede yer alan örtmece ifadeden yararlanmıştır.

(57) “Je crois prudent de nous retirer, dit Fix, qui ne tenait pas à ce que “son homme” reçût un mauvais coup où se fit une mauvaise affaire” (Verne, 1995:190).

“Sanırım buradan gitmemiz daha uygun olacak, dedi” adamının” kötü bir darbe almasını ya da bir işin içine karışmasını istemeyen Fix” (Meral, 2015:232).

“Çekilsek iyi olacak, dedi adamının kim vurduya gitmesini ya da başına dert açmasını istemeyen Fix” (Onaran, 2011:152).

Kaynak metinde yer alan *“un mauvais coup ou se fit une mauvaise affaire”* ifadesi Çev.1’de *“kötü bir darbe almasını ya da bir işin içine karışmasını istemeyen”* biçiminde anlam aktarımı yapılarak ifade edilmiştir. Kaynak metnin hedef dilde çevirmen üzerinde baskısı vardır. Görüldüğü üzere çevirmen kaynak metinden kopmamaktadır. Çev.2’de ise çevirmen *“kim vurduya gitmesini ya da başına dert açmasını istemeyen”* biçiminde iki deyimle yeni bir ifade oluşturarak anlamı hedef dildeki okuyucuya sunmaktadır. Çevirmen burada zarar gören bir şeyin ya da kimsenin kimden zarar gördüğünün anlaşılmasını anlamında *“kim vurduya gitmek”* ve kendini kötü ve zor bir duruma düşürmek anlamında da *“başına dert açmak”* deyimlerini kullanarak anlamı aktarmayı tercih etmiştir. Burada yer alan yaratım ifadelerinin yerinde ve uygun olduğunu söyleyebiliriz.

(58) *“Passepartout était devenu plus impatient à mesure qu’il s’approchait du but. Mais Fix, à son tour, aurait voulu être déjà sorti de cette difficile contrée”* (Verne, 1995:209).

“Bu dağlık bölgede Riolar vardı. Muddy, Green ve diğer ırmakları küçük köprüler üzerinden geçmek gerekiyordu. Passepartout’nun hedefe yaklaştıkça sabırsızlığı da artıyordu” (Meral, 2015:257).

“Bu dağlık bölgede bir sürü derecik vardı. Muddy, Green ve benzeri derecikleri küçük köprülerle geçtiler. Sona yaklaştıkça Passepartout’un sabrı tükenmeye başlamıştı” (Onaran, 2011:168).

Kaynak metinde yer alan *“plus impatient”* (daha sabırsız) ifadesi Çev.1’de çevirmen tarafından *“sabırsızlığı artmak”* biçiminde kaynak metindeki sözcüklerin anlam aktarımı yapılarak verilmiştir. Çev.2’de ise çevirmen kaynak metindeki tek bir sözcükten yola çıkarak *“artık sabredemez olmak”* (Aksoy,1988:1021) anlamında kullanılan *“sabrı tükenmek”* deyimini ile yaratım yaparak hedef dilde ifade etmiştir. Hedef kitle için anlaşılabilir bir deyim olmasından dolayı hedef dildeki anlaşılabilirliği kolaylaştırabilmektedir. Kabul edilebilir ve anlamsal eşdeğerliğin sağlandığı bir çeviridir.

(59) *“Passepartout sentit comme un frisson lui courir par le corps, mais ses convictions à l’endroit de son maitre ne faiblirent pas”* (Verne, 1995:212).

“Passepartout tepeden tırnağa ürperdi, ama efendisiyle ilgili düşünceleri değişmedi” (Meral, 2015:259).

“Passepartout bir anda tüylerinin diken diken olduğunu hissetti, ama efendisine olan inancı yine de sarsılmadı” (Onaran, 2011:170).

Kaynak metinde yer alan “Passepartout sentit comme un frisson lui courir par le corps” ifadesi Çev.1’de “tepeden tırnağa ürperdi” biçiminde baştan sona her şeyi kapsamak, her yeri kaplamak anlamlarında kullanılan “tepeden tırnağa kadar” deyimini kullanılarak, Çev.2’de ise çevirmenin kaynak metindeki cümleden hareketle korku, tiksinti gibi duyguları ifade etmek amacıyla kullanılan “tüyleri diken diken olmak” deyimini ile yaratım yapılarak anlamın verildiğini görmekteyiz. Her iki çevirmen de hedef metinde bir yaratımla anlamı vermeyi tercih etmiştir. Kullanılan bu deyimlerin anlamlarını bilen çocuklar hikâyeyi okurken zorluk çekmez metni kolaylıkla anlayabilir.

(60) “Le Lodge-pole-creek courait parallèlement à la voie, en suivant la frontière rectiligne commune aux Etats du Wyoming et du Colorado” (Verne, 1995:220).

“Geceleyin Wallah kampı sol tarafa kaldı. Wyoming eyaletiyle Colorado eyaletinin düz çizgi halindeki sınırı takip eden Lodge-Pole Deresi demiryoluna paralel akıyordu” (Meral, 2015:268-267).

“Gece, Walbah ordugahının sağından geçtiler. Wyoming ve Colorado eyaletlerini ayıran dümdüz sınır çizgisini izleyen Lodge-pole-creek, burada demiryoluyla at başı gidiyordu” (Onaran, 2011:177).

Kaynak metinde yer alan “en suivant la frontière” (sınırı takip etmek) ifadesi Çev.1’de “paralel akıyordu” biçiminde kaynak metindeki anlamın aktarımı yapılırken, Çev.2’de eşit durumda olmak anlamında kullanılan “at başı gidiyordu” biçiminde bir yaratımla anlam ifade edilmiştir. Hedef metnin çeviri kokmamasını sağlıyor fakat anlaşılabilirliği da zorlaştırabilecek bir duruma neden oluyor diyebiliriz.

(61) “En prétendant que j’avais tort de jouer pique, le colonel m’a fait une nouvelle injure, et il m’en rendra raison” (Verne, 1995:222).

“Bay Fix, dedi Mr.Fogg, sizden özür dilerim, ama bu yalnızca beni ilgilendiren mesele. Maça oynamakla yanlış yaptığımı söyleyerek Albay bana bir kez daha hakaret etti ve bunun hesabını verecek” (Meral, 2015:272).

“Özür dilerim Bay Fix, ama bu iş yalnız beni ilgilendirir, dedi Bay Fogg. Maça asını oynamakla yanılığa düştüğümü söyleyerek Albay bana dil uzatmış oldu ve bunun hesabını verecek” (Onaran, 2011:179).

Kaynak metinde yer alan “*une nouvelle injure*” ifadesi Çev.1’de “*hakaret etti*” biçiminde aktarılırken, Çev.2’de “*durumuna göre yapmaması gerekirken saygısızca, sözleriyle bir kimseyi kötölemek*” (Aksoy,1988:723) anlamında kullanılan “*dil uzatmak*” deyimini ile yaratım yapılarak aktarılmıştır. Deyimlerin mecazlı ifadeler oluşu çocuklarda anlaşılabilirliği azaltacaktır.

Kaynak metinde yer alan “*il m’en rendra raison*” ifadesi her iki çeviride de herhangi bir davranışın sebebini açıklamak, anlatmak anlamlarına gelen “*hesabını verecek*” deyimini ile yeniden oluşum stratejisiyle verilmiştir. Çocuklar için kolay anlaşılabilir bir deyim seçildiği görülmektedir. Her iki çevirmen de aynı deyimle yaratım yapmayı tercih etmiştir. Kabul edilebilir çevirilerdir.

(62) “*Une vingtaine de Sioux, frappés à mort, étaient tombés sur la voie, et les roues des wagons écrasaient comme des vers ceux d’entre eux qui glissaient sur les rails du haut des passerelles*” (Verne, 1995:226).

“*Yirmi kadar Siyu ölümcül darbeler alarak düşmüştü ve vagonların tekerlekleri trenin köprü geçitlerinden rayların üzerine düşenleri solucan gibi ezmişti*” (Meral, 2015:278).

“*Ağır yaralı yirmi kadar Siu yere serilmişti, vagon aralarındaki köprülerden kayanlarıysa trenin tekerlekleri karınca gibi ikiye biçmekteydi*” (Onaran, 2011:182).

Kaynak metinde yer alan “*tombés sur la voie*” ifadesi için Çev.1’de “*düşmek*” eylemi ile kaynak metindeki anlamın aktarımı yapılırken, Çev.2’de galip gelmek, üstünlük sağlamak, yenmek, sırtını yere getirmek gibi anlamlarda kullanılan “*yere sermek*” deyimini ile yaratım yapılarak verilmiştir. Hedef kitle için anlaşılması kolay bir deyim tercih edilmiştir.

(63) “*Mrs. Aouda était sauvé. Phileas Fogg, qui ne s’était pas épargné, n’avait pas une égratignure*” (Verne, 1995:228).

“*Mrs. Auda bu çatışmadan sağ salim çıkmıştı. Canla başla mücadele etmiş olan Phileas Fogg ‘un tek bir sıyrığı bile yoktu’” (Meral, 2015:281).*

“Bayan Auda sapasağlamdı. Gözünü budaktan esirgememiş olan Phileas Fogg’un küçük bir çizdiği bile yoktu” (Onaran, 2011:184).

Kaynak metinde yer alan “Mrs. Auda *était sauvé*” (kurtarılmıştı) ifadesi Çev.1’de bir zarara uğramadan, kazasız belasız anlamında kullanılan “sağ salim (çıkmişti)” deyimini ile yeniden yaratım yapılarak aktarılmış, Çev.2’de ise çevirmen “sapasağlam” biçiminde kaynak metinden uzaklaşarak farklı bir sözcük tercih ederek anlamı aktarmıştır. Çevirmen, değiştirme uygulamasını kullanmıştır. Çev.1’de bir yaratım yapıldığını, Çev.2’de ise çevirmenin yaratımdan yararlanmadığını görmekteyiz.

Kaynak metindeki “s’*était pas épargné*” ifadesi Çev.1’de “hiçbir özveriden kaçınmayarak, bütün yorgunluklara katlanarak, var gücü ile” (Aksoy,1988:677) anlamlarına gelen “canla başla” deyimini ile yaratım yapılarak verilmiştir. Çev.2’de ise tehlikeli işlere atılmaktan çekinmemek anlamında kullanılan “gözünü budaktan esirgememek” deyimini kullanılarak yaratım yapılmıştır. Her iki çevirmen de hedef dilde anlamı deyimlerle yaratım yaparak vermeyi tercih etmiştir. Hedef kitle için kolay anlaşılacak deyimler tercih edilmiştir.

(64) “Si son serviteur *était prisonnier, ne devait-il pas tout risquer pour l’arracher aux Indiens?*” (Verne, 1995:229)

“Bu bakışı anlamıştı. Uşağı tutsak edildiyse onu Kızılderelilerin elinden almak için her riski göze alması gerekmez miydi?” (Meral, 2015:282)

“Fogg bu bakışlardaki anlamı yakaladı. Uşağı Kızılderelilere tutsak düştüyse onu kurtarmak için her şeyi göze alması gerekmez miydi?” (Onaran, 2011:184)

Kaynak metinde yer alan “*tout risquer pour*” ifadesi için Çev.1’de “riski göze alması” biçiminde kaynak metindeki anlamın aktarımı yapıldığını görmekteyiz. Çev.2’de ise “yapmaya karar verdiği iş dolayısıyla karşılaşabileceği tehlikeyi kabul etmek” (Aksoy,1988:809) anlamında kullanılan “göze almak” deyimini ile bir yaratım yapılmıştır. Hedef kitle okuyucuları için soyut bir anlatım olduğundan bu deyimini anlamak zor olacaktır düşüncesindeyiz.

(65) “Un absolu silence *régnait sur la plaine. Ni le vol d’un oiseau, ni la passée d’un fauve n’en troublait le calme infini*” (Verne, 1995:235).

“Mutlak bir sessizlik ovaya hâkimdi. Ne uçan bir kuş ne geçen yırtıcı bir hayvan bu sonsuz sükûneti bozuyordu” (Meral, 2015:289).

“Ovada çıt yoktu. O sonsuz dinginliği ne bir kuş uçuşu bozuyordu, ne de vahşi bir hayvanın ayak sesi” (Onaran, 2011:190).

Kaynak metinde yer alan “calme infini” (sonsuz sakinlik) ifadesi ile Çev.1’de “sessizlik ovaya hâkimdi” biçiminde kaynak metindeki anlam aktarılarak verilmiştir. Çev.2’de ise “en küçük bir ses çıkarmamak” (Aksoy, 1988:694) anlamına gelen “çıt çıkarmamak” deyimini ile yaratım yoluna gidilmiştir. Çevirmen hedef kitle için anlaşılır olmaktan uzak bir deyim tercih etmiştir diyebiliriz.

(66) “Décidément, il faut avouer que je coûte cher à mon maitre” (Verne, 1995:236).

“Ciddi ciddi efendime çok pahalıya mal olmaya başladım” (Meral, 2015: 290).

“Doğrusu ya, efendime epey tuzluya patlıyorum!” diyordu ve pek de haksız değildi hani” (Onaran, 2011:191).

Kaynak metindeki “coûte cher” ifadesi için Çev.1’de kolay elde edilememek; para, özveri ve emek gerektirmek; zarara ve sıkıntıya yol açmak gibi anlamlara gelen “pahalıya mal olmak” deyimini ile yaratım yapılmış, Çev.2’de ise çok para vererek satın almak, çok pahalı gelmek gibi anlamlara gelen “tuzluya patlamak” deyimini ile yaratım yapılarak ifade edilmiştir. Her iki çeviride de çevirmenler tarafından farklı deyimler tercih edilerek yaratım yapılmıştır. Bu deyimler hedef okuyucu için zorluk yaratabilecek, anlaşılabilirliği olumsuz etkileyebilecek deyimlerdir. Çevirmenler kaynak metinde geçen tek bir sözcükten yola çıkarak yaratımda bulunmuş ve anlam aktarımı için deyimlerden yararlanmışlardır.

(67) “Phileas Fogg se trouvait en retard de vingt heures. Passepartout, la cause involontaire de ce retard, était désespéré. Il avait décidément ruiné son maitre” (Verne, 1995:237).

“Phileas Fogg’un yirmi saatlik bir gecikmesi vardı. Elinde olmadan bu gecikmeye neden olan Passepartout çaresiz durumdaydı” (Meral, 2015:292).

“Phileas Fogg, o anda, yirmi dört saat gecikmiş durumdaydı. Bu gecikmenin gönülsüz nedeni olan Passepartout karalar bağlıyordu” (Onaran, 2011:191).

Kaynak metindeki “*était désespéré*” biçiminde geçen ifade için Çev.1’de çok sıkıntı içinde ve umutsuz bir durumda olmak anlamlarına gelen “*çaresiz kalmak*” deyimini kullanılmıştır. Çev.2’de ise çevirmen tarafından kaynak metindeki sözcük yorumlanmış ve “*bir felaket dolayısıyla siyah örtü bağlamak, siyah elbise giymek (Aksoy,1988:910) ve yas tutmak*” anlamına gelen “*karalar bağlamak*” deyimini tercih edilerek yaratım yapılmıştır. Çevirmen tek bir sözcükten yola çıkarak yorum gücünü kullanmış ve deyimden yararlanarak anlamı vermeyi tercih etmiştir. Her iki çevirmen tarafından da yaratım yapılmış, kaynak metne bağlı kalınmamıştır. Çevirmenler bağımsız hareket ederek anlamı kaynak metinden farklı ifade etmişlerdir. Anlamsal eşdeğerlik sağlanmıştır.

(68) “*Quant au capitaine Speedy, il était tout bonnement enrôlé à clef dans sac abine, et poussait des hurlements qui dénotaient une colère, bien pardonnable, poussée jusqu’au paroxysme*” (Verne, 1995:250).

“*Kaptan Speedy’ye gelince, kamarasına kilitlenmiş, aşırı derece yüksek ve hoş görülebilir öfke çığlıkları atıyordu*” (Meral, 2015:308).

“*Kaptan Speedy’ye gelince, kamarasına kapatılıp kapı üstüne kilitlendiği için, haklı bir öfkeyi dile getiren naralar atmaktaydı*” (Onaran, 2011:202).

Kaynak metinde yer alan “*pousser des hurlements*” ifadesi Çev.1’de “*çığlıklar atmak*” ifadesi ile aktarılmıştır. Çev.2’de “*kabadayıca bağırarak*” (Aksoy,1988:972) anlamına gelen “*nara atmak*” deyimini kullanılarak yaratım yapılmıştır. “Nara atmak” hedef dildeki okuyucular için zorluk yaratabilecek bir deyimdir. Bu deyim anlamını bilmeyen çocuklar için anlaşılabilirliği ve akıcılığı azaltacağını söyleyebiliriz.

(69) “*Passepartout était enchanté. Le dernier exploit de son maître, dont il ne voulait pas voir les conséquences, l’enthousiasmait*” (Verne, 1995:251).

“*Passepartout havalara uçuyordu. Sonuçlarını düşünmek istemediği efendisinin son girişimi onu heyecanlandırmıştı*” (Meral, 2015:309).

“*Passepartout’nun ağız kulaklarındaydı. Efendisinin, sonunu düşünmek istemediği bu son girişimi onu pek keyiflendirmişti*” (Onaran, 2011:203).

Kaynak metinde yer alan “*Passepartout était enchanté*”(büyülenmişti) ifadesini Çev.1’de çevirmen kaynak metne sadık kalarak anlamı aktarma yoluna gitmiştir. Çev.2’de ise çevirmenin kaynak metindeki cümleden hareketle bir durum karşısında çok sevinmek, mutlu olmak, keyifli olmak anlamlarına gelen bir deyim olan “*ağzı kulaklarına varmak*” deyimini ile yaratımda bulunduğunu görmekteyiz. Çevirmenin kaynak metinde yer alan tek bir sözcükten yorumla bu deyimini kullandığını söyleyebiliriz. Çevirmen tarafından tercih edilen bu deyim, deyim anlamını bilmeyen hedef metin okuyucuları için kolay anlaşılır bir ifade olmayacaktır.

(70) “*Souvent aussi, le digne garçon tournait autour de Fix; il le regardait d’un œil “ qui en disait long ”! mais il ne lui parlait pas, car il n’existait plus aucune intimité entre les deux anciens amis*” (Verne, 1995:252).

“*Bu yüzden sık sık bu onurlu genç adam Fix’in etrafında dolaşıyor, “imalı” bakışlarla ona bakıyordu, ama onunla konuşmuyordu, çünkü iki eski dost arasında artık hiçbir samimiyet kalmamıştı*” (Meral, 2015:310).

“*Yiğit oğlan, çoğu kez Fix’in bile çevresinde pervane oluyordu;”çok şey anlatan!” gözlerle bakıyordu ona; ama ağzını açıp tek söz etmiyordu, çünkü iki eski dost arasında en küçük bir yakınlık kalmamıştı artık*” (Onaran, 2011:204).

Kaynak metinde yer alan “*tourner autour de*”(etrafında dönmek) ifadesi Çev.1’de “*etrafında dolaşmak*” biçiminde kaynak metne sadık bir aktarım ile aktarılmıştır. Çev.2’de ise bir kimsenin yanından, çevresinden hiç ayrılmamak anlamına gelen “*pervane olmak*” deyimini ile yaratım yapılmıştır. Hedef kitlenin okurken zorlanabileceği bir yaratım olduğunu saptamaktayız.

(71) “*Cette hypothèse, il faut bien l’avouer, était on ne peut plus plausible, et le détective commençait à regretter très sérieusement de s’être embarqué dans cette affaire*” (Verne, 1995:252).

“*Şunu itiraf etmeli ki bu varsayım son derece olasıydı ve müfettiş böyle bir işe karıştığı için ciddi ciddi pişman olmaya başlamıştı*” (Meral, 2015:310).

“*Eh, bundan daha sağlam bir varsayım da olmazdı yani ve bizim polis hafiyesi bu işe burnunu soktuğuna bin pişmandı*” (Onaran, 2011:204).

Kaynak metinde yer alan “*regretter très sérieusement de*” ifadesi Çev1.’de “*pişman olmak*” biçiminde aktarılmıştır. Çev.2’de ise çok pişman olmak, yaptığı işin yanlışlığını anlayıp dövünmek gibi anlamları bulunan “*bin pişman olmak*” deyimiyile yapılan bir yaratım söz konusudur. Anlaşılır ve uygun bir ifade niteliğindedir.

Kaynak metindeki “*s’être embarqué dans cette affaire*” ifadesi Çev.1’de herhangi bir konuda katkıda bulunmak, görev almak anlamlarına gelen “*işe karışmak*” deyimiyile; Çev.2’de ise üzerine vazife olmadığı, gerekmediği hâlde her işe karışmak anlamlarında kullanılan “*burnunu sokmak*” deyimiyile yaratım yapılarak verilmiştir. Her iki çeviride de deyimlerden yararlanılarak yaratım yapılmıştır. Günlük hayatta kullanılan deyimler olduğu için anlaşılabilirliği olumsuz etkilemeyeceğini düşünmekteyiz. Çev. 1’de anlam olumlu iken, Çev.2’de anlam olumsuzluk içermektedir.

(72) “*On discutait, on disputait, on criait les cours du “Phileas Fogg”, comme ceux de fonds anglais*” (Verne, 1995:272).

“*Sanki kalabalık bir simsar grubu Reform Kulübü’nün çevresine daimi olarak yerleşmişti. Trafik durdurulmuştu. İngiliz fonları gibi “Phileas Fogg” kuru tartışılıyordu*” (Meral, 2015:335).

“*Reform-Kulüp’ün yanını yöresini simsarlar sarmıştı. Tartışılıyor, ağız dalaşı ediliyor, “Phileas Fogg” senetleri İngiliz Bankası senetleri gibi satılıyordu*” (Onaran, 2011:221).

Kaynak metinde yer alan “*on discutait, on disputait*” ifadeleri için Çev.1’de kaynak metne bağlı kalınmış, bir anlam aktarımı yapılmıştır. Çev.2’de ise kaynak metindeki cümleden hareketle karşılıklı ağır sözler söyleyerek yapılan atışma, çekişme anlamında kullanılan “*ağız dalaşı etmek*” deyimiyile yaratım yapıldığını görmekteyiz. Bu deyim hedef dil okuyucuları için anlaşılabilirliği ve akıcılığı azaltabilecektir.

(73) “*Puis un moment de silence se fit. Le vaste salon du club était tranquille*” (Verne, 1995:274).

“*Ardından sessizlik oldu. Kulübün geniş salonu sakindi*” (Meral, 2015:337).

“*Derken bir an için bütün sesler kesildi. Kulüp’ün koskoca salonunda çıt çıkmıyordu*” (Onaran, 2011:223).

Kaynak metinde yer alan “*était tranquille*” ifadesi Çev.1’de anlamın aktarımı yapılarak “*sakindi*” biçiminde aktarılmıştır. Çev.2’de ise en ufak sesin dahi duyulmaması anlamında kullanılan “*çıt çıkarmak*” deyimini ile yaratım yapılarak verilmiştir. Burada kaynak metindeki tek bir sözcük çevirmenin yorum gücünü kullanmasını sağlamıştır. Çevirmen deyim kullanarak hedef kitle okuyucularına anlamı vermeyi tercih etmiştir. “65 numaralı çeviride” de aynı deyim kullanılmıştır. Her iki çevirininde de anlaşılabilirliği olumsuz etkileyebileceği düşüncesindeyiz.

SONUÇ

Bu çalışmada Jules Verne'in "*Seksen Günde Devri Âlem*" adlı eserini özellikle "*yaratım*" eksenini bağlamında, "*eşdeğerlik*", "*yeterlik*", "*kabul edilebilirlik*" ve "*yerelleştirme*" kavramları çerçevesinde çeviri stratejisi açısından birbirinden tamamıyla ayrılan iki farklı çevirisini karşılaştırmalı bir yöntemle incelemeye çalıştık. Çocuk edebiyatı çevirisinde yaratım kavramını temel alarak Türkiye'de gerçekleştirilen pek fazla çalışma olmamasından dolayı özgün bir araştırma yürüttüğümüzü kolaylıkla söyleyebiliriz.

Jules Verne'in "80 Günde Devr-i Âlem" adlı eserinin iki farklı çevirisi üzerine yaptığımız bu incelemede elde ettiğimiz sonuçlara göre iki çeviri arasında büyük farklılıklar olduğunu örneklerle ortaya koyduk. İncelediğimiz iki çeviri içerisinde, Ayşe Meral'in (Çev.1) çeviri eserinin, sözcüğü sözcüğüne çevrilmesinden dolayı, kaynak metne yakın bir çeviri olduğunu; Bertan Onaran'ın (Çev.2) çeviri eserinin ise daha ziyade "Yorumlayıcı Anlam Kuramı"na dayandırılarak hedef metne yakın bir çeviri olduğunu ve anlamın ön planda tutulmasıyla da hedef dilde yer alan deyimlerden yararlandığını tespit etmiş bulunmaktayız. Delisle'in Yorumlayıcı Anlam Kuramına göre (2001:92), *dilin düzgün kullanımı bir yerde çeviri öğretimindeki yöntemin amacıdır ve dili düzgün kullanmak için de çevirmen kaynak metni anlayacak kadar anlama yeteneğine, ulaştığı bu anlamı doğru bir biçimde yeniden ifade ederken de yorumlayarak yazabilme yeteneğine sahip olmalıdır.*

Çalışmamızın uygulama bölümünde kaynak metinden yaratım kavramına uygun seçilen cümlelerin hedef dildeki çevirilerini inceledik. Her iki çeviri eserini de karşılaştırmalı bir yöntemle ele aldık. Bu çevirilerin kaynak metne ne ölçüde sadık ya da özgür çeviriler olduğunu inceleyerek, kullanılan çeviri stratejilerini de ortaya koyduk. Çevrilen esere dayanılarak Çev.1'de kaynak metne sadık kalındığı, zaman zaman yaratım, yeniden üretim kavramlarının kullanıldığı, ekleme ve değiştirme gibi uygulamalardan yararlandığını saptadık. Çev.2'de ise metin genelinde sıklıkla yaratım kavramına başvurulmuş, yerileştirme stratejisine, ekleme, çıkarma ve değiştirme uygulamalarına da yer verildiği ve özgür bir çeviri yürütüldüğü sonucuna vardık. Yaratım yapan çevirmen, kaynak dil yazarının metnine, kendi üslubunu, ifade tarzını ve yorumunu katarak kaynak metni hedef dilde adeta yeniden yaratmıştır. Kaynak dilin üzerinde bıraktığı sözdizimsel ve anlamsal etkiden

kurtulmayı başararak çevirmen, eseri hedef dile aktarırken yeni anlamlar üreterek aktarmayı tercih etmiştir. Bu anlamlar yalnızca kaynak dildeki cümlelerden hareketle üretilebilecek ifadeler değildir. Bundan dolayı da bunların tamamını yeniden yaratım olarak kolaylıkla nitelendirilebiliriz. Bu doğrultuda Çev.1'in daha çok kaynak metne bağlı kaldığını, Çev.2'nin ise metin geleneğinden uzaklaşarak özgür çevrildiğini, yaratım sürecine dayalı bir strateji güdüldüğünü söyleyebiliriz.

Kaynak metne yakın olan çeviriler '*yeterli*', hedef metne yakın olan çeviriler ise '*kabul edilebilir*' çevirilerdir. Dolayısıyla Çev.1 için '*yeterli*', Çev.2 için ise '*kabul edilebilir*' çeviri ifadelerini kullanabiliriz. Skopos Kuramında geri döndürülemez çeviri anlayışına göre; Çev.1'in sadakat ilkesine bağlılığından dolayı kaynak metne bir ölçüde çeviri metninden geri çevrilebilir bir çeviri olduğunu; Çev.2'nin ise geri döndürülemez bir çeviri özelliği taşıdığını da söyleyebiliriz. Bazı durumlarda çevirmenlerden yaratım kullanarak aktarım yapmaları beklenirken bazı durumlarda da bu aktarımların kaynak metne sadık kalınarak yapılmasının uygun olduğunu saptadık.

Çev.2'de ifadelerin zenginleştirilmesinin yanı sıra okuyucuların akıcı bir biçimde okuyacakları ve çeviri kokmayan bir anlatımın gerçekleştirildiği bir ürünün ortaya çıktığını da söyleyebiliriz; deyimlere hâkim olmayan bir hedef kitle okuyucusunun varlığı göz önüne alınırsa tercih edilen deyimlerin hedef dilde anlaşılabilirliği olumsuz etkileyebileceğini ve azaltabileceğini de ifade edebiliriz. Tam da bu noktada hatırlatmak gerekir ki çevirmenler yaşayan, günlük dildeki deyim ve söz öbeklerini kullansalar ve anlatıma renk katsalar da hedef kitlenin yaş aralığı göz önüne alındığında bu deyim ve söz öbeklerinin bilinmemesi, anlatım akıcılığını sekteye uğratması ve anlaşılabilirliği olumsuz etkilemesi gibi sorunlara yol açabilmektedir. Ancak hedef kitle göz önünde bulundurulduğunda hikâyenin, hedef kitle tarafından anlaşılabilirliği açısından tercih edilen sözcük ya da deyimlerin çok önemli olduğunu söyleyebiliriz

Kaynak dilden hedef dile yapılan çeviride, kaynak dilin söz dizim kuralları ve dilbilgisi kurallarının bilinmesinin yanı sıra kaynak dilin kültürünün de bilinmesi hedef dile doğru ve anlaşılır bir çeviri yapılmasını mümkün kılacağı açıktır. Çevirmen, bunu yaparken de hedef dilin kullanım özellikleri doğrultusunda yaratımdan yararlanmıştı. Bu doğrultuda çeviride yaratım kişiye özgü ve öznedir.

Çeviride yaratım, çevirmenin dili kullanma yeteneği, bilgi birikimi, sözcük tercihi, üslubu, kısaca art alan bilgileriyle doğrudan ilişkilidir. Dolayısıyla yaratım yapan çevirmenin kaynak dilden çevirdiği metin aynı olsa da hedef dile aktarım sürecinde ortaya çıkan ürün tamamıyla farklı olacaktır. Çünkü çeviride yaratım öncelikle her iki dili ve kültürü de tam anlamıyla bilmeyi, kaynak metindeki anlamı, gizlenmiş olabilecek duygu, düşünce ve anlam karmaşasını çözebilmeyi; sonra da bu duygu, düşünce ve anlam yoğunluğunu, sahip olduğu bilgiyle yoğurmayı ve büyük bir düşünsel çabayla yeniden yaratımı zorunlu kılar. Bu durumda çevirmenin yaratıcılığı devreye girecektir ve onu ötekilerinden farklı kılacaktır. Bu doğrultuda, kaynak metinden hedef metne yapılan aktarım özgün bir çeviri özelliği taşır. Çeviride yaratım ifadeleri kullanarak, hedef dilde üretilen ifadeler ve anlamlar okuyucuya kendi diline ait özgün bir metin okuyormuş duygusunu verir ve metin karşısında okuyucunun yabancılaşmasını da önemli derecede azaltır. Zira anlam hedef dilde yeniden yaratılarak özgün bir biçimde aktarılır. Bu da hedef okuyucu kitlesinin eseri daha kolay anlamasını, daha zevkli bir biçimde okumasını ve kendine mal etmesini sağlayan önemli etkenlerden biridir. Çünkü akıcılık, etkileycilik, anlaşılabilirlik, sürükleyicilik gibi kavramların hedef dile aktarımda yeniden yaratım ile sağlanabileceğini söyleyebiliriz.

Sonuç olarak, bu tür özgün araştırmanın gelecekte yapılacak çalışmalara ilham olmasını, çeviri araştırmalarında yeni ufuklar açmasını ve ön ayak olmasını içtenlikle umut ediyoruz.

KAYNAKÇA

- AKARSU, Bedia (1998), **Dil-Kültür Bağlantısı**, İnkılap Kitabevi, İstanbul.
- AKSOY, Ömer-Asım (1988), **Atasözleri/Deyimler Sözlüğü**, İnkılap Kitabevi, İstanbul.
- ATEŞ, Murat (2005), Ziya Gökalp ve Çocuk Edebiyatı, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, s.95-114.
- BĂLĂCESCU, Iona; BERND, Stefanink (2003a), **Du Structuralisme Au Cognitivisme: La Créativité Au Fil Des Théories De La Traduction**, Le Langage et L'homme, Cilt:38, Sayı:1, s.125-143.
- BĂLĂCESCU Iona, BERND Stefanink (2003), **Modèles explicatifs de la créativité en traduction**, Meta, Cilt:48, Sayı:4, s.509-525.
- BALLARD, Michel (1997), **Créativité et Traduction**, Cilt: 9, Sayı:1, s.85-110.
- HOHENWARTER, Gerrit Bayer (2009a), **Translational Creativity: How To Measure The Unmeasurable**, In Susanne. Göpferich, Arnt. Lykke Jakobsen & Inger. Mees, eds. Behind the Mind: Methods, Models and Results in Translation Process Research, Copenhagen Studies in Language, Copenhagen: Samfunds Litteratur, Cilt:37, s.39–59.
- HOHENWARTER, Gerrit, Bayer (2011), **Creative Shifts as a Means of Measuring and Promoting Translational Creativity**, Meta 56/3, s. 663-692.
- BENGİ ÖNER, Işın (1990), Çeviri Bir Süreçtir Ya Çeviribilim?, **Argos**, 27/Kasım, s.137-142.
- BENGİ ÖNER Işın, İNCE Ülker, (1995), Çeviri Eğitiminde Kaynak Metni Yorumlamaya ve Çeviri Metni Oluşturmaya Yönelik Yöntem Arayışları: Geniş Bir Bakış Açısı, **Çeviribilim Dergisi 1**: Çeviri Eğitiminde Özgün Metni Yorumlama, Çeviri Metni Oluşturma Sürecine Yönelik Yöntem Önerileri, s.125-144.
- BENJAMIN, John (1995), **Translator's Strategies and Creativity**, Philadelphia, s.137-144.

- BENJAMIN, John (2012), **Bilingualism and Translation, Handbook of Translation Studies**, Amsterdam, Cilt:3, s.1-6.
- BERK, Özlem (2005), **Kuramlar Işığında Açıklamalı Çeviribilim Terimcesi**, Multilingual Yabancı Dil Yayınları, İstanbul.
- BERMAN, Antoine (1984), **L'Épreuve De L'étranger**, Paris.
- BORATAV, Pertev Naili (1998), **Zaman Zaman İçinde**, Adam Yayınları, İstanbul.
- BOZTAŞ, İsmail (1993), Çeviri, Çevirmen, Dilbilim İlişkisi, Çeviride Eşdeğerlik ve Kayıplar, **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Cilt:10, Sayı:2, s.55-65.
- CERCEL, Larisa (2013), **Übersetzungshermeneutik. Historische und systematische Grundlegung**, St. Ingbert: Röhrig Universitätsverlag.
- CONSCULLUELA, Cécile (1996), **Traductologie et Sémiotique Peircienne: L'émergence D'une Interdisciplinarité**, These de Doctorat, Université Michel de Montaigne Bordeaux III, Bordeaux.
- ÇILGIN SINAR, Alev (2010), **Çocuk Edebiyatı**, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul.
- DELISLE, Jean (1980), **Analyse Du Discours Comme Méthode De Traduction, Initiation à la traduction française de texte pragmatiques anglais, Théorie et Pratique 2ème édition**, Meta, Ottawa.
- DÉPRÉ, Inês Oseki (1999), **Théories Et Pratiques De La Traduction Littéraire**, Paris.
- DİLİDÜZGÜN, Selahattin (1996), **Çağdaş Çocuk Edebiyatı**, Yapı Kredi Yayını, İstanbul.
- DİLİDÜZGÜN, Selahattin (2002), **Çocuk Edebiyatı Kavramı, Çocuk Edebiyatı**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- DİNDAR, Serhan (2017), **Le Processus De Réécriture Et De Recréation Dans La Traduction: Exemple Du Discours Vulgaire**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- DURUKAN, Emra (2013), **Çeviri Kuramları**, Değişim Yayınları, İstanbul.

- ECO, Umberto (2003), **Dire Presque La Meme Chose Experiences de Traduction**, Bompiani, Milano.
- ENGİNÜN, İnci (1991), **Çocuk Edebiyatına Toplu Bir Bakış, Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları**, İstanbul: Dergâh Yayınları, s.392-399.
- ERUZ, F. Sakine (2000), **Çeviride ve Çeviri Eğitiminde Koşut Metinler**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- FİLLMORE, J. Charles (1985), Frames and The Semantics of Understanding, **Quaderni Disemantica**, 6/2, s.222-254.
- FROELİGER, Nicolas (2005), Placer Le Traducteur Au Coeur De La Traductologie, Meta 50. Anniversaire, **Presses de l'Université de Montréal**, Cilt: 50.
- GENETTE, Gérard (1982), **Palimpsestes: La Littérature Au Second Degré**, Paris.
- GÖKŞEN, Enver Naci (1985), **Çocuk Edebiyatımız**, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- GÖKŞEN, Enver Naci (1966), **Örnekleriyle Çocuk Edebiyatımız**, Okat Yayınevi, İstanbul.
- GÖKTAŞ, Nazik (2014), Yorumlayıcı Çeviri Kuramın'dan Çeviri Eğitimine: Yorumlayıcı Çeviri Yöntemi, **Diyalog Interkulturelle Zeitschrift Für Germanistik Dergisi**, sayı 2, s.46-60.
- GÖKTÜRK, Akşit (1989), **Sözün Ötesi**, İnkılap Kitapevi, İstanbul.
- GÖKTÜRK, Akşit (2011), **Dillerin Dili**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- GÖVSA, İ. Alâattin (2005), Dilimizi Sevmeliyiz, **Atatürk ve Türk Dili 3/I**, (Haz. Kâzım Yetiş), TDK Yayınları, Ankara.
- GUILFORD, Joy-Paul (1950), Creativity, **American Psychologist**, s.444-454.
- GÜNAY Doğan, SIĞIRCI İlhami (2009), **Fransızca-Türkçe Karşılaştırmalı, Fransızcada Tümce Kuruluş Biçimleri Çeviri Yöntemleri**, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- GÜNAY Doğan, SIĞIRCI İlhami (2008), **Fransızca-Türkçe Karşılaştırmalı, Fransızcada İlgeç ve Bağlaçları Kullanma Kıavuzu, Guide Pour l'Emploi des Locutions Prépositives**, Seçkin Yayıncılık, Ankara.

- GÜRÇAĞLAR, Şehnaz (2008), Çoğuldizge Kuramı, Uygulamalar, Eleştiriler, **Çeviri Seçkisi I-Çeviriyi Düşünenler**, Yayına Haz. M. Rifat, 2. Baskı, s.193-210.
- HEWSON, Lance (2016), Creativity In Translator Training: Between The Possible, Improbable and The (Apparently) Impossible, **Linguaculture 2**, Geneva.
- ITAMAR, Even-Zohar (2012), Yazınsal Çoğuldizge İçinde Çeviri Yazının Durumu (çev. Saliha Paker), **Çeviri Seçkisi II Çeviri bilim Nedir?**, Hazırlayan: M. Rifat, 2. Baskı, s.125-133.
- ITAMAR, Even-Zohar (1987), The Position of Translated Literature within the Literary Polysystem, **Indian Journal of Applied Linguistics**, 13/2/June, s.107-115.
- JÄÄSKELÄINEN, Riitta (2012), **Translation Psychology**, Handbook of Translation Studies, Cilt:3, s.191-197.
- KANTEMİR, Enise (1979), Çocuk Kitapları Sorunu, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, Sayı 1, s.191-202.
- KIZILTAN, Rezzan (2001), Tarihte Çeviri, **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi**, Sayı: 41, s.37-68.
- KOLLER, Werner (1992), **Einführung in die Übersetzungswissenschaft**, Heidelberg/Wiesbaden.
- KOMISSAROV, Vilen N. (2016), Çeviride Dil ve Kültür: Paydaş mı Yoksa Rakip mi? (Çev. Mehmet İli), **Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi**, Sayı:4/1, Çankırı, s.91-102.
- KUSSMAUL, Paul (2000c), Types Of Creative Translating, In Andrew Chesterman, Natividad Gallardo San Salvador & Yves Gambier (eds). **Translation in Context. Selected Papers from the EST Congress**, Granada 1998, Amsterdam: John Benjamins, s.117-126.
- KUSSMAUL, Paul (1991), Creativity in the Translation Process, **In K. M. Van Leuven-Zwart, and T. Naaijken (Eds.) Translation Studies: The State of the Art**. Amsterdam: Rodopi, s.91-101.
- LEDERER, Marianne (1994), **La Traduction Aujourd'hui**, Hachette, Paris.

- Le Robert Micro** Dictionnaire De La Langue Française (1998), Canada.
- LESZNYÁK, Márta (2007), Conceptualizing Translation Competence, **Across Languages and Cultures**, 8/2, s.167-194.
- MARIAULE, Mickaël (2015), Créativité, Création Et Recréation En Traduction: Un Flou Conceptuel, 27/2, **Parallèles**, Lille.
- MOYA, Virgilio (2004), La Selva De La Traducción, **Teorías Traductológicas Contemporáneas**, Madrid.
- MUNDAY, Jeremy (2012), **Introducing Translation Studies: Theories and Applications**, London and New York: Routledge.
- NIDA, Eugene A. (1976), **Toward a Science of Translating. With Special Reference to Principles and Procedures Involved in Bible Translating**, Leiden: E.J.Brill.
- NORD, Christiane (2008), La traduction: Une Activité Ciblée Introduction Aux Approches Fonctionnalistes, **Arras: Artois Presses Université**.
- NOVALIS, Blütenstaub (1973), Das Problem des Übersetzens, **Hans Joachim Störig** (Ed.), Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, s. 33.
- OĞUZKAN, A.Ferhan (1981), **Eğitim Terimleri Sözlüğü**, Ankara Üniversitesi Basımevi, s.42.
- O'Sullivan, Carol (2013), Creativity, **Handbook of Translation Studies**, Cilt:4, Amsterdam: John Benjamins, s.42–46.
- PYM, Anthony (1992), Translation and Text Transfer: An Essay on the Principles of Intercultural Communication, Tarragona: Intercultural Studies Group, **Meta**, 48/4, s.481–497.
- RAKOVÁ, Zuzana (2016), **Çeviri Kuramları**, (çev. Yusuf Polat).
- RISKU, Hanna (1998), Translatorische Kompetenz, **Kognitive Grundlagen des Übersetzens als Expertentätigkeit**, Tübingen: Stauffenburg.
- RİFAT, Mehmet (2004), **Çeviri Seçkisi 2 Çeviriyi Düşünenler Çeviri(bilim) nedir? Başkasının Bakışı**, Dünya Yayıncılık, İstanbul.

- ROSCH, E. (1977), Human categorization In N. Warren (ed.). *Advances in Crosscultural Psychology 1*, **Academic Press**, s. 1-49, London.
- RUSCHIENSKY, Carmen (2015), **Competence and Creativity in Translation: Multilingual Perspectives**, Concordia University Montreal, Quebec, Canada, A Thesis in The Department of Études Françaises.
- SCHLEIERMACHER, F. (1973), *Methoden des Übersetzens (1813)*, Das Problem des Übersetzens. Hans Joachim Störig (Ed.), **Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft**, s.38-70.
- SEVER, Sedat (2012), **Çocuk ve Edebiyat (6 Baskı)**, Tudem Yayıncılık, İzmir.
- SHREVE Gregory M., ANGELONE Erik (2010), **Translation and Cognition**, Amsterdam: John Benjamins.
- SIĞIRCI, İlhami (2016), Diversité Socioculturelles et créativité dans la traduction du turc en français: “Sur les terres fertiles” d’Orhan Kemal, **Creativity in Translation/Interpretation and Interpreter/Translator Training**, 5-6 Mayıs, Napoli/İtalya, s.361-364.
- SIĞIRCI, İlhami (2016), Kültürün Aktarımı: Türkçe ve Fransızca'da Ölümle ilgili Örtmece Sözlerin İncelenmesi, **Milli Folklor Dergisi**, Sayı 108, s.103-115.
- ST. ANDRÉ, James (2010), **Thinking Through Translation With Metaphors**, Manchester.
- STOLZE, Radergundis (2003), **Hermeneutik Und Translation**, Tübingen: Narr (TBL467).
- STOLZE, Radergundis (2001), **Übersetzungstheorien: Eine Einführung**, 3. Baskı, Gunter Narr Verlag: Tübingen.
- STOLZE, Radergundis (2013), **Çeviri Kuramları (Çev. Dr. Emra Durukan)**, Değişim Yayınları, İstanbul.
- SUNEL, Hamit (1988), Çeviri ve Bir Çevirinin Düşündürdükleri, **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, sayı 3, Ankara, s.153-168.
- ŞİRİN, Mustafa Ruhi (1998), **Çocuk Edebiyatı**, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul.
- TDK Büyük Türkçe Sözlük**, 2011.

- TOURY, Gideon (1980), In Search of a Theory of Translation, Porter Institute for Poetics and Semiotics, **Tel Aviv University**, Tel Aviv.
- TOURY, Gideon (1985), In Search of a Theory of Translation, **Porter Institute for Poetics**, Tel Aviv.
- TOURY, Gideon (1989), Well, What About Linguistic Theory Of Literary Translation?, In: Bulletin CILA 49, **Organe de la Commission inter universitaire suisse de linguistique appliquée**, Neuchâtel, s.102-105.
- UYGUR, Mermi (2001), **Dilin Gücü(6. Baskı)**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- VARDAR, Berke (2002), **Açıklamalı Dilbilim Sözlüğü**, Multilingual, İstanbul.
- VERMEER, Hans J. (1978), Ein Rahmen für eine allgemeine Translationstheorie, **In Lebende Sprachen**, s.99-102.
- VERMEER, Hans J. (1995), **A Skopos Theory Of Translation (pre-print)**, Heidelberg.
- VERMEER, Hans J. (1996), **A Skopos Theory of Translation**, Textcontext Verlag, Heidelberg.
- VERNE, Jules (1994), **Le Tour du Monde En Quatre-Vingts Jours**, PML, Paris.
- VERNE, Jules (2011), **Seksen Günde Devri Âlem (çev. Bertan Onaran)**, Kültür Yayınları, İstanbul.
- VERNE, Jules (2015), **Seksen Günde Devri Âlem (çev. Ayşe Meral)**, Alfa Yayınevi, İstanbul.
- YALÇIN Perihan, ŞAHİN Şeyma (2017), Moliere'in "Cimri" Adlı Eseri ile Türkçe Çevirilerinin Karşılaştırmalı Çözümlemesi, **International Journal of Language Academy**, September, Cilt:5/6, s.4.
- YAZICI, Mine (2010), **Çeviribilimin Temel Kavram ve Kuramları**, Multilingual, İstanbul.
- YETKİN, Suut Kemal (1978), Başarılı Çevirinin Koşulları, **Çeviri Sorunları Özel Sayısı**, Ankara Üniversitesi Basımevi, s. 43-44.

YILDIZ, Şerife (2004), Çeviride Eşdeğerlik ve Çeviri Kuramları Bağlamında Karşılaştırmalı Bir Çalışma, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Konya, s.12.

YURTTAŞ, Hüseyin (1995), Çocuk ve Kitap, **Varlık-Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi (Dosya: Çocuk ve Kitap)**, Kasım, Sayı: 1058, s. 2-6.

YÜCEL, Tahsin (1978), Çeviride Anlatı Dili, **Türk Dili Aylık Dil ve Yazın Dergisi**, Çeviri Sorunları Özel Sayısı, Ankara Üniversitesi Basımevi, s.76-79.

